

บทที่ 3

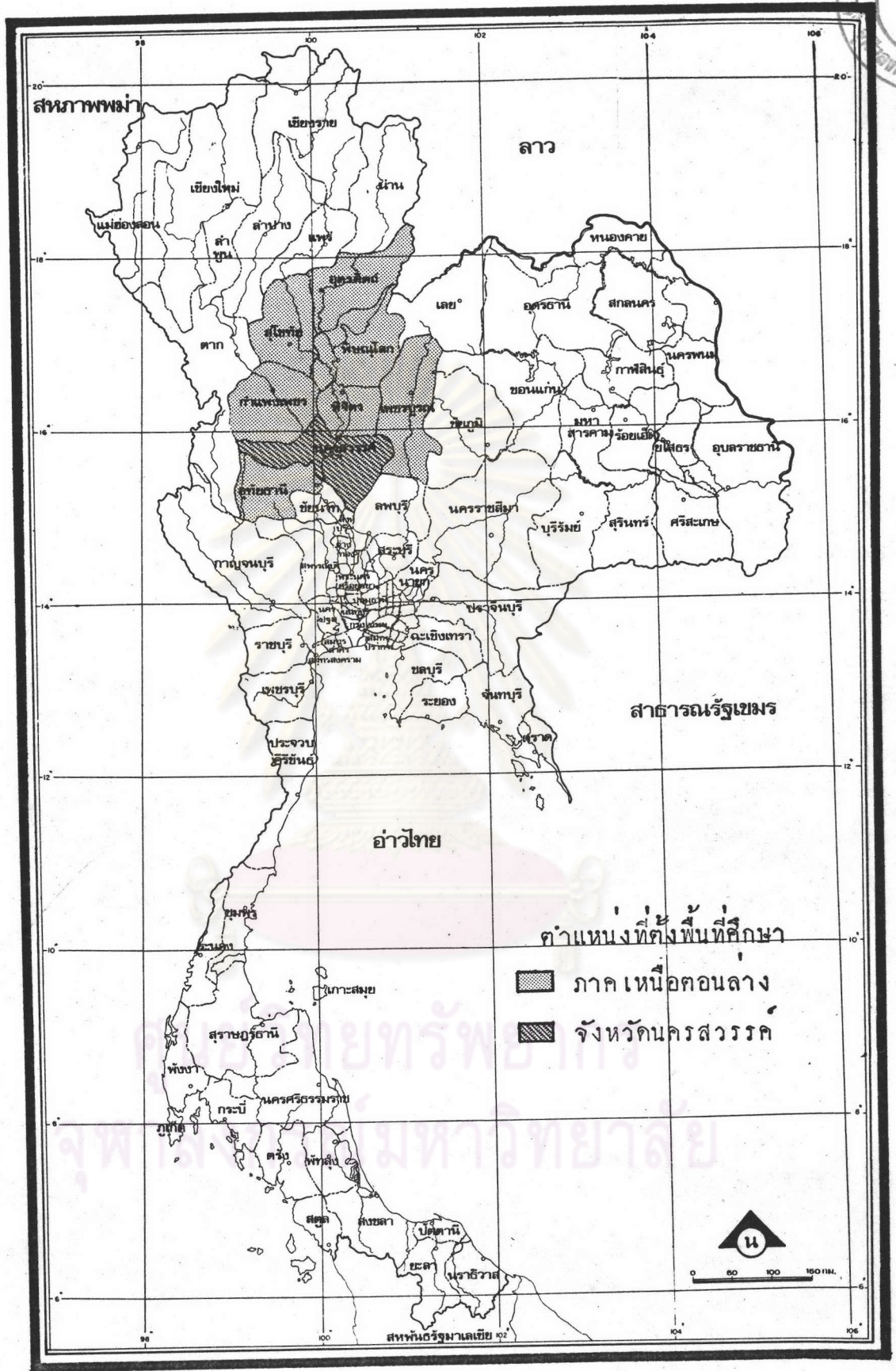
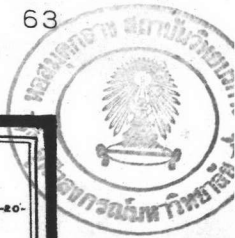
เมืองนครสวรรค์ระดับจังหวัดและภาคเหนือตอนล่าง

เมื่อศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ดังนั้น ในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงลักษณะของเมืองนครสวรรค์ โดยศึกษาลักษณะด้านต่าง ๆ ทั้งกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร สังคมเพื่อทราบถึงลักษณะของเมือง (Urban Character) จากอดีตจนปัจจุบันและพยายามคาดการณ์อนาคตด้วย การศึกษาจะศึกษาตามแนวความคิดเรื่องเมืองที่มีทำเลที่ตั้ง (Site) และทำเลสัมพัทธ์ (Situation หรือ Relative Location) ที่เหมาะสมต่อความเป็นเมืองศูนย์กลาง คือมีดินแดนเบื้องหลังหรือ Hinterland ที่ดีและส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของเมืองนครสวรรค์ ขอบเขตการพิจารณาคือพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนล่าง ผลจากการศึกษาในบทนี้จะทำให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของเมืองนครสวรรค์ ทั้งในระดับจังหวัดและภาคเหนือตอนล่าง เพื่อการกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองนครสวรรค์ให้เหมาะสมกับลักษณะของเมือง (Urban Character) ซึ่งจะแตกต่างจากเมืองอื่น ๆ ทั้งในด้านสัดส่วนการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ รูปแบบการใช้ที่ดิน ฯลฯ รวมทั้งความต้องการการใช้ที่ดินแต่ละประเภทของประชากรเมือง

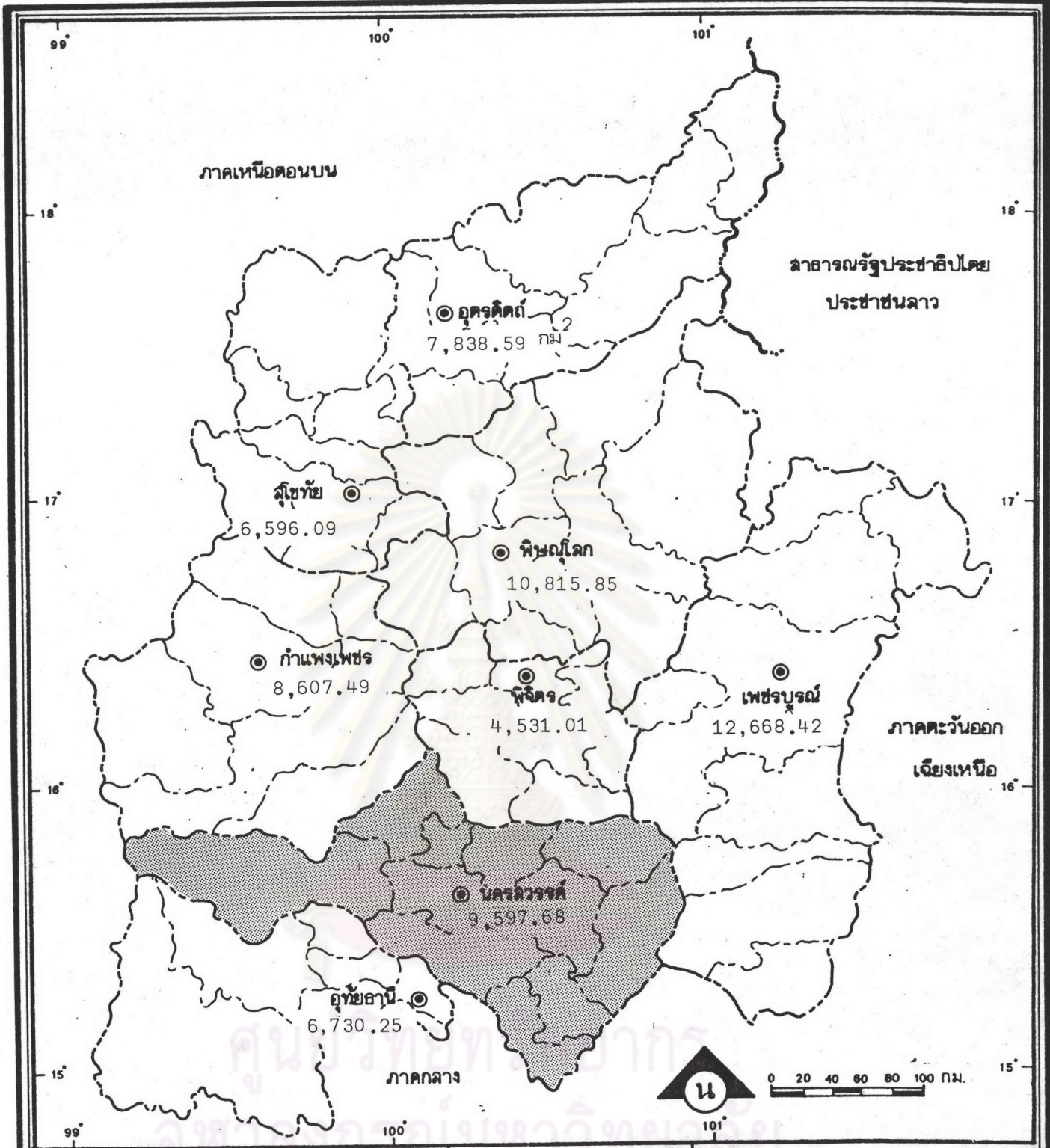
ที่ตั้งและขนาด (Geographic Location or Site and Size)

จังหวัดนครสวรรค์ตั้งอยู่บริเวณเส้นละติจูดที่ $15^{\circ} 04'$ เหนือ ถึง $16^{\circ} 21'$ เหนือ กับเส้นลองจิจูดที่ $99^{\circ} 06'$ ตะวันออก ถึง $100^{\circ} 51'$ ตะวันออก เป็นบริเวณที่อยู่เชื่อมต่อระหว่างภาคกลางกับภาคเหนือ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยเส้นทางรถยนต์ประมาณ 237 กิโลเมตรและ 251 กิโลเมตรโดยเส้นทางรถไฟ มีพื้นที่ประมาณ 9,597.68 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 6 ล้านไร่ ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ในภาคเหนือตอนล่างโดยรองจากจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดพิษณุโลกตามลำดับ (ดูแผนที่ 3.1, 3.2 ประกอบ)

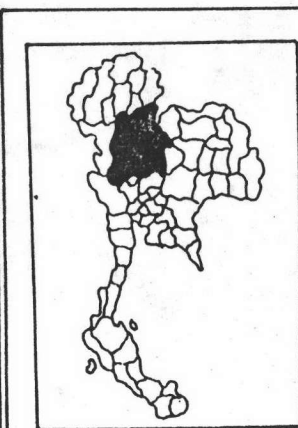
เมืองนครสวรรค์ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา ตั้งอยู่ตอนกลางของจังหวัดนครสวรรค์ คืออยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ โดยอำเภอเมืองมีขนาดพื้นที่ประมาณ 1,400 ตารางกิโลเมตร

แผนที่ 3.1 แสดงตำแหน่งที่ตั้งพื้นที่ศึกษา

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แผนที่: 3.2

แสดง: ที่ตั้ง อาณาเขต และขนาดพื้นที่

สัญลักษณ์:

หน่วย : ตารางกิโลเมตร (กม.²)

- ..... เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- จังหวัด
- อำเภอ
- กิ่งอำเภอ
- ตำบล

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(ขนาดใหญ่ เป็นที่ล่องของจังหวัดรองจากอำเภอลาดยาว) ส่วนเทศบาลเมืองนครสวรรค์มีพื้นที่ 27.87 ตารางกิโลเมตร ในขณะที่พื้นที่ศึกษาประกอบด้วยเขตเทศบาลและชุมชนรอบนอกใกล้เคียง อีกประมาณ 28.77 ตารางกิโลเมตร รวมเป็นขนาดพื้นที่เมืองนครสวรรค์ในการศึกษานี้คือ 56.64 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 4.05 ของพื้นที่อำเภอเมืองฯ (ดูแผนที่ 3.3

ที่ตั้งสัมพัทธ์ (Relative Location or Situation)

จังหวัดนครสวรรค์ตั้งอยู่บริเวณเชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง ในการศึกษาครั้งนี้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างนครสวรรค์ที่มีต่อภาคเหนือตอนล่างเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วย 8 จังหวัดตามการแบ่งของสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือจังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดนครสวรรค์ (จากแผนพัฒนาฉบับที่ 5 : 2525) ท่าเลที่ตั้งของนครสวรรค์เป็นจุดบรรจบของแม่น้ำปิงและน่าน เป็นแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลลงมาสู่ภาคกลาง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (ดูแผนที่ 3.2 ประกอบ)

ทิศเหนือจดจังหวัดกำแพงเพชร บริเวณอำเภอคลองขลุง อำเภอขาณุวรลักษบุรีและอำเภอพรานกระต่าย

ทิศใต้จด จังหวัดอุทัยธานี บริเวณอำเภอบ้านไร่ อำเภอทัพทันและอำเภอลำปางอารมณ์ จังหวัดชัยนาท บริเวณอำเภอมโนรมย์และอำเภอลำรพยา จังหวัดสิงห์บุรีบริเวณอำเภออินทร์บุรี จังหวัดลพบุรี บริเวณอำเภอบ้านหมี่

ทิศตะวันออกจด จังหวัดเพชรบูรณ์ บริเวณอำเภอหนองไผ่ และอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดลพบุรี บริเวณอำเภอบ้านหมี่และอำเภอโคกสำโรง

ทิศตะวันตกจด จังหวัดตาก บริเวณอำเภออุ้มผาง จังหวัดอุทัยธานี บริเวณอำเภอบ้านไร่

เมืองนครสวรรค์ตั้งอยู่ตอนกลางของจังหวัด บริเวณที่แม่น้ำปิงกับน่านบรรจบกันพอดี ล้อมรอบด้วยอำเภอต่าง ๆ ภายในจังหวัดนครสวรรค์อีก 11 อำเภอ โดยพื้นที่ติดต่อกับอำเภอ พยุหะคีรี อำเภอโกรกพระ อำเภอลาดยาว อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอชุมแสงและอำเภอท่าตะโก

ลักษณะที่ตั้งที่เป็นจุดบรรจบกันของเส้นทางน้ำหลักของประเทศ และท่าเลสัมพัทธ์ซึ่งล้อมรอบติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง โดยมีความเป็นศูนย์กลางของจังหวัดและเป็นทางเข้าสู่ภาคเหนือนี้ เป็นลักษณะที่มีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานชุมชนต่าง Concept ต่าง ๆ ที่ศึกษามาแล้ว ดังนั้น ถ้าพื้นที่รอบข้างที่ติดต่อกับเมืองนครสวรรค์เหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์ และมีลักษณะดินแดนเบื้องหลัง (Hinterland) แก่นนครสวรรค์ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตและการดำรงอยู่ของเมือง รวมทั้งกิจกรรมของเมืองนครสวรรค์ ซึ่งจะพิจารณาต่อไป

การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดนครสวรรค์ แบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 12 อำเภอ 116 ตำบล และ 1,118 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยเทศบาล 3 แห่ง สุขาภิบาล 13 แห่ง (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย : 2526) ดังนี้ (ดูตาราง 3.1 และแผนที่ 3.3 ประกอบ)

เทศบาลเมืองนครสวรรค์และสุขาภิบาลหนองเบนอยู่ในอำเภอเมืองนครสวรรค์

เทศบาลเมืองชุมแสงและสุขาภิบาลทับกฤช อยู่ในอำเภอชุมแสง

เทศบาลตำบลตาคลีและสุขาภิบาลช่องแคอยู่ในอำเภอตาคลี

สุขาภิบาลโกรกพระและสุขาภิบาลบางประมง อยู่ในอำเภอโกรกพระ

สุขาภิบาลท่าตะโก อยู่ในอำเภอท่าตะโก

สุขาภิบาลบรรพตพิสัย อยู่ในอำเภอบรรพตพิสัย

สุขาภิบาลลาดยาว อยู่ในอำเภอลาดยาว

สุขาภิบาลพยุหะคีรี อยู่ในอำเภอพยุหะคีรี

สุขาภิบาลหนองบัว อยู่ในอำเภอหนองบัว

สุขาภิบาลไพศาลี อยู่ในอำเภอไพศาลี

สุขาภิบาลตากฟ้า อยู่ในอำเภอตากฟ้า

สุขาภิบาลเก้าเลี้ยว อยู่ในอำเภอเก้าเลี้ยว

ซึ่งพื้นที่เมืองคือ เทศบาลและสุขาภิบาลรวมกันประมาณ 88.43 ตารางกิโลเมตร ส่วนที่เหลือ นอกนั้นประมาณ 10,553.8 ตารางกิโลเมตรอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ตารางที่ 3.1 แสดงการแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดนครสวรรค์ปี พ.ศ. 2526

เขตการปกครอง	พื้นที่ ตร.กม.	การปกครองส่วนภูมิภาค ⁽¹⁾		การปกครองส่วนท้องถิ่น ⁽²⁾				พื้นที่เมือง ⁽³⁾ (ตร.กม.)
		จำนวน ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน เทศบาล	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวน สุขาภิบาล	พื้นที่ (ตร.กม.)	
1. อ.เมืองนครสวรรค์	1,400.00	17	190	1	27.87	1	1.12	28.99
2. อ.ชุมแสง	728.50	11	111	1	2.40	1	1.26	3.66
3. อ.ตากสิน	1,056.00	9	99	1	16.00	1	1.00	17.00
4. อ.บรรพตพิสัย	921.55	12	92	-	-	1	1.43	1.43
5. อ.ลาดยาว	2,124.00	13	135	-	-	1	1.56	1.56
6. อ.พยุหะคีรี	750.28	11	107	-	-	1	1.80	1.80
7. อ.ท่าตะโก	615.00	10	78	-	-	1	2.66	2.66
8. อ.โกรกพระ	301.00	9	61	-	-	2	4.91	4.91
9. อ.หนองบัว	877.60	7	79	-	-	1	2.10	2.10
10. อ.ไพศาลี	970.00	6	56	-	-	1	6.10	6.10
11. อ.ตากฟ้า	638.00	6	68	-	-	1	11.20	11.20
12. อ.เก้าเลี้ยว	260.34	5	42	-	-	1	7.02	7.02
รวมจังหวัด	10,642.28	116	1,118	3	46.27	13	42.16	88.43

ที่มา : (1) กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2526 .

(2) กองวิชาการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2526 .

(3) พื้นที่เขตเทศบาล สุขาภิบาล จากกองวิชาการส่วนท้องถิ่นฯ .

3. อำเภอบรรพตพิสัย

- 3.1ค. ทาจิ้ว
- 3.2ค. บางคาทงาย
- 3.3ค. หูกวาง
- 3.4ค. อ่างทอง
- 3.5ค. บ้านแค
- 3.6ค. ตาซึก
- 3.7ค. ตาสัง
- 3.8ค. บ้างแวง
- 3.9ค. คานขวาง
- 3.10ค. นหนองกรก
- 3.11ค. นหนองคาง
- 3.12ค. บึงปลาทุ

12. อำเภอเก้าเลี้ยว

- 12.1ค. เก้าเลี้ยว
- 12.2ค. มหาโพธิ์
- 12.3ค. เขากิน
- 12.4ค. นหนองเตา
- 12.5ค. หัวคิง

2. อำเภอชุมแสง

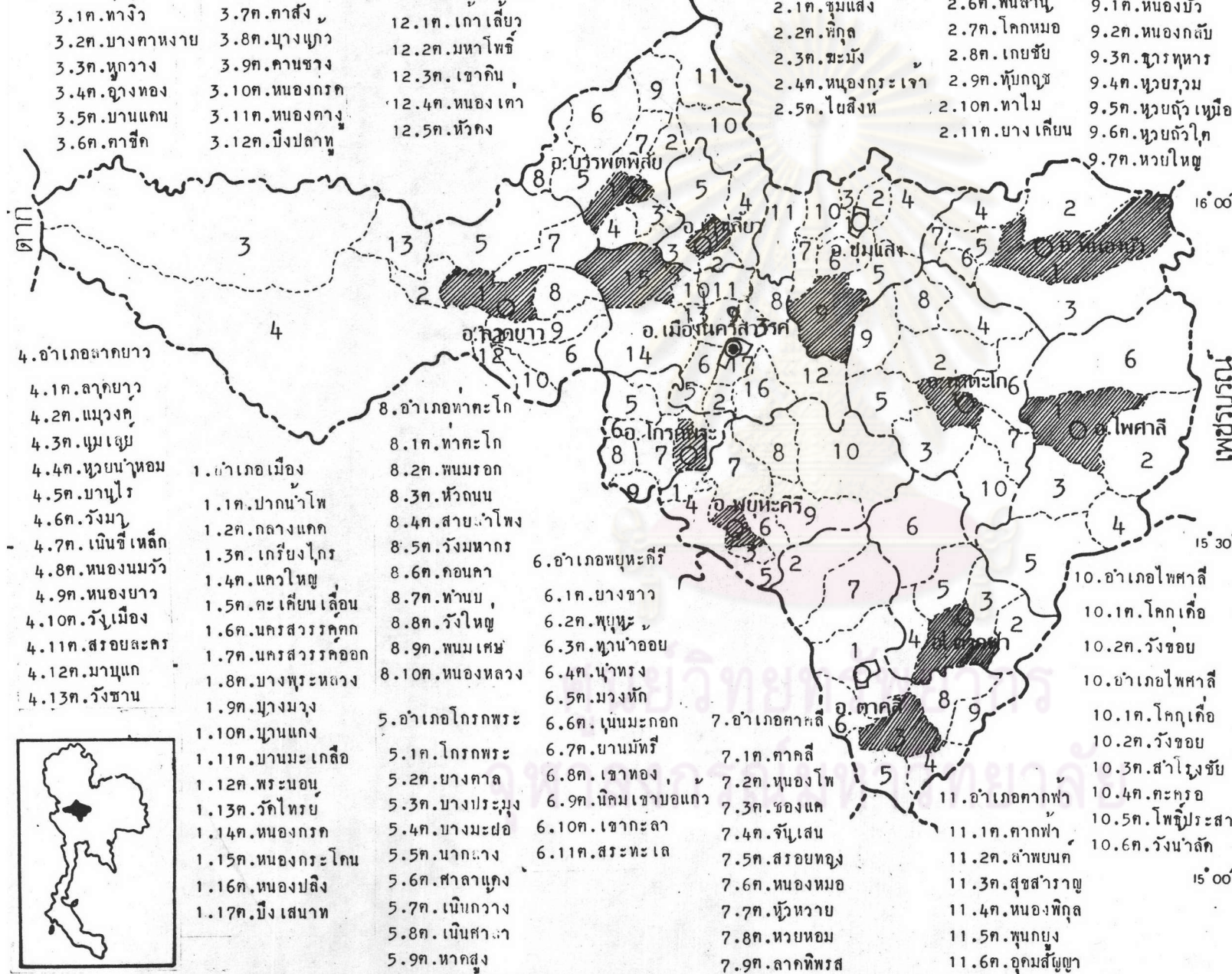
- 2.1ค. ชุมแสง
- 2.2ค. พิกุล
- 2.3ค. ชะมัง
- 2.4ค. นหนองกระเจ้า
- 2.5ค. ไผ่สิงห์

100° 30'

- 2.6ค. พันลาน
- 2.7ค. โคกหม้อ
- 2.8ค. เกษชัย
- 2.9ค. ห้วยคด
- 2.10ค. ท่าไม้
- 2.11ค. บางเคียน

9. อำเภอหนองบัว

- 9.1ค. นหนองบัว
- 9.2ค. นหนองกล้วย
- 9.3ค. ชูรพุทธาร
- 9.4ค. ห้วยรวม
- 9.5ค. ห้วยด้วเหนือ
- 9.6ค. ห้วยด้วใต้
- 9.7ค. ห้วยใหญ่

4. อำเภอลาดยาว

- 4.1ค. ลาดยาว
- 4.2ค. แฉ่งค
- 4.3ค. เขมฤๅ
- 4.4ค. ห้วยน้ำหอม
- 4.5ค. บ้านไร่
- 4.6ค. รังมา
- 4.7ค. เนินขี้เหล็ก
- 4.8ค. นหนองนมวัว
- 4.9ค. นหนองขาว
- 4.10ค. ไร่เมือง
- 4.11ค. สร้อยละคร
- 4.12ค. มาบแก
- 4.13ค. ไร่ชาน

1. อำเภอเมือง

- 1.1ค. ปากน้ำโพ
- 1.2ค. กลางแค
- 1.3ค. เกรียงไกร
- 1.4ค. แควใหญ่
- 1.5ค. ตะเคียนเลื่อน
- 1.6ค. นครสวรรค์คอก
- 1.7ค. นครสวรรค์คอก
- 1.8ค. บางพระหลวง
- 1.9ค. บ้างม่วง
- 1.10ค. บ้านแก
- 1.11ค. บ้านมะเกลือ
- 1.12ค. พระนอน
- 1.13ค. ไร่ทอ
- 1.14ค. นหนองกรก
- 1.15ค. นหนองกระโดน
- 1.16ค. นหนองปลิง
- 1.17ค. บึงเสนาท

8. อำเภอท่าตะโก

- 8.1ค. ท่าตะโก
- 8.2ค. พนมรอก
- 8.3ค. หัวถนน
- 8.4ค. สายน้ำโพ
- 8.5ค. รังนก
- 8.6ค. คอนคา
- 8.7ค. ท่าบ
- 8.8ค. ไร่ใหญ่
- 8.9ค. พนมเศษ
- 8.10ค. นหนองหลวง

6. อำเภอพยุหะคีรี

- 6.1ค. บ้างขาว
- 6.2ค. พยุหะ
- 6.3ค. บ้านน้ำออก
- 6.4ค. บ้านทรง
- 6.5ค. ม่วงหัก
- 6.6ค. เนินมะกอก
- 6.7ค. บ้านมัทรี
- 6.8ค. เขาทอง
- 6.9ค. นิคมเขาบ่อแก้ว
- 6.10ค. เขาทะเล
- 6.11ค. สระทะเล

7. อำเภอตากฟ้า

- 7.1ค. ตากฟ้า
- 7.2ค. นหนองโพ
- 7.3ค. ชองแค
- 7.4ค. ไร่เสน
- 7.5ค. สร้อยทอง
- 7.6ค. นหนองหม้อ
- 7.7ค. ห้วยหวาย
- 7.8ค. ห้วยหอม
- 7.9ค. ลาดทิพรส

10. อำเภอไพศาลี

- 10.1ค. โคกเคี้ยว
- 10.2ค. ไร่ชอย
- 10.3ค. สำโรงชัย
- 10.4ค. ตะครุ
- 10.5ค. โพธิ์ประสาธ
- 10.6ค. ไร่เกล้า

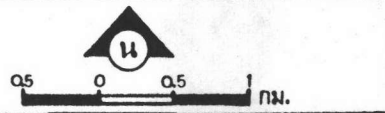
การศึกษาท้องถิ่นแนวทาง
การใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แผนที่ 3.3
แสดง เขตการปกครอง
จ.นครสวรรค์ปี 2526

- ความหมาย.
- เขตจังหวัด
  - เขตอำเภอ
  - เขตตำบล
  - ◎ ที่ตั้งจังหวัด
  - ที่ตั้งอำเภอ
  - ที่ตั้งเทศบาล
  - ที่ตั้งสุขาภิบาล

ที่มา. งานแผนที่ กองวิชาการ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ

- สัญลักษณ์.
- เขตประเทศ
  - เขตจังหวัด
  - เขตอำเภอ
  - เขตตำบล
  - ◎ จังหวัด
  - อำเภอ
  - กิ่งอำเภอ
  - ตำบล

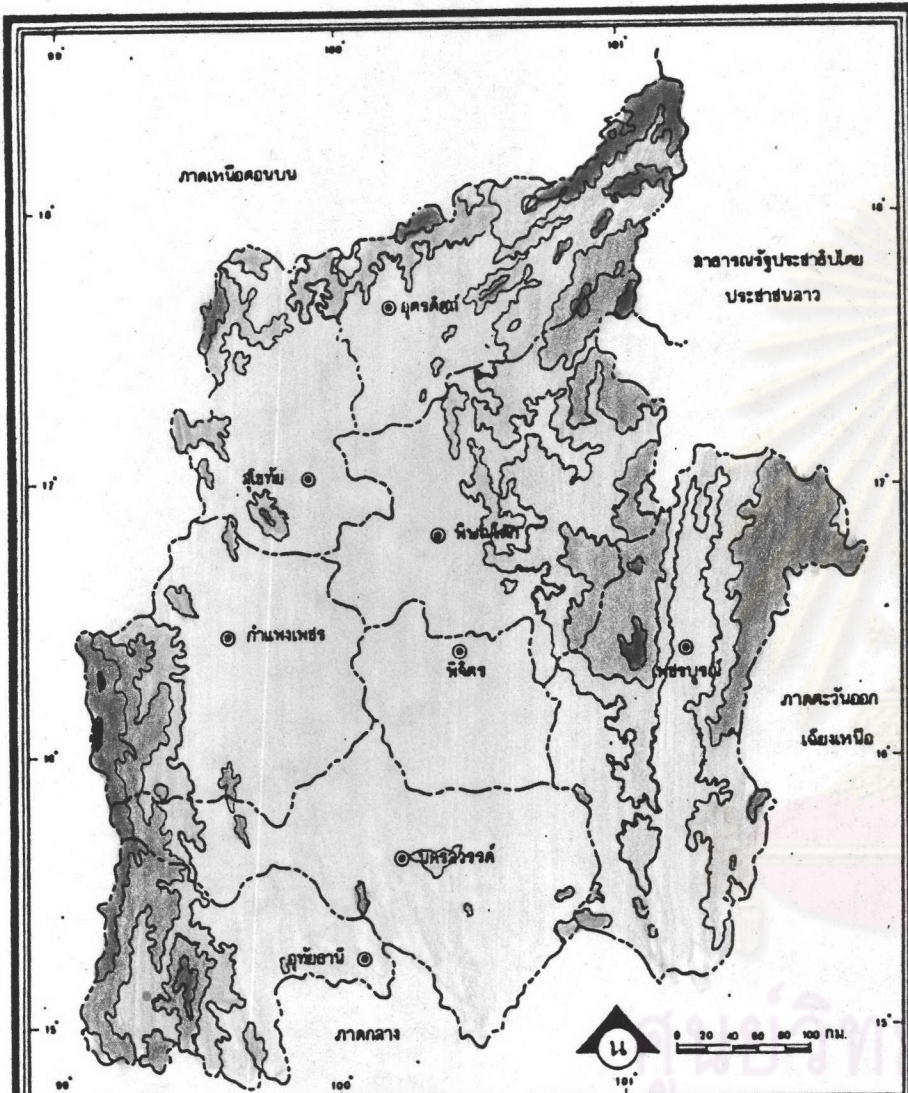
พื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยพื้นที่เขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์และพื้นที่รอบนอกใกล้เคียง
 ดังนั้น จึงอยู่ในความปกครองของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ลักษณะภูมิประเทศ

ก. สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งจะมีผลต่อเมืองนครสวรรค์
 เพราะเป็นพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก และผลผลิตจากพื้นที่เหล่านี้มีผลต่อความเป็น
 เมืองของนครสวรรค์ตั้งแต่กำเนิดชุมชน ตลอดจนการดำรงความเป็นเมืองและกิจกรรมหลักของ
 ชุมชนได้มาจนปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ลักษณะภูมิประเทศภาคเหนือตอนล่างหรือที่ลุ่ม
 เจ้าพระยาตอนบนนี้มีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม โดยตอนกลางของภาคเป็นที่ราบที่
 เกิดจากการทับถมของดินตะกอนที่แม่น้ำพัดพามา (Piedmont Alluvial Plain) มีอาณาเขต
 กว้างขวางตั้งแต่จังหวัดอุตรดิตถ์ลงมาถึงจังหวัดนครสวรรค์ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการ
 เพาะปลูก มีแม่น้ำสำคัญที่มต้นกำเนิดจากภาคเหนือตอนบนไหลผ่าน คือแม่น้ำปิง แม่น้ำยมและ
 แม่น้ำน่าน ซึ่งไหลมาบรรจบกันบริเวณที่ตั้งเมืองนครสวรรค์หรือปากน้ำโพ นอกจากนี้มีแม่น้ำ
 ป่าสักอยู่ทางตะวันออกของภาค ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นลักษณะของที่ราบ
 ระหว่างภูเขา ลักษณะสภาพภูมิประเทศและสภาพดินของภาคเหนือตอนล่างโดยกว้าง ๆ ประกอบด้วย
 (ดูแผนที่ 3.4, 3.5 ประกอบ)

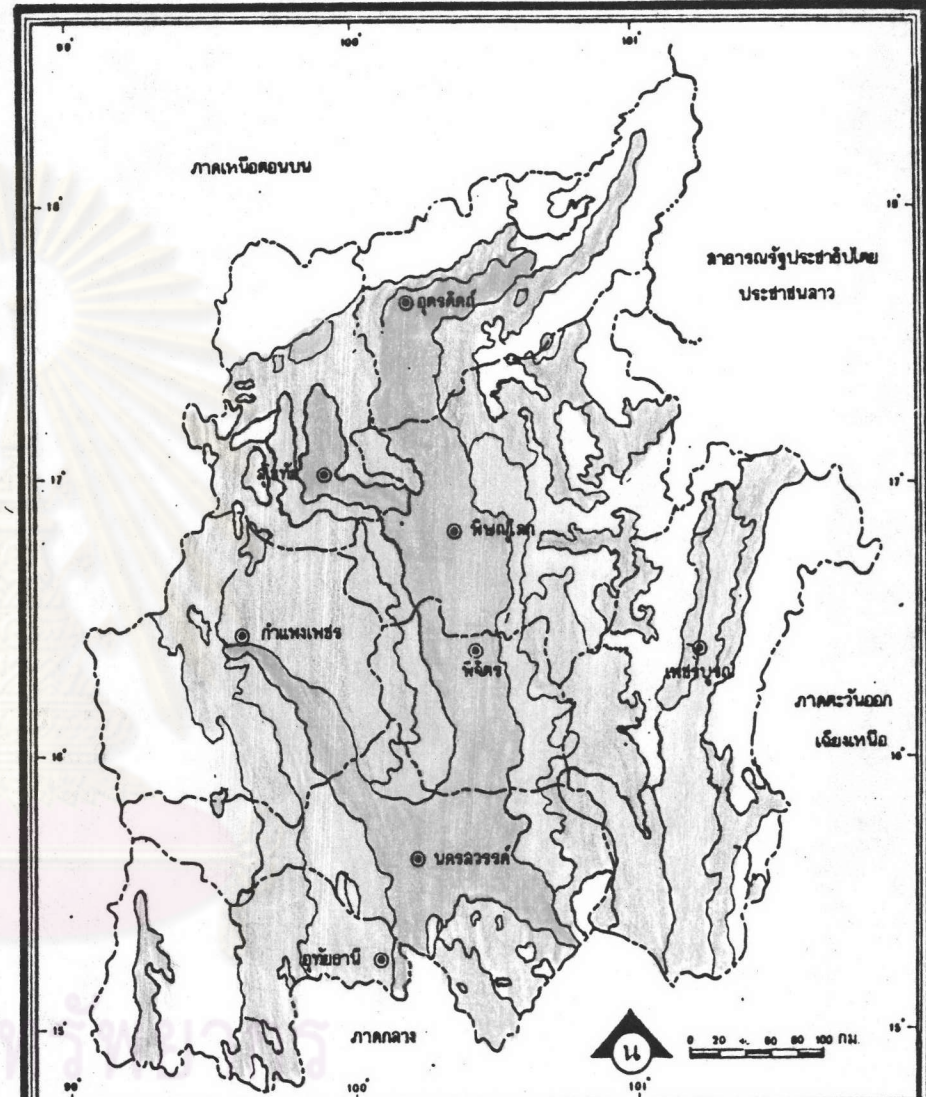
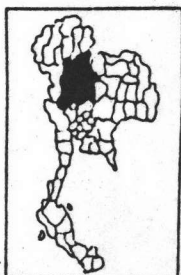
1. บริเวณที่ราบดินตะกอนใหม่ มีเนื้อที่ประมาณ 12.45 ล้านไร่ (11.72%
 ของพื้นที่ภาคฯ) ส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวและดินร่วนผสม มีการชลประทานโดยธรรมชาติ
 โครงสร้างดินสามารถอุ้มน้ำและความชื้นได้เอง เหมาะสมกับการเกษตรตลอดปี ได้แก่พื้นที่
 จังหวัดพิจิตร จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดพิษณุโลก
2. บริเวณที่ราบดินตะกอนเก่า มีเนื้อที่ประมาณ 13 ล้านไร่ (12.15 % ของ
 พื้นที่ภาคฯ) บริเวณนี้เป็นดินเหนียวปนทราย เป็นที่ราบสูง ๆ ต่ำ ๆ หรือที่ราบที่ถูกคั่นด้วยลำน้ำ
 ต่าง ๆ บริเวณที่ราบเชิงเขาความลาดชันของพื้นที่ไม่เกิน 5 องศา มักอยู่ห่างจากแหล่งน้ำธรรมชาติ
 เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำถึงปานกลาง การเพิ่มผลผลิตอยู่ที่การจัดการที่ดีได้แก่พื้นที่
 บริเวณจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดพิษณุโลก
3. บริเวณที่ราบที่ดอน มีระดับความสูงพื้นที่ไม่เกิน 1,000 เมตรเหนือระดับ
 น้ำทะเล เป็นบริเวณดินตะกอนเก่าสามารถเพาะปลูกพืชไร่หลายชนิดโดยอาศัยน้ำฝน ส่วนใหญ่

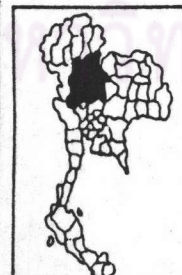
การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แหล่ง: สภาพภูมิประเทศภาคเหนือตอนล่าง	แผนที่: 3.4
สัญลักษณ์: <ul style="list-style-type: none"> ■ สูงกว่า 1,500ม. Slope 30% ■ 1,000-1,500ม. Slope 10-30% ■ 500-1,000ม. Slope 10-30% ■ 200-500ม. Slope 2-10% ■ ต่ำกว่า 200ม. Slope 2% 	<ul style="list-style-type: none"> --- เขตประเทศ --- เขตจังหวัด --- เขตอำเภอ --- เขตตำบล ● จังหวัด ○ อำเภอ ○ กิ่งอำเภอ ○ ตำบล
ที่มา: สถาบันวิจัยสภาพแวดล้อม	

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แหล่ง: สมรรถนะดินภาคเหนือตอนล่าง	แผนที่: 3.5
สัญลักษณ์: <ul style="list-style-type: none"> ■ สูงเหมาะปลูกข้าว ■ สูงปานกลางเหมาะปลูกข้าว ■ สูงปานกลางเหมาะปลูกข้าวหรือพืชไร่ ■ ศักยภาพต่ำไม่เหมาะเกษตรกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> --- เขตประเทศ --- เขตจังหวัด --- เขตอำเภอ --- เขตตำบล ● จังหวัด ○ อำเภอ ○ กิ่งอำเภอ ○ ตำบล
ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน	

อยู่ทางอุทัยธานี ตอนใต้จังหวัดนครสวรรค์ บางส่วนของจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดอุตรดิตถ์และ
จังหวัดเพชรบูรณ์

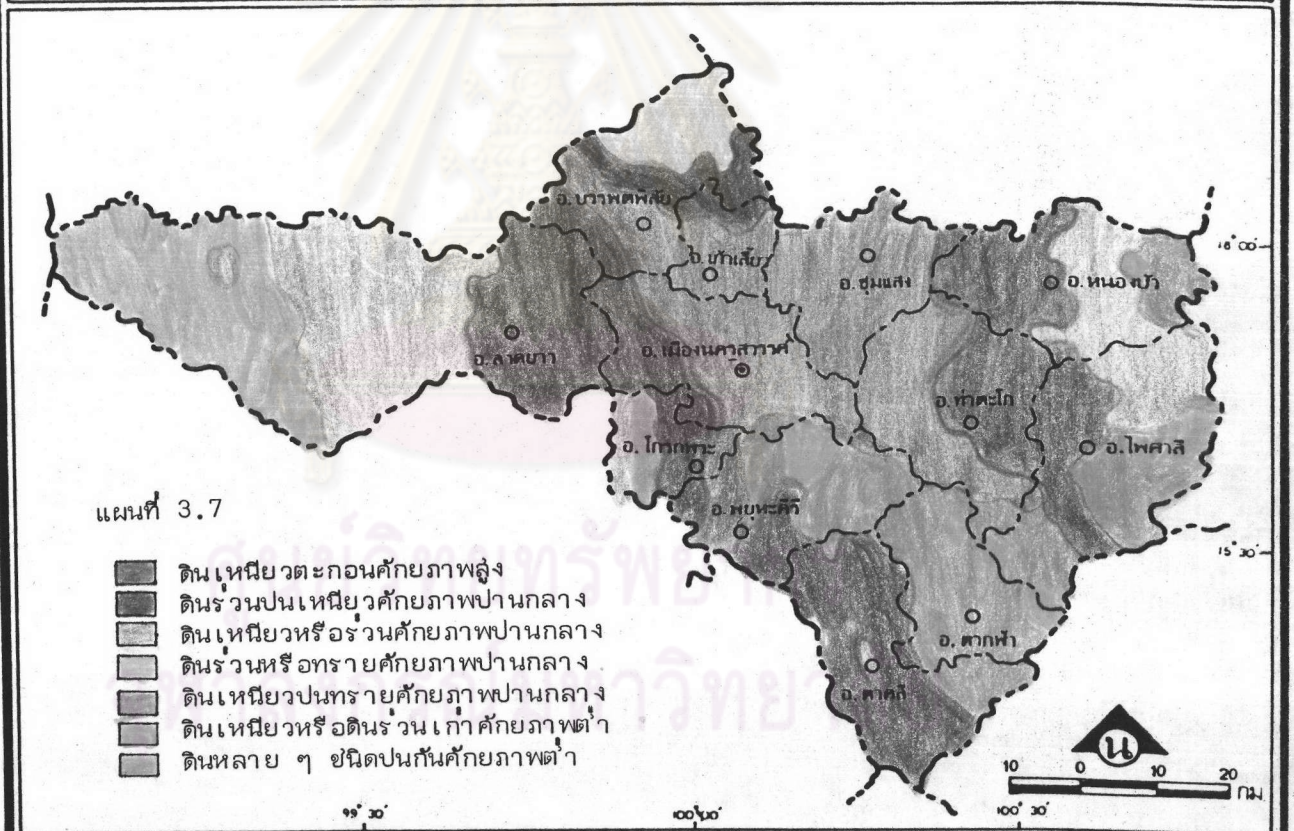
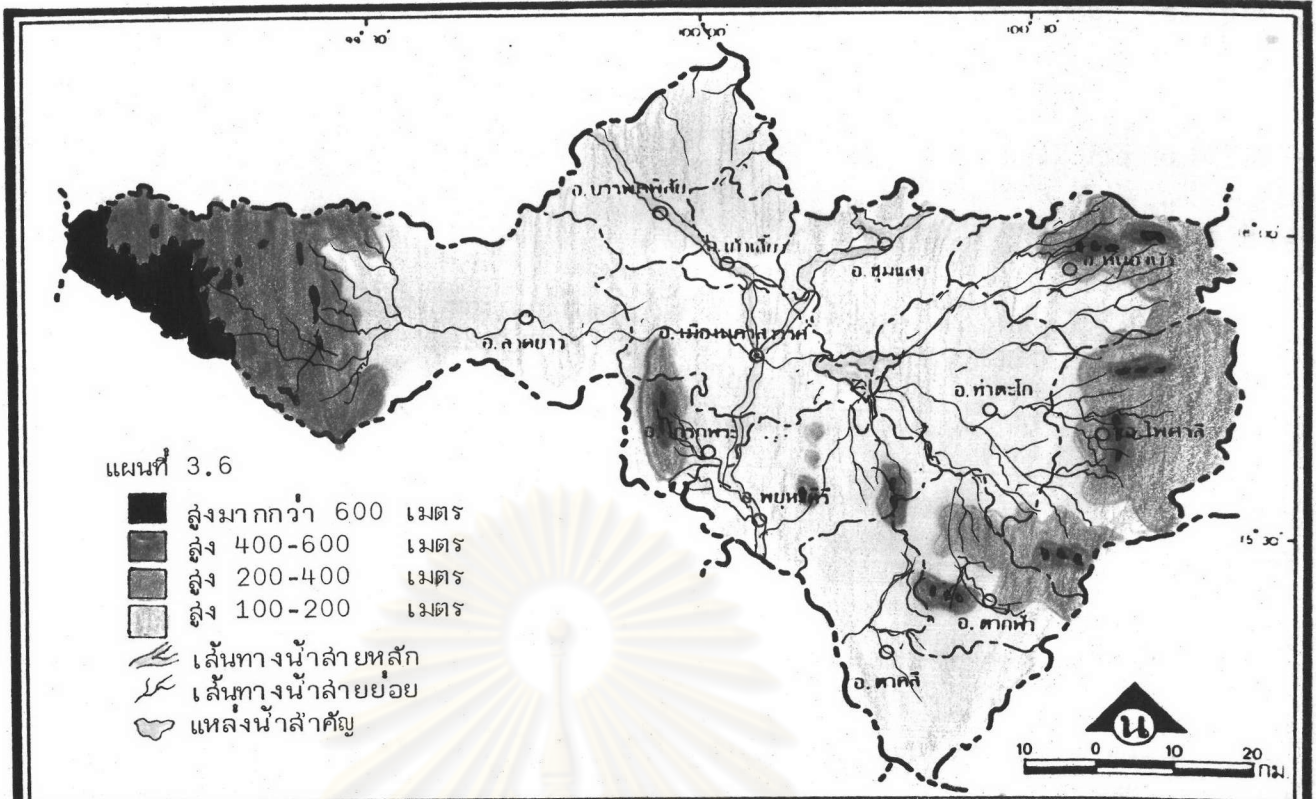
4. บริเวณพื้นที่ระดับสูง เป็นบริเวณที่มีแนวเขาต่อเนื่องจากภาคเหนือตอนบน
ไม่เหมาะต่อการเกษตร ควรสงวนไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ป่าไม้ แต่ก็กำลังถูก
บุกรุกทำลายมาก

สภาพภูมิประเทศของภาคเหนือตอนล่างที่เหมาะสมแก่การเกษตรทั้งข้าวและ
พืชไร่ เป็นแหล่งเกษตรสำคัญของประเทศ มีความเอื้ออำนวยในความเจริญเติบโตของเมือง
นครสวรรค์ เพราะผลผลิตจากพื้นที่เหล่านี้จะมารวมกันเพื่อขายหรือส่งต่อไป ส่วนอื่น ๆ ของ
ประเทศดังจะกล่าวต่อไป

ข. ส่วนสภาพภูมิประเทศของจังหวัดนครสวรรค์นั้น โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มคล้ายแอ่ง
กะทะ พื้นที่ตอนกลางของจังหวัดเป็นแอ่งที่ลุ่มน้ำท่วมถึง คือที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มจากระดับ
น้ำทะเลปานกลาง (MSL.) ประมาณ 22 เมตร บริเวณขอบจังหวัดทางด้านตะวันออกและ
ตะวันตก พื้นที่จะมีระดับค่อย ๆ สูงขึ้น ๆ โดยเฉพาะทางตะวันตกใกล้ในเขตอำเภอลาดยาว
พื้นที่มีระดับสูงมากถึง 1,780 เมตร ที่เขาตาจ้อ จากการศึกษาสามารถแบ่งลักษณะสภาพพื้นที่
ออกเป็น 4 เขตย่อย ๆ คือ (นงคราญ กาญจนประเสริฐ 2527 : 1-4) (ดูแผนที่ 3.6,
3.7 ประกอบ)

1. เขตภูเขาสูงทางด้านตะวันตกของอำเภอลาดยาว เป็นต้นกำเนิดของ
น้ำแม่วงศ์และแม่น้ำสะแกกรัง บริเวณนี้เป็นพื้นที่แห้งเดี่ยวของจังหวัดที่ยังมีสภาพป่าดงดิบยังเหลืออยู่
เพราะเป็นที่สูงและเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าแม่วงศ์-แม่เปิน) ภูเขาสำคัญในเขตนี้คือเขา
ชนกัน โดยมีแม่น้ำแม่วงศ์ตัดผ่านช่องเขาในลักษณะ Watergap เนื่องจากเขตนี้เป็นเขตภูเขา
สูง จึงมีประชากรตั้งถิ่นฐานน้อยกว่าเขตอื่น ๆ

2. เขตที่ราบดินตะกอนรูปพัด เป็นพื้นที่ต่อเนื่องมาจากเขตที่อยู่ในอำเภอ
ลาดยาว เนื่องจากพื้นที่ค่อย ๆ ลาดเทจากที่สูงทางตะวันตกมาสู่ตะวันออก จึงทำให้ตัวเมือง
ลาดยาวประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วมระดับสูงเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อป่าไม้ในเขต
ป่าสงวนฯ ถูกทำลายไป ทำให้ภาวะน้ำท่วมมีความรุนแรงมากขึ้น พื้นที่บริเวณเหล่านี้ปัจจุบัน
มีการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ส่วนพื้นที่ราบต่ำใช้ทำนา ประชากรมีการ
ตั้งถิ่นฐานหนาแน่นเป็นหย่อม ๆ แถบบริเวณลุ่มน้ำ

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แสดง:

แผนที่ 3.6 ลักษณะภูมิประเทศ

แผนที่ 3.7 ลักษณะดิน

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน

----- เขตประเทศ

----- เขตจังหวัด

----- เขตอำเภอ

----- เขตตำบล

● จังหวัด

○ อำเภอ

• กิ่งอำเภอ

○ ตำบล

3. เขตที่ราบชั้นบันไดทางตะวันออก เป็นขอบของที่ราบชั้นบันไดที่ต่อเนื่องมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ พื้นที่บริเวณนี้มีภูเขา ซึ่งผ่านการสึกกร่อนมากทำให้ภูเขาที่เหลืออยู่มีระดับไม่สูงมากนัก ที่ราบชั้นบันไดนี้เกิดจากดินตะกอนลุ่มน้ำเก่าที่กักทับถมไว้ พื้นที่บริเวณนี้จึงเหมาะในการเพาะปลูกและมีความสำคัญมากในการเพาะปลูกพืชไร่ เช่นข้าวโพด ถั่วเขียวถั่วมัน อ้อย ฝ้าย มันสำปะหลัง ล้วนในที่ลุ่มมีการทำนา แต่เนื่องจากพื้นที่ค่อนข้างสูง บางแห่งสูง ๆ ต่ำ ๆ เป็นลอนคลื่น และขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก แม้ว่าบางแห่งจะมีการชลประทานช่วยบ้างก็ตาม ดังนั้น ประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่หนาแน่น และกระจายอยู่เป็นหย่อม ๆ เช่นอำเภอตากาสี

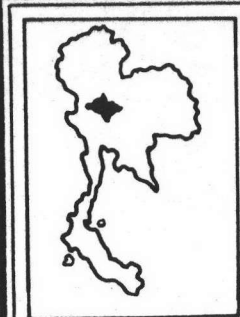
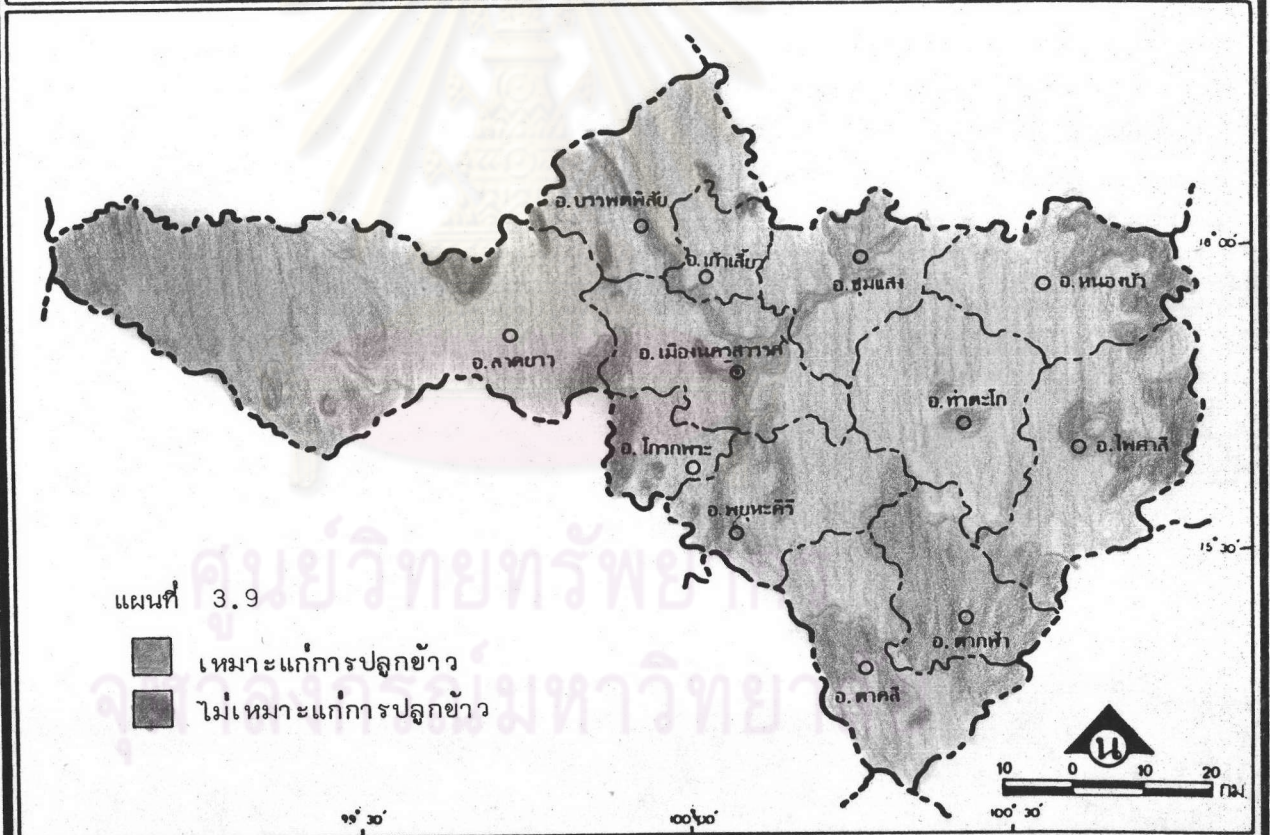
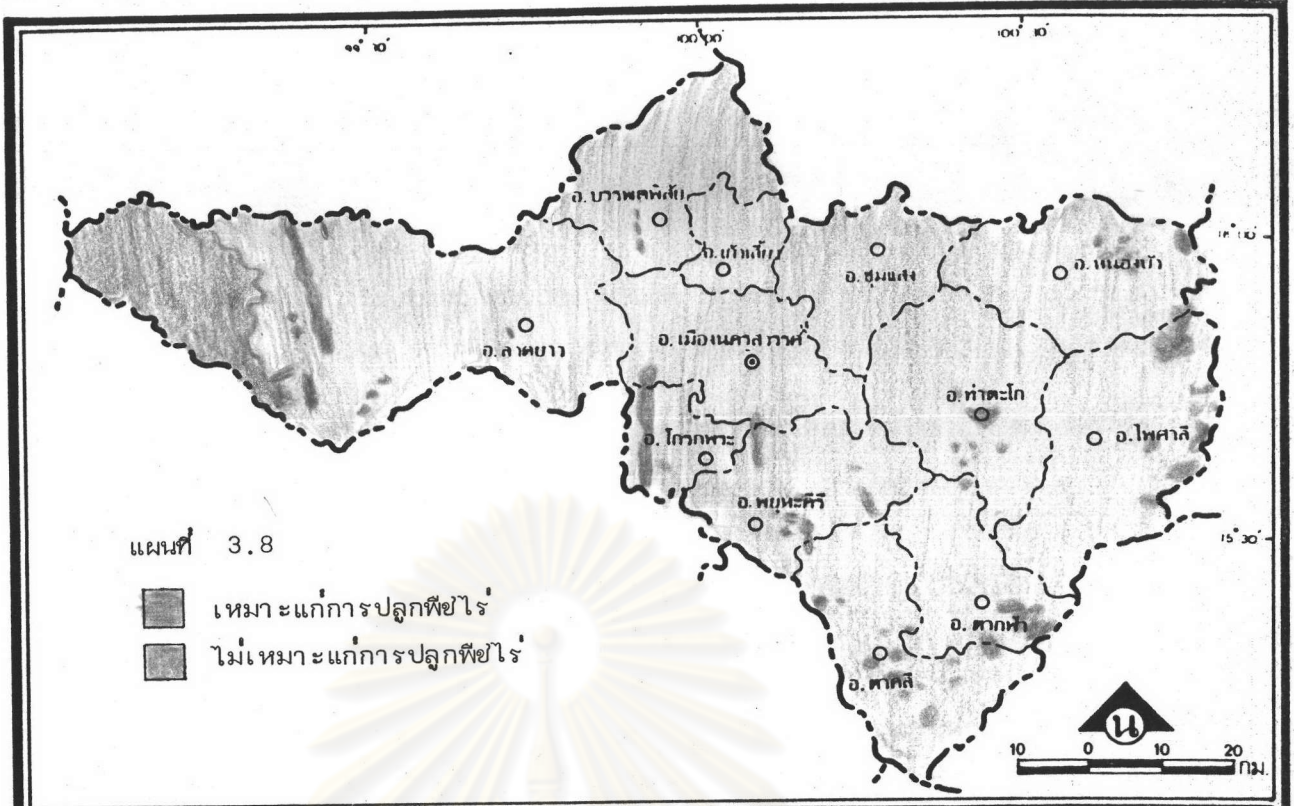
4. เขตที่ราบลุ่มตอนกลาง คือพื้นที่ลุ่มฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง และแม่น้ำน่าน มีพื้นที่ครอบคลุมอาณาเขตกว้างขวางมากกว่าทุกเขต เป็นที่ราบลุ่มดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา ดังนั้นเขตนี้จึงเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวเด่นกว่าเขตอื่น ๆ ส่วนพืชไร่ก็มีเพาะปลูกรวมอยู่ด้วยในพื้นที่ระดับสูง มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดกว่าเขตอื่น ๆ

ค. สภาพภูมิประเทศของอำเภอเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา คือชุมชนเมืองนครสวรรค์ เป็นลักษณะที่ราบลุ่มตอนกลาง มีแม่น้ำผ่านทั้งแม่น้ำปิง แม่น้ำน่านและแม่น้ำเจ้าพระยา และยังมีปิงบรเหิดอยู่ทางด้านตะวันออก มีแม่น้ำสายย่อย ๆ ซึ่งมีต้นกำเนิดอยู่ทางตะวันตกบริเวณอำเภอลาดยาวไหลผ่านพื้นที่มาลงสู่แม่น้ำสายหลัก พื้นที่มีระดับสูงประมาณ 100-200 เมตรจากระดับน้ำทะเล ถ้าเปรียบสภาพพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์คล้ายผีเสื้อยกปีก 2 ข้าง บริเวณเมืองนครสวรรค์จะเป็นลำตัวผีเสื้อ จัดว่าเป็นพื้นที่ค่อนข้างต่ำ มีปัญหาเรื่องน้ำท่วมเมืองบ่อย ๆ เนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศเป็นบัจฉัยที่สำคัญ เมื่อประกอบกับการถูกถางทำลายป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ทำให้ขาดแหล่งดูดซับน้ำธรรมชาติ เกิดน้ำป่าไหลมาท่วมตัวเมืองนครสวรรค์เสมอ ๆ เวลาฤดูฝน

समस्याดินเพื่อการเกษตร

ก. समस्याดินสำหรับพืชไร่ (ดูแผนที่ 3.8 ประกอบ)

พื้นที่ส่วนมากของจังหวัดนครสวรรค์เหมาะในการเพาะปลูกพืชไร่ ซึ่งปัจจุบันมีทั้งที่ใช้เพาะปลูก เหมาะสมกับ समस्याดินแต่บางแห่งก็ใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ จากการสำรวจและจำแนก समस्याดินของจังหวัดนครสวรรค์ในการเพาะปลูกพืชไร่ มีพื้นที่รวมประมาณ 5.35 ล้านไร่ คิดเป็น 89.15 % ของพื้นที่จังหวัด โดยพื้นที่บางส่วนมีปัญหาเรื่องการระบายน้ำ ปัญหา

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แสดง:	แผนที่ 3.8	สมรรถนะดินเพื่อเพาะปลูกพืชรูบาร์	..... เขตประเทศ
	แผนที่ 3.9	สมรรถนะดินเพื่อเพาะปลูกข้าว	----- เขตจังหวัด
			----- เขตอำเภอ
			----- เขตตำบล
			○ จังหวัด
			○ อำเภอ
			● กิ่งอำเภอ
			○ ตำบล
ที่มา	กรมพัฒนาที่ดิน		

การขาดแคลนน้ำเพราะอยู่บนที่สูงหรือดินซีมซาบน้ำเร็ว หรือบางแห่งมีปัญหาเรื่องภูมิประเทศ สูงชันเกินไป บริเวณพื้นที่เหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ที่อยู่ในอำเภอลาดยาว อำเภอหนองบัว อำเภอไพศาลี อำเภอโกรกพระ อำเภอตาคลี อำเภอตากฟ้าและอำเภอบรรพตพิสัย

ส่วนพื้นที่ที่ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะมีอันตรายจาก การพังทลายของดินหรือปัญหาเรื่องสภาพภูมิประเทศ ดินที่มีขีดจำกัดมากในการเพาะปลูก ซึ่ง ส่วนมากจะเป็นพื้นที่สูง ควรที่จะส่งวนให้เป็นพื้นที่ป่าเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและเป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธาร แต่ปัจจุบันก็ยังมีปัญหาถูกบุกรุกมาก ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมตัวชุมชนเมืองนครสวรรค์ ซึ่งอยู่ต่ำกว่าและเป็นที่ย่ำ พื้นที่ที่ไม่เหมาะสำหรับปลูกพืชไร่มีประมาณ 6 แสนกว่าไร่ คิดเป็น 10.04 % ของพื้นที่จังหวัด

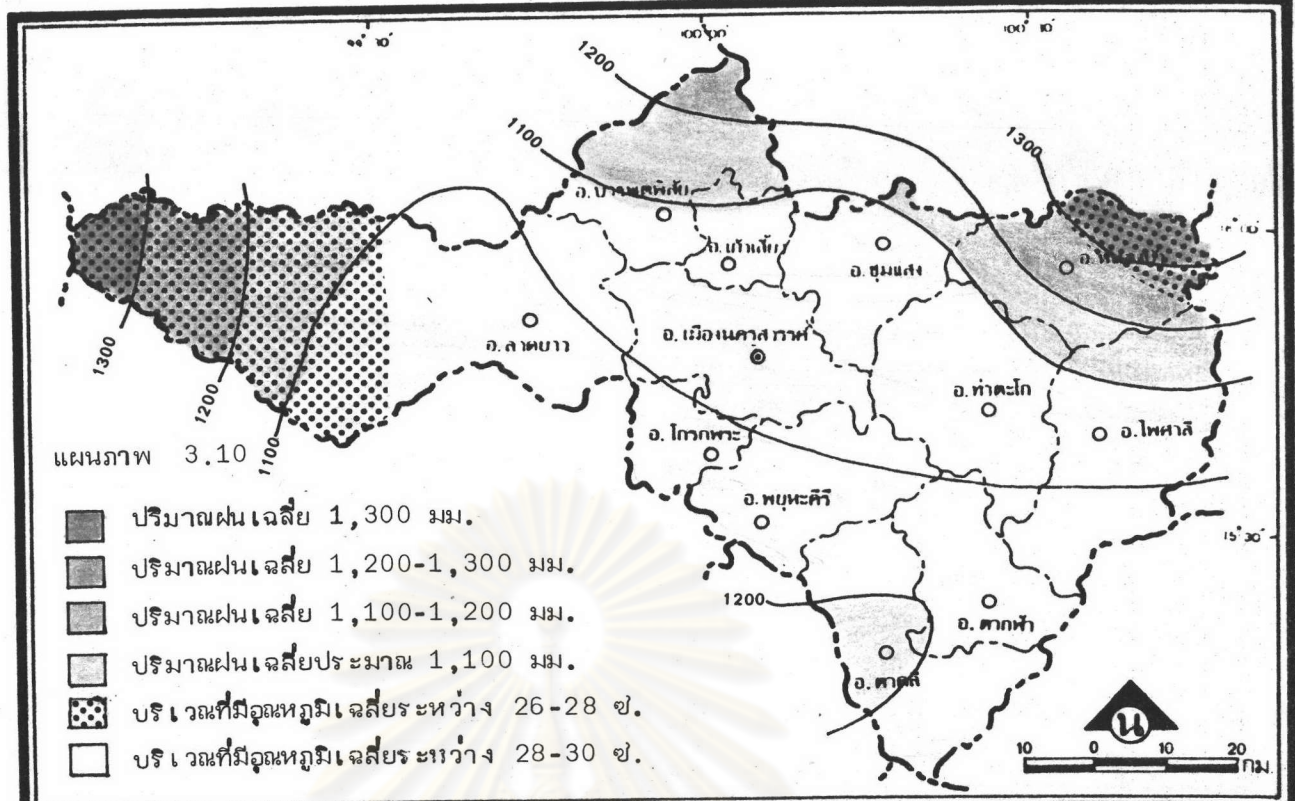
ข. สัมรรถนะดินสำหรับนาข้าว (ดูแผนที่ 3.9 ประกอบ)

พื้นที่ที่มีสัมรรถนะปลูกนาข้าวของจังหวัดนครสวรรค์มีประมาณ 3.3 ล้านกว่าไร่ คิดเป็น 54.90 % ของพื้นที่จังหวัด แม้ว่าบางส่วนจะมีปัญหาบ้าง เช่น การระบายน้ำ ขาดแคลนน้ำ หรือสภาพภูมิประเทศ แต่ก็สามารถแก้ปัญหาและทำนาข้าวได้ บางบริเวณมีการชลประทาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชลประทานขนาดเล็กช่วย ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีสัมรรถนะในการเพาะปลูกข้าวมีประมาณ 2 ล้าน 6 แสนไร่ หรือ 44.3 % ของพื้นที่จังหวัดที่เหลือเป็นพื้นที่ไม่ได้จำแนก พื้นที่ที่มีสัมรรถนะ ในการทำนาข้าว พบบริเวณกว้างขวางตอนกลางของจังหวัดนครสวรรค์ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิง ยมและเจ้าพระยา บริเวณพื้นที่อำเภอชุมแสงทั้งหมด ตอนกลางอำเภอบรรพตพิสัย นอกจากนี้ มีบางส่วนของพื้นที่อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอเมือง อำเภอท่าตะโก อำเภอพยุหะคีรีและมี บ้างเล็กน้อยในอำเภอโกรกพระ และอำเภอตาคลี

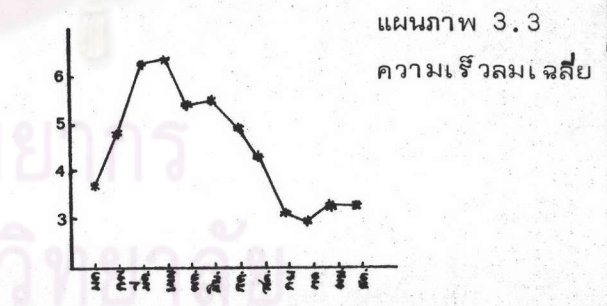
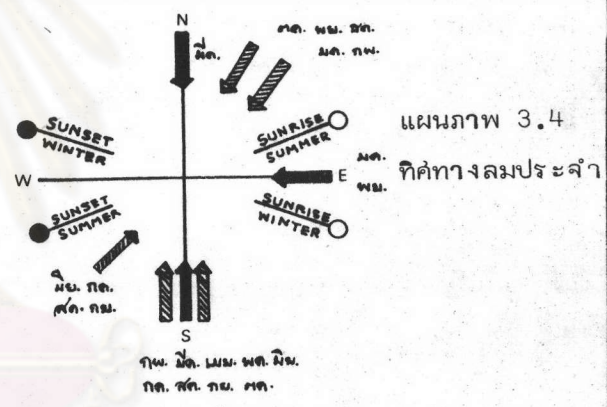
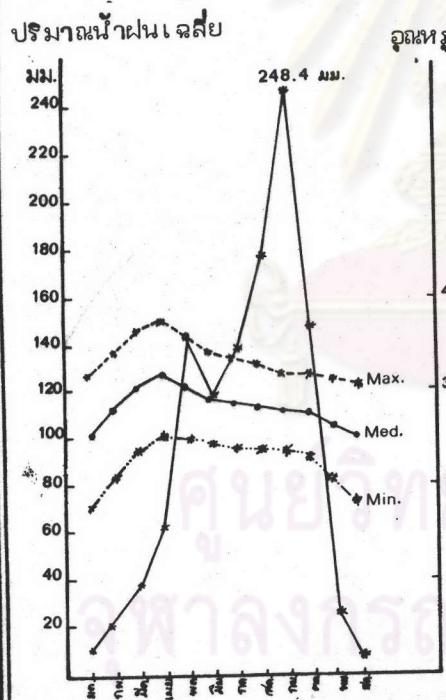
จากการศึกษาลักษณะภูมิประเทศภาคเหนือตอนล่างรวมทั้งสัมรรถนะที่ดินเพื่อการ เกษตรของพื้นที่ที่ล้อมรอบเมืองนครสวรรค์ ทำให้ทราบถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในการเป็น แหล่งผลิตพืชผลทั้งข้าวและพืชไร่ประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ต่อเมืองนครสวรรค์ใน ลักษณะของการเป็น Hinterland ของเมืองนครสวรรค์

สภาพภูมิอากาศ

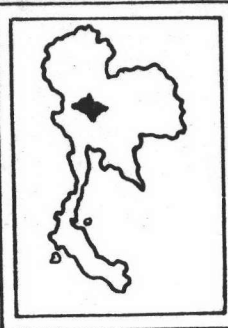
จากทำเลที่ตั้งที่ติดต่อกับภาคกลางตอนบน ดังนั้น สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปจึงคล้าย กับภาคกลางมากกว่าภาคเหนือ โดยทั่วไปลักษณะอากาศค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง ซึ่งค่อนข้าง

แผนที่ภาพ 3.1, 3.2

WIND. (Knots)	มค.	กพ.	มีค.	เมษ.	พค.	มิย.	กค.	ชค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.
Prevailing Wind	E.	S.	S.	S.	S.	S.	S.	S.	S.	S.	E.	N.
Mean. Wind Speed	3.7	4.8	6.3	6.4	5.4	5.5	5.0	4.4	3.2	3.0	3.4	3.5
Max. Wind Speed	5	10	15	10	15	15	15	15	10	10	15	15

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แสดง: **ลักษณะภูมิอากาศ**

ที่มา: **กรมอุตุนิยมวิทยา**

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- ◎ จังหวัด
- อำเภอ
- กิ่งอำเภอ
- ตำบล

ร้อนจัดในฤดูร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว ปริมาณฝนตกเฉลี่ยค่อนข้างน้อย ลักษณะภูมิอากาศ
จากการตรวจวัดโดยกรมอุตุนิยมวิทยา ณ สถานีตรวจอากาศนครสวรรค์ ข้อมูล 30 ปี (พ.ศ.
2494-2523) มีค่าสถิติต่าง ๆ เป็นค่าเฉลี่ยรายปีดังนี้ (กรมอุตุนิยมวิทยา : 2528) (ดูแผนภาพ
3.1-3.4 และแผนที่ 3.10 ประกอบ)

ก. อุณหภูมิ เฉลี่ยตลอดปี 26.3°C โดยอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 33.8°C
และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 22.7°C โดยเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายน คือ 37.9°C . และเฉลี่ย
ต่ำสุดในเดือนมกราคม คือ 17.7°C .

ข. ปริมาณฝน เฉลี่ยประจำปีประมาณ 1,141.4 มิลลิเมตรต่อจำนวนวัน
ฝนตกเฉลี่ย 103.5 วัน/ปี ฝนจะตกตอนเย็นและตอนกลางคืนเป็นส่วนมาก และตกเป็นแห่ง ๆ
ไม่ทั่วถึงทั้งจังหวัด ฝนตกอยู่ในเดือนสิงหาคมและเดือนกันยายน โดยเดือนกันยายนปริมาณฝนตก
สูงสุดเฉลี่ยรายเดือนประมาณ 248.4 มิลลิเมตร และปริมาณฝนน้อยที่สุดในเดือนธันวาคม
เฉลี่ย 6.5 มิลลิเมตร

ค. ความชื้นสัมพัทธ์ คิดเฉลี่ยต่อปีได้ 70.0 % นับว่าสูงพอสมควร โดยความชื้น
สัมพัทธ์จะมีค่าสูงสุดในฤดูฝน คือระหว่างเดือนสิงหาคม (76.0 %) กันยายน (83.0 %) และ
ตุลาคม (80.0 %) และมีค่าต่ำระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายน (67.0 % - 61.0 %)

ง. หมอกและทัศนวิสัย ทัศนวิสัยดีตลอด นอกจากในฤดูหนาวระหว่างเดือน
พฤศจิกายน ถึงกุมภาพันธ์ แต่ไม่ปรากฏว่ามีมากจนทำให้การคมนาคมต่าง ๆ ต้องหยุดชะงัก

จ. ลมผิวพื้น ระหว่างเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ลมจะพัดมาจากทางทิศตะวันออก
เฉียงเหนือ เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในฤดูหนาวระหว่างเดือน
กุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนหรือบางปีถึงกลางเดือนพฤษภาคม ทิศทางลมจะเปลี่ยนเป็นพัดมาจาก
ทางทิศใต้ ในระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนเมษายนในตอนบ่ายมีลมเฉื่อยทะเล ซึ่งเป็นลมที่พัด
ลมว่าลมมอ (ลมว่าว) พัดมาลมหอบจากทิศใต้ ระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน
ลมที่พัดเป็นลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้หรือตะวันตก จากนั้นถึงกลางเดือนตุลาคมทิศทางลมจะไม่
แน่นอน และค่อย ๆ เปลี่ยนทิศทางเป็นตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันออก

ทรัพยากรธรรมชาติ

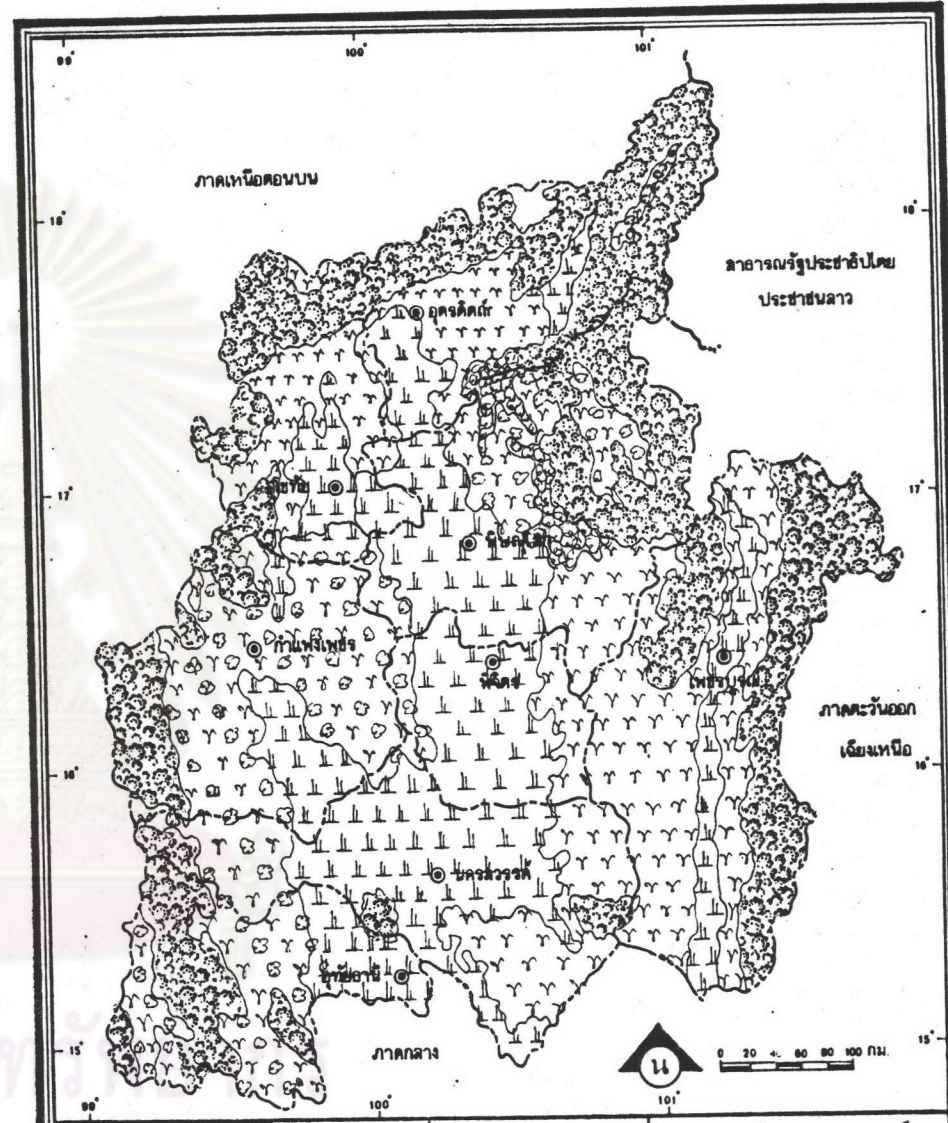
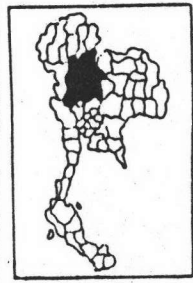
ก. ทรัพยากรป่าไม้

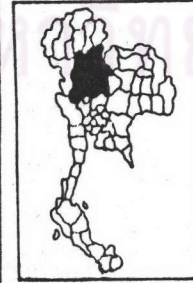
การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครพนม

แสดง:	3.11 พื้นที่ป่าไม้	แผนที่:	
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ป่าดงดิบ ป่าผสมผลัดใบ ป่าเต็งรัง พื้นที่กิจกรรมอื่น ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> --- เขตประเทศ --- เขตจังหวัด --- เขตอำเภอ --- เขตตำบล ● จังหวัด ○ อำเภอ • กิ่งอำเภอ • ตำบล 	
ที่มา:	สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์		

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครพนม

แสดง:	3.13 การใช้ที่ดิน	แผนที่:	
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ป่าไม้ นาข้าว พืชไร่ พืชไร่และป่าไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> --- เขตประเทศ --- เขตจังหวัด --- เขตอำเภอ --- เขตตำบล ● จังหวัด ○ อำเภอ • กิ่งอำเภอ • ตำบล 	
ที่มา:	กรมพัฒนาที่ดิน		

จากการสำรวจด้วยดาวเทียมสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ (Landsat) โดยการวิเคราะห์ของกรมป่าไม้ พบว่าป่าไม้ในภาคเหนือถูกบุกรุกทำลายลดลงตลอดมา ส่วนมากเป็นการบุกรุกเพื่อการเพาะปลูกพืชไร่ เนื่องจากการขาดแคลนพื้นที่เพาะปลูก จากสถิติป่าไม้ในช่วง 21 ปีคือ พ.ศ. 2504-2525 ป่าไม้ในภาคเหนือตอนล่างถูกบุกรุกทำลายมากกว่าตอนบน คือลดลง 20,701 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 72.09 % ของพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลงทั้งหมดของภาคเหนือ (ดูตาราง 3.2 ประกอบ) พื้นที่ป่าไม้ที่เหลือส่วนมากเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งในภาคเหนือตอนล่างมี 67 ป่าอยู่ในความรับผิดชอบของป่าไม้เขต 3 เขต คือป่าไม้เขตพิษณุโลก ป่าไม้เขตนครสวรรค์ และป่าไม้เขตตาก (ดูแผนที่ 3.11 ประกอบ) ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือตอนล่างเหลือประมาณ 20,039 ตารางกิโลเมตรหรือ 29.74 % ของพื้นที่

พื้นที่ป่าไม้ในลุ่มจังหวัดนครสวรรค์นั้น โดยทั่วไปกระจายอยู่ตามบริเวณที่ลุ่มส่วนมากเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ป่าไม้ปรากฏอยู่ในท้องที่อำเภอลาดยาว อำเภอตากสิน อำเภอหนองบัว อำเภอท่าตะโก และบางส่วนของอำเภอบรรพตพิสัย มีการทำป่าไม้ซึ่งส่วนมากเป็นป่าไม้กระยาเลยและมีการหาของป่ามาขาย พื้นที่ป่าไม้ปัจจุบันของลุ่มจังหวัดนครสวรรค์มีประมาณ 1,037 ตารางกิโลเมตรหรือ 648,125 ไร่ คิดเป็น 10.80 % ของพื้นที่จังหวัดและ 0.05 % ของพื้นที่ป่าไม้ภาคเหนือตอนล่าง (กรมป่าไม้ : 2525) ในช่วง 21 ปีพื้นที่ป่าไม้ของลุ่มจังหวัดนครสวรรค์ลดลงประมาณ 1,914 ตารางกิโลเมตร โดยส่วนมากเกิดจากการบุกรุกของราษฎรเพื่อเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ เพราะขาดแคลนพื้นที่ทำกิน ป่าสงวนแห่งชาติในเขตลุ่มจังหวัดนครสวรรค์ มี 8 ป่า ส่วนใหญ่ยังคงสภาพป่าไม้ บางแห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเช่นป่าแม่แร่-แม่วงศ์ อยู่ในเขตอำเภอลาดยาว มีพื้นที่ประมาณ 1 ล้านไร่ นอกจากนี้มีบริเวณเขาชนกัน ส่วนอื่น ๆ พบเป็นบริเวณเล็กน้อย ซึ่งตามข้อมูลป่าสงวนฯ ว่าพื้นที่ป่าลุ่มจังหวัดนครสวรรค์ มีร้อยละ 42 ของพื้นที่จังหวัด แต่ความเป็นจริงแล้วหลายแห่งถูกบุกรุกถางเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ไปแล้ว (ดูแผนที่ 3.12 ประกอบ)

เมืองนครสวรรค์หรือปากน้ำโพหรือชุมทางสี่แคว มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรป่าไม้ในภาคเหนือทั้งตอนบนและตอนล่างมาตลอดตั้งแต่อดีต กิจกรรมป่าไม้การล่องแพซุงจากแหล่งป่าไม้สำคัญเหล่านี้ลงไปสู่ภาคกลาง และส่งออกนอกประเทศ มีความสำคัญต่อเมืองนครสวรรค์มาก เพราะทำเลที่ตั้งของ เมืองที่เป็นจุดแวะพักกลางทางของขบวนแพซุง ซึ่งล่องมาทางแม่น้ำเพราะเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักในอดีต ไม้จะขนส่งลงมาจากป่าไม้ในภาคเหนือในรูปซุงล่องลงมา

ตาราง 3.2 แลด์ทิมที่ป่าไม้ภาคเหนือตอนล่างจากการสำรวจด้วยดาวเทียม Landsat

จังหวัด	พื้นที่จังหวัด (ตร.กม.)	เนื้อที่ป่าไม้ปี 2504			เนื้อที่ป่าไม้ปี 2516			เนื้อที่ป่าไม้ปี 2525			การเปลี่ยนแปลงช่วง 21 ปี		
		ตร.กม.	% ต่อพื้นที่	% ต่อภาคฯ	ตร.กม.	% ต่อพื้นที่	% ต่อภาคฯ	ตร.กม.	% ต่อพื้นที่	% ต่อภาคฯ	ตร.กม.	%	%
1. อุตรดิตถ์	7,838.59	6,052	77.21	14.86	5,704	72.77	20.23	3,497	44.61	17.45	2,555	12.34	42.22
2. เพชรบูรณ์	12,668.42	8,928	70.47	21.91	4,975	39.27	17.64	3,763	29.70	18.78	5,165	24.95	57.85
3. พิษณุโลก	10,815.85	5,914	54.68	14.52	4,616	42.68	16.37	3,157	29.13	15.75	2,757	13.32	46.62
4. ลำปาง	6,596.09	4,357	66.05	10.69	3,616	54.82	12.82	2,941	44.59	14.68	1,416	6.84	32.50
5. กำแพงเพชร	8,607.49	6,737	78.27	16.54	3,500	40.62	12.41	2,777	32.26	13.86	3,960	19.13	58.78
6. พิจิตร	4,531.01	902	19.91	2.21	-	-	-	-	-	-	902	4.36	100.00
7. นครสวรรค์	9,597.68	2,951	30.75	7.24	1,248	13.00	4.43	1,037	10.80	5.17	1,914	9.25	64.86
8. อุทัยธานี	6,730.25	4,899	72.79	12.03	4,536	67.40	16.09	2,867	42.60	14.31	2,032	9.82	41.48
ภาคเหนือตอนล่าง	67,385.38	40,740	60.46	100.00	28,195	41.84	100.00	20,039	29.74	100.00	20,701	100.00	50.81
ภาคเหนือรวม	169,644.29	116,275	68.54	-	113,595	66.96	-	87,756	51.73	-	28,519	-	-
ประเทศ	513,115.20	273,628	53.33	-	221,707	43.21	-	156,600	30.52	-	117,028	-	-

ที่มา : กองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้ พ.ศ. 2528.

และจะแวะพักค้างคืนที่ปากน้ำโพหรือนครสวรรค์ นอกจากนี้ยังนำสินค้าของป่ามาขายที่ปากน้ำโพด้วย (รายละเอียดอยู่ในเรื่องการค้าไม้สักในบทที่ 4) ปัจจุบันป่าไม้ลดลง การคมนาคมทางบกเจริญกว่าทางน้ำ ดังนั้น การเป็นศูนย์กลางค้าไม้ของนครสวรรค์ก็ลดลงด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. ทรัพยากรแร่ธาตุ

ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ มีแร่ธาตุจำนวนเล็กน้อย แร่ที่สำคัญที่พบคือ

- แร่ยิปซัม ซึ่งพบปริมาณมากกว่าแร่ชนิดอื่น โดยพบเพียงแห่งเดียวที่ตำบลหนองกลับ อำเภอหนองบัว ปัจจุบันมีการดำเนินการทำเหมืองอยู่ โดยได้รับสัมปทานจากรัฐบาล
- แร่เหล็ก พบบ้างและมีการดำเนินการทำเหมืองแร่เหล็กโดยบริษัทเหมืองแร่บูรพา เศรษฐกิจที่เขาตาคลี อำเภอตาคลี และบริษัทสเทลลา (ประเทศไทย) จำกัดที่เขาบ่อเหล็ก ตำบลนิคมเขาบ่อแก้ว อำเภอพยุหะคีรี โดยได้รับสัมปทานจากรัฐบาล
- ดินขาวและดินดำ สำหรับทำปูนซีเมนต์ พบมากในอำเภอตาคลี ผลิตซีเมนต์โดยโรงงานซีเมนต์ชลประทาน อยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีเฟลด์สปาร์ที่อำเภอตาคลี หินอ่อนที่อำเภอบรรพตพิสัย แคลเซียมคาร์ไบด์ที่ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง นอกจากนี้มีแร่บางชนิดที่ทำการสำรวจพบแต่มีดี้นำมาใช้ประโยชน์ เช่นแร่ดีบุก แร่วุลแฟรม แมงกานีส แหล่งสำคัญคือทางตะวันตกของอำเภอลาดยาว (นงศราญ กาญจนประเสริฐ 2527 : 5) แร่ธาตุในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์มีไม่มาก และไม่มียุทธศาสตร์ต่อชุมชนเมืองมากนัก นอกจากอำเภอที่มีแร่ธาตุเหล่านั้น ๆ อาจมีผลประโยชน์บ้างจากการทำเหมืองแร่

ค. แหล่งน้ำธรรมชาติ

นครสวรรค์มีแหล่งน้ำธรรมชาติมากมายหลายแห่ง เป็นจุดบรรจบของแม่น้ำยมกับแม่น้ำน่าน และแม่น้ำปิงกับแม่น้ำน่าน เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา (ดูแผนที่ 3.6 ประกอบ)

1) แม่น้ำปิง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาแดนลาวในเขตจังหวัดเชียงใหม่แล้วไหลผ่านจังหวัดลำพูนมาบรรจบกับแม่น้ำวัง ซึ่งเกิดจากเทือกเขาผีปันน้ำที่อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จากนั้นไหลผ่านจังหวัดกำแพงเพชร เข้าสู่เขตจังหวัดนครสวรรค์ที่ตำบลบ้านตาก บรรพตพิสัยแล้วมาบรรจบกับแม่น้ำน่านที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ รวมความยาวประมาณ 590 กิโลเมตร และความยาวในช่วงเขตจังหวัดนครสวรรค์ประมาณ 62 กิโลเมตร

2) แม่น้ำยม-แม่น้ำน่าน แม่น้ำยมมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาผีปันน้ำในจังหวัดเชียงราย เข้าสู่เขตจังหวัดนครสวรรค์ที่ตำบลบ้านตากแล้วมาบรรจบกับแม่น้ำน่าน ซึ่งเกิด

จากทิวเขาหลวงพระบาง ที่ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จากนั้นไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปิง ที่ปากน้ำโพรวมความยาวของแม่น้ำยมประมาณ 555 กิโลเมตร และแม่น้ำน่านประมาณ 627 กิโลเมตร ความยาวเฉพาะช่วงในเขตจังหวัดนครสวรรค์ประมาณ 18 กิโลเมตร และ 55 กิโลเมตรตามลำดับ

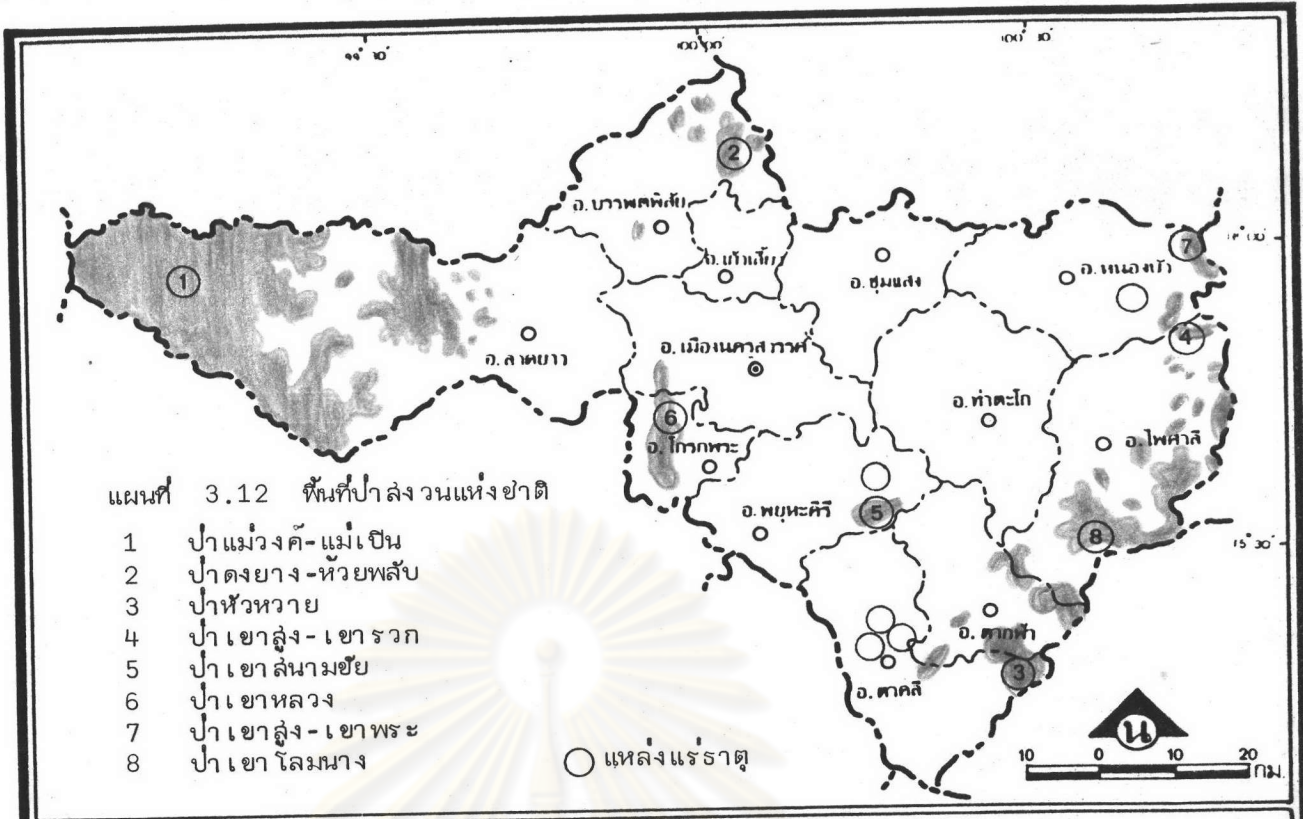
3) แม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มต้นที่เมืองนครสวรรค์หรือปากน้ำโพผ่านอำเภอ ไกรภพระ อำเภอพยุหะคีรี จนถึงเขตจังหวัดนครสวรรค์ มีความยาวประมาณ 54 กิโลเมตร จากนั้นไหลผ่านจังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี อ่างทอง อยุรยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพฯ และไหลลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรปราการรวมความยาวทั้งสิ้น 365 กิโลเมตร

นอกจากแม่น้ำเหล่านี้แล้ว ภายในจังหวัดนครสวรรค์ ยังมีพื้นที่แหล่งน้ำ หนอง บึงอีกมากมายประมาณ 500 แห่ง ส่วนมากอยู่ตอนกลางจังหวัด โดยมีบึงบรเห็ด เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สุด อยู่ในเขตติดต่อระหว่างอำเภอเมืองนครสวรรค์ กับอำเภอชุมแสงและอำเภอท่าตะโก เป็นสถานที่เพาะพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ มีเนื้อที่ประมาณ 132,739 ไร่ อยู่ห่างจากเมืองนครสวรรค์ประมาณ 9 กิโลเมตร มีสภาพสวยงามเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของประชากรชาวเมืองได้อย่างมาก พื้นที่แหล่งน้ำภายในจังหวัดนครสวรรค์ มีประมาณ 318,042 ไร่ และพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมขังประมาณ 140,338 ไร่ (กรมพัฒนาที่ดิน : 2526)

แหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เหล่านี้มีผลต่อการเป็นเมืองของเมืองนครสวรรค์ เพราะเป็นจุดบรรจบของแม่น้ำสายหลัก การมีแหล่งน้ำมากเอื้ออำนวยในการเพาะปลูกทั้งทำนา และทำไร่ ซึ่งส่วนมากยังอาศัยระบบธรรมชาติคือน้ำฝน มากกว่าการชลประทาน ซึ่งการชลประทานในจังหวัดนครสวรรค์ ส่วนมากเป็นชลประทานขนาดเล็ก

การใช้ที่ดิน

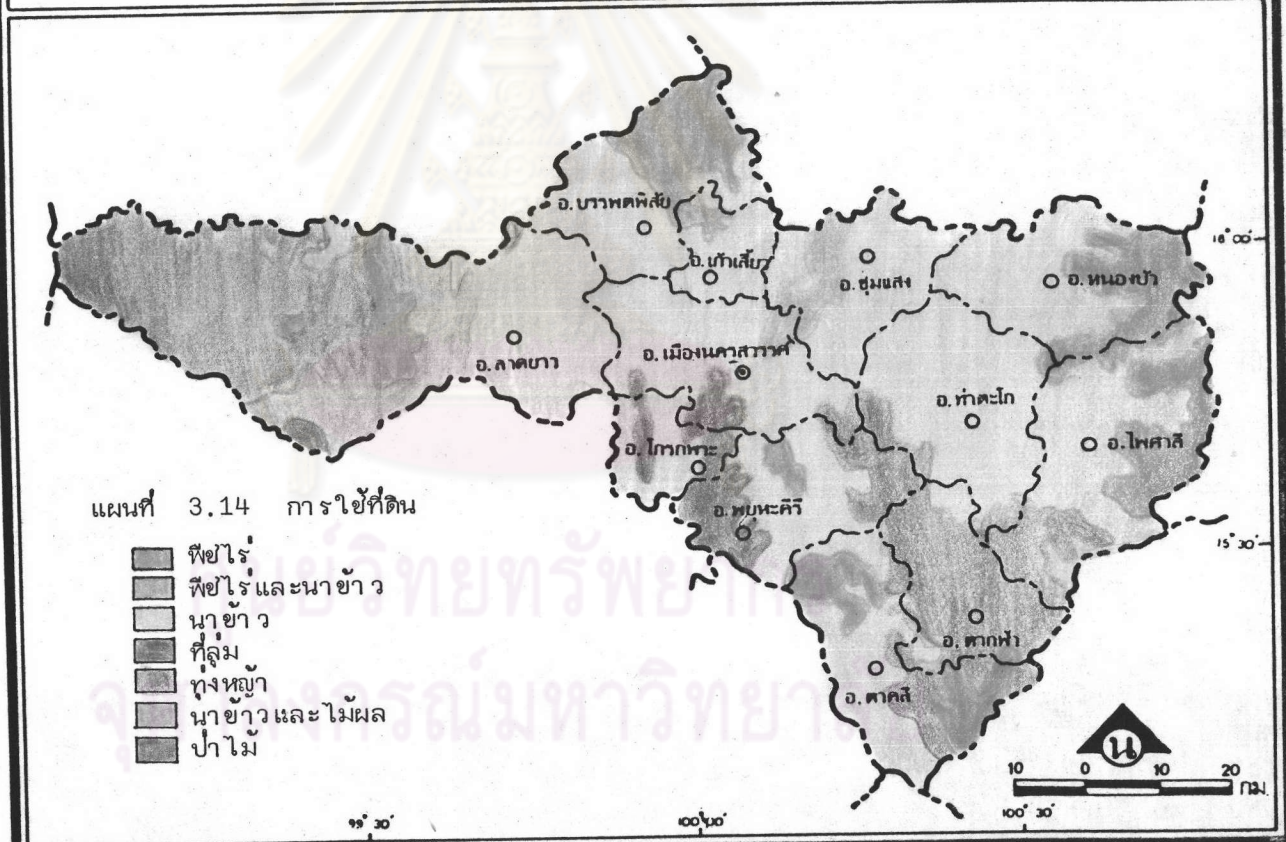
ก. มีการสำรวจและจำแนกการใช้ที่ดินของจังหวัดนครสวรรค์ โดยหลายหน่วยงาน เพื่อการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป ผู้ศึกษาทำการศึกษาข้อมูลทั้งจากกรมพัฒนาที่ดิน สำนักผังเมือง สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบกันโดยพิจารณาข้อมูลปี 2526 พบว่าโดยสรุปแล้ว นครสวรรค์มีพื้นที่ส่วนใหญ่ทำนาและไร่ คือเป็นพื้นที่เกษตร ประมาณ 4,017,656 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 66.43 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ป่าไม้และภูเขาสูง ประมาณ 1,080,725 ไร่ หรือร้อยละ 17.87 พื้นที่คลอง หนอง บึง 318,042 ไร่ หรือ

แผนที่ 3.12 พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

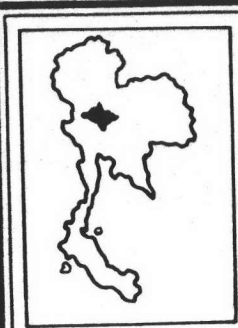
- 1 ป่าแม่วงค์-แม่เปิน
- 2 ป่าดงยาง-ห้วยพลับ
- 3 ป่าห้วยหวาย
- 4 ป่าเขาสูง-เขารวก
- 5 ป่าเขาสันามชัย
- 6 ป่าเขาหลวง
- 7 ป่าเขาสูง-เขาพระ
- 8 ป่าเขา โลมนาง

○ แหล่งแร่ธาตุ

แผนที่ 3.14 การใช้ที่ดิน

- 1 พืชไร่
- 2 พืชไร่และนาข้าว
- 3 นาข้าว
- 4 ที่ลุ่ม
- 5 ทุ่งหญ้า
- 6 นาข้าวและไม้ผล
- 7 ป่าไม้

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แสดง:

- แผนที่ 3.12 พื้นที่ป่าไม้
- แผนที่ 3.13 การใช้ที่ดิน

ที่มา กรมพัฒนาที่ดินและกรมป่าไม้

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- จังหวัด
- อำเภอ
- กิ่งอำเภอ
- ตำบล

ร้อยละ 5.26 พื้นที่เมืองและอื่น ๆ ประมาณ 949,744 ไร่ หรือร้อยละ 10.44 โดยมี รายละเอียดการใช้ที่ดินดังนี้ (ดูแผนที่ 3.14 ประกอบ)

1. พื้นที่นาข้าว เป็นประเภทการใช้ที่ดินมากที่สุดในปี 2526 มีพื้นที่ทำนาข้าว ทั้งหมดประมาณ 2,424,815 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.09 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นนาหน้าฝน ทำนาปีละครั้ง มีบางแห่งเป็นพื้นที่ชลประทานทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ซึ่งเป็นผลจากโครงการ ชลประทานชยันต-ป่าสัก แต่ก็มีพื้นที่เพียงประมาณ 106,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.37 ของ พื้นที่นาข้าว เป็นพื้นที่บางตำบลในอำเภอพยุหะคีรี อำเภอตากลี อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอเมือง นครสวรรค์ ดังนั้น ผลผลิตข้าว ส่วนมากยังขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติ ซึ่งบางครั้งเกิดน้ำท่วม บางครั้งเกิดแห้งแล้งเช่นในปี 2524 ช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน เกิดภาวะฝนทิ้งช่วงและ ขณะเดียวกันเกิดน้ำท่วมเพราะพายุดีเปรสชั่น "แนนซี่" พัดผ่านในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน เช่นกัน เป็นเหตุให้พื้นที่นาเสียหายเป็นจำนวนมากจากฝนแล้งและน้ำท่วม โดยเฉพาะพื้นที่ อำเภอลาดยาว เพราะเนื่องจากการทำลายป่าต้นน้ำลำธารในบริเวณนี้ด้วย พื้นที่ปลูกข้าว มากที่สุดจนไปหาน้อยตามลำดับ ได้แก่ อำเภอลาดยาว อำเภอท่าตะโก อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอหนองบัว อำเภอไพศาลี อำเภอชุมแสง อำเภอตากลี อำเภอเมืองฯ อำเภอพยุหะคีรี อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอโกรกพระ และอำเภอตากฟ้า

2. พื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ มีพื้นที่ประมาณ 1,594,550 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.36 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยปรากฏบริเวณพื้นที่ค่อนข้างสูงกว่านาข้าว รวมทั้งพื้นที่ภูเขาที่ถูก ถางป่าไม้ทำลายป่า เพื่อทำการเพาะปลูกพืชไร่ พืชไร่ที่เพาะปลูกได้มาก และเป็นสินค้าหลัก ของจังหวัดได้แก่ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเขียวถั่วมัน ถั่วลิสง มันสำปะหลังและอ้อย เหล่านี้เป็น พืชเศรษฐกิจของจังหวัด พื้นที่เพาะปลูกพืชไร่มากได้แก่ อำเภอตากฟ้า อำเภอลาดยาว อำเภอ ตากลี อำเภอไพศาลี อำเภอหนองบัว อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอ ท่าตะโก อำเภอโกรกพระ และอำเภอพยุหะคีรี ปัญหาของการเพาะปลูกพืชไร่คือเกษตรกร บุกรุกทำลายป่าเชิงเขาเพื่อเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก เป็นการทำลายความอุดมสมบูรณ์ และมีผล ต่อเนื่องถึงความแห้งแล้งและน้ำท่วมดังที่กล่าวมาแล้ว แทบทุกปีถ้าฝนตกจะเกิดน้ำท่วมเป็นลักษณะ ของน้ำป่าไหลท่วมพื้นที่เพาะปลูกโดยเฉพาะอำเภอลาดยาว ล่าสุดคือเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2529 น้ำป่าจากอำเภอลาดยาวไหลท่วมบ้านเรือนราษฎรเสียหาย และจะมีผลต่อเนื่องมายัง เมืองนครสวรรค์ ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกของอำเภอลาดยาวและเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ ปัญหาน้ำท่วม

เมืองนครสวรรค์ ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกของอำเภอลาดยาวและเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ ปัญหาที่ท่วมเมืองนครสวรรค์มีปัจจัยมาจากน้ำป่าจากอำเภอลาดยาวไหลท่วมบ้านเรือนราษฎรเสียหาย และจะมีผลต่อเนื่องมายังเมืองนครสวรรค์ ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกของอำเภอลาดยาวและเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ ปัญหาที่ท่วมเมืองนครสวรรค์มีปัจจัยมาจากน้ำป่าจากอำเภอลาดยาวและน้ำในแม่ปิงล้นขึ้นอย่างมากผิดปกติประกอบกัน ดังนั้น ควรแก้ไขปัญหาการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ที่ผิดวิธีของราษฎรที่ทำให้ป่าไม้ลดลงทุกปี ๆ (ดูข้อมูลเรื่องป่าไม้ประกอบ) โดยหันมาส่งเสริมให้เพิ่มผลผลิตพืชไร่ให้ทำการเพาะปลูกแบบหนาแน่น (Intensive) แทน หรือใช้พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูงเพื่อเพิ่มผลผลิตแทนการเพิ่มผลผลิตโดยการเพิ่มพื้นที่อย่างปัจจุบัน

3. พื้นที่ป่าไม้ มีพื้นที่ประมาณ 648,125 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.80 ของพื้นที่จังหวัดในปี พ.ศ. 2504 มีพื้นที่ป่าไม้ 2,951 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ลดลงเรื่อยจนปี พ.ศ. 2525 เหลือพื้นที่ป่าประมาณ 1,037 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 648,125 ไร่ (ข้อมูลจากการสำรวจด้วยดาวเทียม Landsat กรมพัฒนาที่ดิน) พื้นที่ป่าไม้ลดลงในช่วง 21 ปีนี้ คิดเป็นอัตราปีละ 3.09 % สภาพป่าไม้ถูกทำลายลงไปเป็นอันมาก ป่าไม้ถูกบุกรุกถางทำพื้นที่เพาะปลูกของราษฎรที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน ประกอบกับการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการค้า โดยป่าส่วนมากเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ไม้มีค่าเศรษฐกิจ คือไม้กระยาเลยและไม้สัก พื้นที่ป่าไม้ส่วนมากอยู่ในอำเภอลาดยาวด้านตะวันตก บางส่วนของอำเภอหนองบัว อำเภอตาคลี อำเภอท่าตะโก ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อตัวเมืองนครสวรรค์ ในด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ โดยเฉพาะเรื่องภูมิอากาศและน้ำท่วม เพราะพื้นที่ป่าบริเวณอำเภอลาดยาวเป็นป่าต้นน้ำลำธารที่สำคัญของจังหวัด ปัจจุบันทางราชการที่เกี่ยวข้องพยายามแก้ไขปัญหานี้โดยมีการปลูกป่าโดยแบ่งเป็น 2 โครงการ (สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์ 2527 : 12-13) ได้แก่

ก) โครงการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ในเขตท้องที่จังหวัด โดยสำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดนครสวรรค์ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน ใช้แรงงานจากราษฎรบริเวณใกล้เคียงในอัตราจ้างของกรมแรงงาน เป้าหมายโครงการเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธารโดยหวังผลในระยะ 10-20 ปีข้างหน้า คาดว่าถ้าเป็นไปตามเป้าหมายในอนาคต พื้นที่ป่าไม้จะเพิ่มขึ้นมีมูลค่าและประโยชน์อย่างมาก

ข) โครงการปลูกป่าแบบประชาอาสา ทางจังหวัดเริ่มดำเนินการตั้งแต่

ตารางที่ 3.3 แสดงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ บริเวณจังหวัดนครสวรรค์ ปี 2526

รายชื่อป่า	ท้องที่ป่า		เนื้อที่ป่า (ไร่)	กฎกระทรวง ฉบับ (พ.ศ.)	หมายเหตุ
	ตำบล	อำเภอ			
1. ป่าแม่วงศ์-แม่เปิน	ห้วยน้ำหอม	ลาดยาว	1,080,725	12(2501)	-
2. ป่าดงยางห้วยพลับ	บ้านแดน	บรรพตพิสัย	1,000	19(2501)	-
3. ป่าห้วยหวาย	ห้วยหวาย หนองโพ ตาคลี สันเลิน ช่องแคว	ตาคลี	750,000	21(2501)	เพิกถอนทั้งหมด 151(2505)
4. ป่าเขาสูง ป่าเขาลวกและ ป่าข้างหุบ	ธารทหาร หนองบัวและหนองกลับ	หนองบัว	1,010,000	112(2505)	ยกเลิกทั้งหมด กำหนด ใหม่เป็นป่าลำดับที่7,8
5. ป่าเขาล้านามชัย	เขากะลา	พยุหะคีรี	10,865.25	159(2506)	-
6. ป่าเขาหลวง	วังม้า หนองกรด คำลาแดง เนินคำลา บางประมุงและนากลาง	ลาดยาว เมืองฯ โกรกพระ	55,312	703(2517)	-
7. ป่าเขาสูงและป่าเขาพระ	ธารทหาร,หนองบัว,หนองกลับ วังน้ำลัด	หนองบัว ไพศาล	77,200	1,012(2526)	-
8. ป่าเขาคอด ป่าเขาโลมนาง และป่าเขาล้อยดาว	น้ำลัด โศกเตือ วังคร้อ วังข่อย	ไพศาล	105,600	1,013(2526)	-

ที่มา : จากกองจัดการป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรฯ ปี 2527.

ปี พ.ศ. 2520 โดยการตัดหากลำไม้ให้ราษฎรปลูกเองและประสานงานขอแรงงานจากสถานที่ราชการแต่ละส่วนการศึกษาต่าง ๆ จนในปัจจุบันคิดเป็นพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6,533.75 ไร่
กล้าไม้ที่แจกราษฎรเพื่อปลูกจำนวนประมาณ 673,386 ต้น

ถ้าโครงการทั้งสองของจังหวัดบรรลุเป้าหมาย คาดว่าในอนาคตพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดนครสวรรค์จะเพิ่มขึ้นและป่าเสื่อมโทรมก็จะสมบูรณ์เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร จะทำให้ปัญหาน้ำท่วมเมืองนครสวรรค์จากเหตุที่มาจากน้ำป่าจากอำเภอลาดยาวจะได้หมดไป ปัญหาจากน้ำแม่น้ำปิงล้นฝั่งท่วมตัวเมืองนครสวรรค์นั้นทางเทศบาลสามารถจัดการป้องกันได้ไม่ยาก ซึ่งจะเห็นจากปัจจุบันมีการสร้างเขื่อนคอนกรีตบริเวณริมแม่น้ำปิงขนานไปกับริมฝั่งก็กันน้ำท่วมได้ แต่ปัญหาน้ำท่วมเมืองจาก อ.ลาดยาวหรือพื้นที่ลุ่มทางตะวันตกนี้เป็นปัญหาสำคัญของเมืองมานานแล้ว

4. พื้นที่ชุมชนเมืองและอื่น ๆ มีประมาณ 175,708 ไร่ หรือร้อยละ 2.93 ของพื้นที่จังหวัด กระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ โดยมีอยู่ใน อ.เมือง ประมาณ 28.99 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 34.60 ของพื้นที่เมืองทั้งหมด คือเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ในอำเภอต่าง ๆ นั้นจะอยู่กระจัดกระจายตามแหล่งพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่

ข. พื้นที่อำเภอเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองนครสวรรค์นั้นมีพื้นที่ประมาณ 875,000 ไร่ พื้นที่ใช้ในการเกษตรประมาณ 285,873 ไร่ หรือ 32.67% ของพื้นที่อำเภอเมืองเป็นพื้นที่ในการเกษตรประมาณ 285,873 ไร่ หรือ 59.66% ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดที่เหลือเป็นพื้นที่ทำไร่ 88,342 ไร่ คิดเป็น 30.90% ของพื้นที่เกษตร พืชไร่ที่ปลูกส่วนมากคือข้าวฟ่าง รองลงไปเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยน้ำตาล และถั่วเขียวถั่วมัน ตามลำดับ พืชไร่อื่น ๆ ปลูกในอำเภอเมืองไม่มากนัก (จากสถิติการปลูกพืชเศรษฐกิจปี 2527) พื้นที่ส่วนอื่น ๆ ส่วนมากเป็นแหล่งน้ำซึ่งมีขนาดพื้นที่มากเมื่อรวมกันเพราะมีทั้งแม่น้ำปิง น่าน เจ้าพระยา บึงกระพืด และหนอง คลอง บึง อีกมากมาย พื้นที่ชุมชนเมืองมีประมาณ 18,744 ไร่ หรือ 2.14% ของพื้นที่อำเภอทั้งหมด นอกนั้นเป็นพื้นที่เกษตรและก็เป็นพื้นที่ลุ่มแหล่งน้ำ ฯลฯ รวมประมาณ 65.19% ของพื้นที่ทั้งหมด

ดังจะพบว่าพื้นที่เมืองนครสวรรค์ถูกล้อมรอบด้วยพื้นที่เกษตรอุดมทั้งภายในจังหวัดและทั้งพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง พื้นที่เกษตรกรรมที่ล้อมรอบเมืองนครสวรรค์เหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้นครสวรรค์เป็นเมืองได้ โดยเป็นจุดรวมผลผลิตทางเกษตรจาก

พื้นที่รอบข้างเหล่านี้ เพื่อขยายส่งต่อไปหรือแปรรูปเป็นสินค้า ในขณะที่เดียวกันประกายกรจากพื้นที่
 เกษตรรอบนอกเหล่านี้จะเข้ามาใช้บริการทั้งในรูปสินค้าและบริการจากเมืองนครสวรรค์ด้วย
 เช่นกัน

การคมนาคมขนส่ง

นครสวรรค์มีท่าเลที่ตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนล่างต่อกับภาคกลางตอนบน ทำให้เป็น
 เมืองสำคัญเมืองหนึ่ง โดยเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า การคมนาคมขนส่ง รวมทั้งการสื่อสาร
 โทรคมนาคมตั้งแต่โบราณกาลจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเป็นศูนย์รวมการคมนาคมทั้งทางน้ำ ทาง
 รถไฟและทางถนน ซึ่งเชื่อมต่อภาคเหนือกับภูมิภาคอื่น ๆ มากที่สุด จนมีผู้เปรียบว่านครสวรรค์
 เปรียบเสมือนประตูของภาคเหนือในการติดต่อกับโลกภายนอก

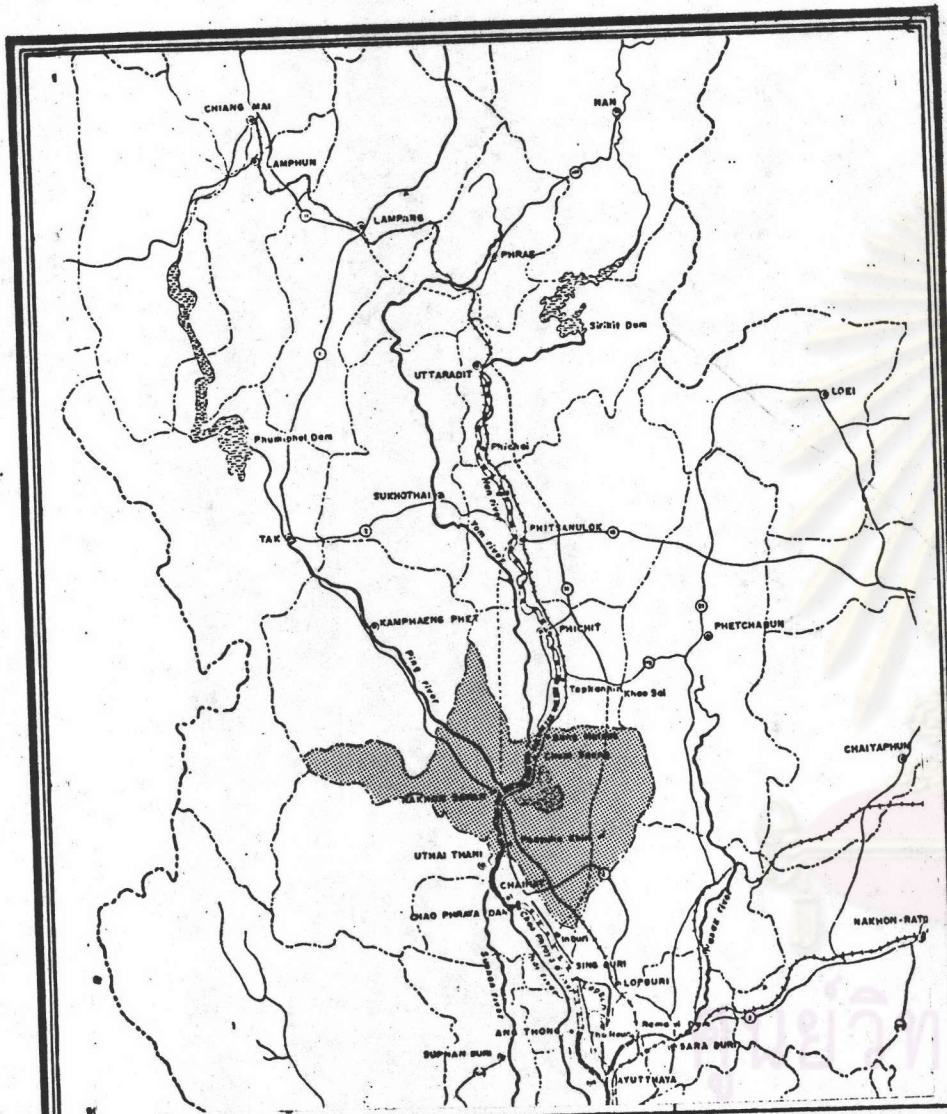
ในอดีตนครสวรรค์เป็นเมืองประชุมพลในประวัติศาสตร์สงครามไทยรบกับพม่าตั้งแต่
 สมัยอยุธยาช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 21 เพราะนครสวรรค์ตั้งอยู่บนเส้นทางที่เชื่อมต่อหัวเมืองสำคัญ
 ในอาณาจักรที่เป็นเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทยปัจจุบัน อาทิเช่น เมืองตากและ ...
 กำแพงเพชร ในเขตลุ่มน้ำปิง เมืองพิษณุโลก, พิษัยและพิชิตร์ในเขตลุ่มน้ำน่าน เมืองศรีสัชชนาลัย
 สุโขทัย และพิษณุโลกในเขตลุ่มน้ำยม กับเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการเมืองของ
 อาณาจักร คือ กรุงศรีอยุธยา สภาพการเป็นเมืองศูนย์กลางที่เชื่อมโยงหัวเมืองสำคัญต่าง ๆ ทาง
 ตอนเหนือ อาทิ มร.เดอ ลาลูแบร์ อัครราชทูตฝรั่งเศส ผู้เดินทางเข้ามาเจริญพระราชาไมตรี
 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวถึงเมืองนครสวรรค์ว่า "ที่เมืองนครสวรรค์ เป็น
 แคว้นร่วมของแม่น้ำสายใหญ่อีกสายหนึ่งซึ่งไหลผ่านมาจากทางเหนือ... ต้นน้ำนี้ไหลผ่านเมือง
 ฝาง แล้วก็พิษัย พิษณุโลก พิชิตร์ แล้วจึงถึงนครสวรรค์... เมืองนครสวรรค์นั้นตั้งอยู่กึ่งกลาง
 ระหว่างเมืองพิษณุโลกหรือปราสาทถึงสยาม (กรุงศรีอยุธยา) ระยะทางขาขึ้นใช้เวลา 25
 วัน โดยทางเรือ ใช้เรือขุดที่เรียกว่า "บาล็อง" (Balon) แต่อาจจะย่นระยะเวลาลงเหลือ
 เพียง 12 วันก็ได้ ถ้ามีฝายมากและพายทวนน้ำขึ้นไปอย่างรีบเร่ง" ภายใต้เงื่อนไขที่นครสวรรค์
 เป็นเมืองที่มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อไปยังเมืองสำคัญ ๆ ได้หลายเมือง ทำให้เมืองนครสวรรค์
 มีความสำคัญทั้งในด้านเมืองศูนย์กลางการค้าและเมืองทางยุทธศาสตร์การทหาร (ลูเนต
 ชาติบรรณานท์ 2527 : 1)

นครสวรรค์นั้นบางที่เรียกว่าเมืองชุมทางสี่แคว เพราะเป็นจุดรวมของลำขาของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งในอดีตก่อนการตัดเส้นทางถนนสายพหลโยธินหรือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 นั้น การคมนาคมขนส่งทางน้ำทั้งทางแม่น้ำปิง แม่น้ำน่านและแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางคมนาคมที่มีบทบาทมากทั้งการโดยสารและการขนส่งสินค้า ผลผลิตพืชไร่ทั้งข้าว ข้าวโพด ของป่า ฯลฯ การขนส่งสินค้าอุปโภคบริโภคจากกรุงเทพฯ การล่องแพผู้โดยสารโดยนครสวรรค์ขณะนั้นเป็นศูนย์กลางที่ใหญ่ที่สุดในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าพืชไร่ผลผลิตท้องถิ่นกับสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น เสื้อผ้า อาหารทะเล เครื่องจักรกลเกษตร เป็นต้น ตั้งแต่เส้นทางถนนโดยเสพาถนนพหลโยธินเสร็จและเปิดใช้ในปี 2479 การขนส่งทางน้ำก็ลดลงตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

ก. การคมนาคมขนส่งทางน้ำ

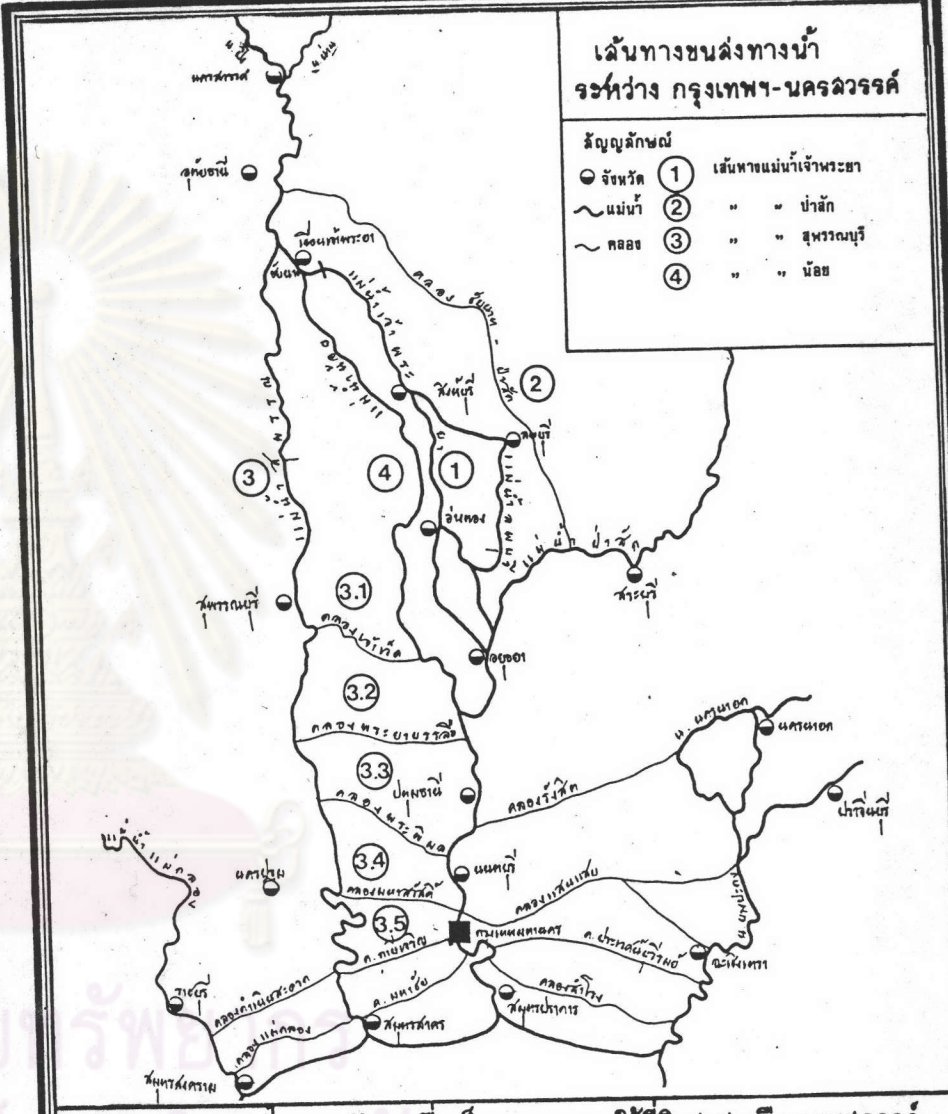
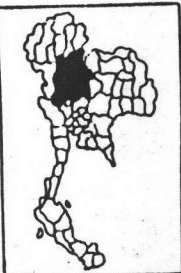
นครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง ตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน แม้ว่าในปัจจุบันบทบาทของการขนส่งทางน้ำจะลดน้อยลงไปก็ตาม ผลจากสภาพที่ตั้ง (Site) ที่เป็นจุดรวมของแม่น้ำปิง (ซึ่งรวมกับแม่น้ำวังแล้วที่ จ.ลำปาง) และแม่น้ำน่าน (ซึ่งรวมกับแม่น้ำยมที่ อ.ชุมแสง จ.นครสวรรค์) กลายเป็นแม่น้ำสายหลักของประเทศ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นเส้นทางเดินเรือสายหลักของการคมนาคมทางน้ำภายในประเทศ ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองนครสวรรค์เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเป็นศูนย์กลางการค้าขายและการขนส่งสินค้าทางน้ำที่มีความนิยมสูงมากในอดีต ปัจจุบันความนิยมลดลงเพราะการคมนาคมทางถนนมีความสะดวกรวดเร็วมาแทนที่ แต่การขนส่งสินค้าเกษตรกรรมระหว่างจังหวัดในภาคเหนือกับภาคกลางบางอย่างก็ยังมีการใช้ทางน้ำอยู่ โดยมีเส้นทางเดินเรือดังนี้ (ดูแผนที่ 3.15, 3.16 ประกอบ)

- 1) เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา จากนครสวรรค์ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ไปจนถึงกรุงเทพฯ
- 2) เส้นทางแม่น้ำป่าสัก จากนครสวรรค์สู่กรุงเทพฯ โดยบางส่วนเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยา
- 3) เส้นทางแม่น้ำสุพรรณบุรีและคลองเชื่อม จากนครสวรรค์สู่กรุงเทพฯ มีคลองหลายสายเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยา
- 4) เส้นทางแม่น้ำน้อย จากนครสวรรค์ลงมาสู่กรุงเทพฯ โดยแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แสดง: เส้นทางคมนาคมทางน้ำ	แผนที่: 3.15
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ..... เขตประเทศ ----- เขตจังหวัด ----- เขตอำเภอ ----- เขตตำบล ● จังหวัด ○ อำเภอ • กิ่งอำเภอ • ตำบล
ที่มา: กรมเจ้าท่า	

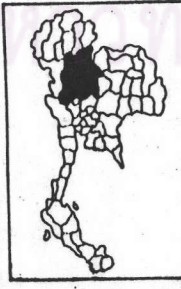
เส้นทางขนส่งทางน้ำระหว่าง กรุงเทพฯ-นครสวรรค์

สัญลักษณ์

● จังหวัด	①	เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา
~ แม่น้ำ	②	" " ป่าสัก
~ คลอง	③	" " สุพรรณบุรี
	④	" " น้อย

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แสดง: เส้นทางคมนาคมทางน้ำ	แผนที่: 3.16
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ..... เขตประเทศ ----- เขตจังหวัด ----- เขตอำเภอ ----- เขตตำบล ● จังหวัด ○ อำเภอ • กิ่งอำเภอ • ตำบล
ที่มา: กรมเจ้าท่า	

ตารางที่ 3.4 แสดงปริมาณการขนส่งสินค้าทางน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาเปรียบเทียบปี 2523 และ 2526

ท่าเรือ	พืชไร่		ทราย แร่ธาตุอื่น ๆ		รวมปริมาณสินค้า		การเปลี่ยนแปลง
	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2526	
เหนือพิลิตร์	114.9	-	-	-	114.9	-	-114.9
พิลิตร์	56.2	18.4	-	-	56.2	18.4	- 37.8
ตะพานหิน	360.9	291.9	0.6	-	361.5	291.9	- 69.6
บางมูลนาก	32.8	24.2	0.6	-	33.4	24.2	- 9.3
อุ้มแล้ง	5.2	3.7	0.7	-	5.9	3.7	- 2.3
นครสวรรค์	61.5	24.7	-	-	61.4	24.7	- 36.7
พยุหะคีรี	240.9	144.1	0.8	0.3	241.8	144.4	- 97.4
อุทัยธานี	17.4	13.7	-	27.4	17.4	41.1	+ 23.7
ชัยนาท	19.2	3.6	377.4	492.1	396.6	495.7	+ 99.1
สิงห์บุรี	7.6	-	26.3	-	33.9	-	- 33.9
อ่างทอง	24.1	2.3	2.1	19.8	26.4	22.1	- 4.2
รวม	940.7	526.5	408.6	537.7	1,349.3	1,066.1	-283.2

ที่มาข้อมูล : กองการพาณิชย์ กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2529.

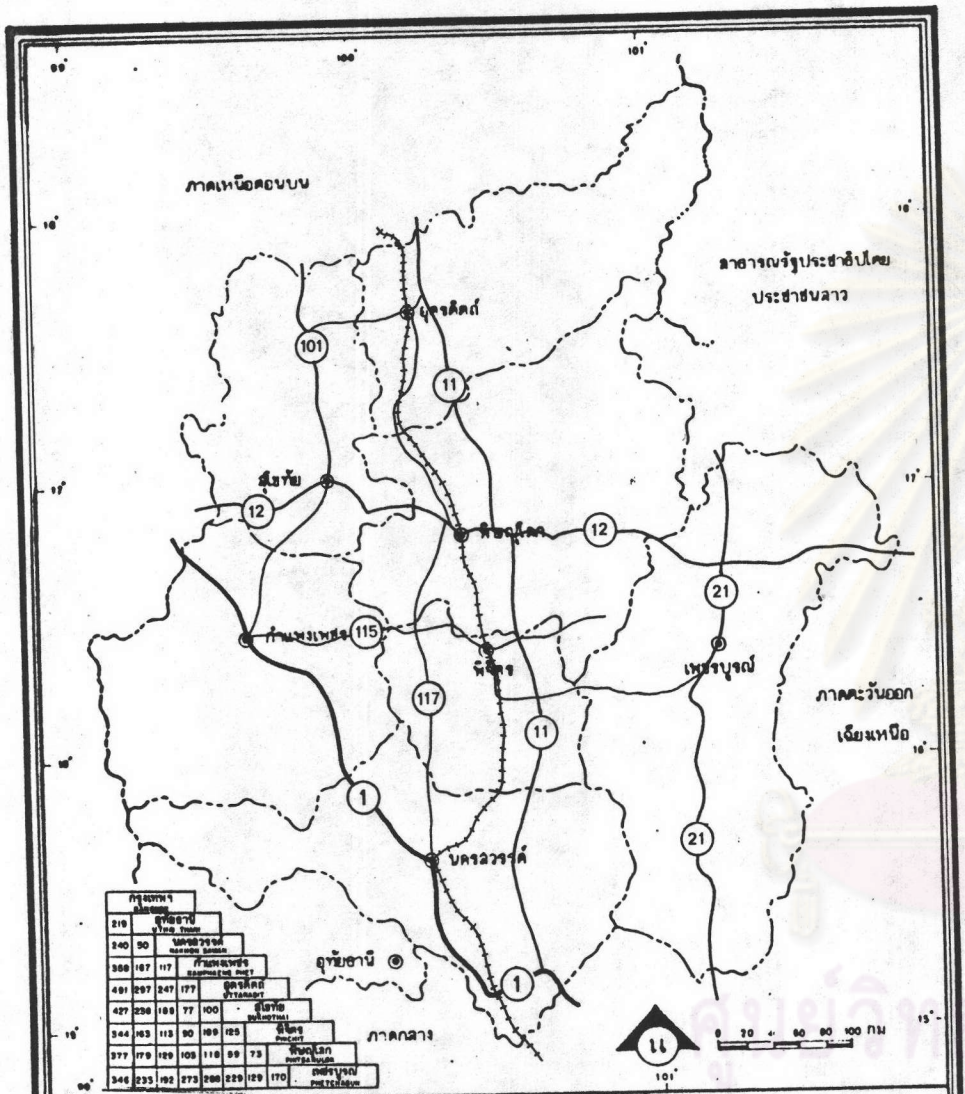
แต่ละ เส้นทางจะมีความได้เปรียบ เสียเปรียบต่างกันในเรื่องการเดินทาง การเลือกใช้เส้นทางเดินเรือจะพิจารณาค่าใช้จ่ายและ เวลาที่ใช้ในการเดินทาง เป็นหลักในการ ตัดสินใจ จากข้อมูลในอดีตพบว่า เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยามีการใช้เส้นทาง 60% ของปริมาณ การขนส่งทั้งหมด รองลงไปเป็นแม่น้ำสุพรรณฯ 30% และเส้นทางแม่น้ำน้อยประมาณ 8% แต่ใน ปัจจุบันการขนส่งสินค้าโดยทางน้ำบทบาทลดน้อยลง ส่วนมากสินค้าที่ส่งทาง เรือมักเป็นสินค้ามี น้ำหนักต้องการพื้นที่มากและ เป็นของ เสียยาก บริเวณที่ทำการขนส่งอยู่ตั้งแต่ตอนบนแม่น้ำเจ้าพระยา เหนือ จ.นครสวรรค์ขึ้นไปและล่องลงมาตามเส้นทางแม่น้ำน่านและเจ้าพระยาลงสู่กรุงเทพฯ นคร โดยเริ่มต้นจากอุตรดิตถ์ลงมาถึงนครสวรรค์ช่วงหนึ่ง และจากนครสวรรค์สู่กรุงเทพฯ อีกช่วงหนึ่ง ปัจจุบันความนิยมลดลงมาโดยตลอดเฉพาะ เมื่อเปิดการใช้ถนนพหลโยธินหรือทางหลวงแผ่นดิน หมายเลขหนึ่ง จากข้อมูลที่ทำการศึกษาโดยกรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคมในช่วงปี 2523 - 2526 พบว่า การขนส่งทางน้ำลดลงโดยตลอด (ดูตาราง 3.4 ประกอบ) สินค้าที่ขนส่งจาก ภาคเหนือลงไปส่วนมากเป็นพืชไร่ประเภทต่าง ๆ เช่น ข้าว ข้าวโพด พืชเมล็ดต่าง ๆ รวมทั้ง แร่ธาตุ และทราย จากการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์โครงการก่อสร้างท่าเรือที่นครสวรรค์ พบว่า การขนส่งทางน้ำปริมาณลดลงมาโดยตลอด โดยมีท่าเรือสะพานหินเป็นท่าเรือที่มีสินค้า มากที่สุดในประเภทพืชไร่ พืชหะศิริ มากเป็นอันดับสอง และนครสวรรค์มากเป็นอันดับสาม แต่ ปริมาณการขนส่งก็ลดลงมาโดยตลอดทุกท่าเรือ

นอกจากการส่งสินค้าพืชไร่ทางเรือเหล่านี้แล้วในอดีตการขนส่งไม้ซุงจาก ป่าในภาคเหนือมาสู่โรงงานแปรรูปที่กรุงเทพฯ โดยการล่องแพซุงก็ใช้เส้นทางน้ำเหล่านี้ด้วยกัน และมาแวะพักที่ปากน้ำโพหรือนครสวรรค์ก่อนลงสู่กรุงเทพฯ เพื่อแปรรูปและส่งออกต่างประเทศ ซึ่งไปยุโรปและสแกนดิเนเวียเป็นส่วนมาก ปัจจุบันป่าไม้ในภาคเหนือลดลงมาก ที่เหลือส่วนมาก เป็นป่าสงวนฯ ป่าสัมปทานที่เหลือก็นิยมขนส่งทางรถยนต์มากกว่าล่องแพซุงทางน้ำ

ข. การคมนาคมทางถนน

เป็นเส้นทางคมนาคมที่สามารถติดต่อทั่วถึงในภาคเหนือ ภาคเหนือตอนล่าง และเชื่อมต่อกับภาคอื่น ๆ เป็นเส้นทางคมนาคมที่มีบทบาทมากในปัจจุบัน มีผลกระทบต่อเมือง นครสวรรค์ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ โดยเฉพาะการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองนครสวรรค์ เส้นทางหลวงแผ่นดินสายสำคัญในภาคเหนือตอนล่างและมีผลกระทบต่อเมืองนครสวรรค์ มีดังนี้ (ดูแผนที่ 3.17 ประกอบ)

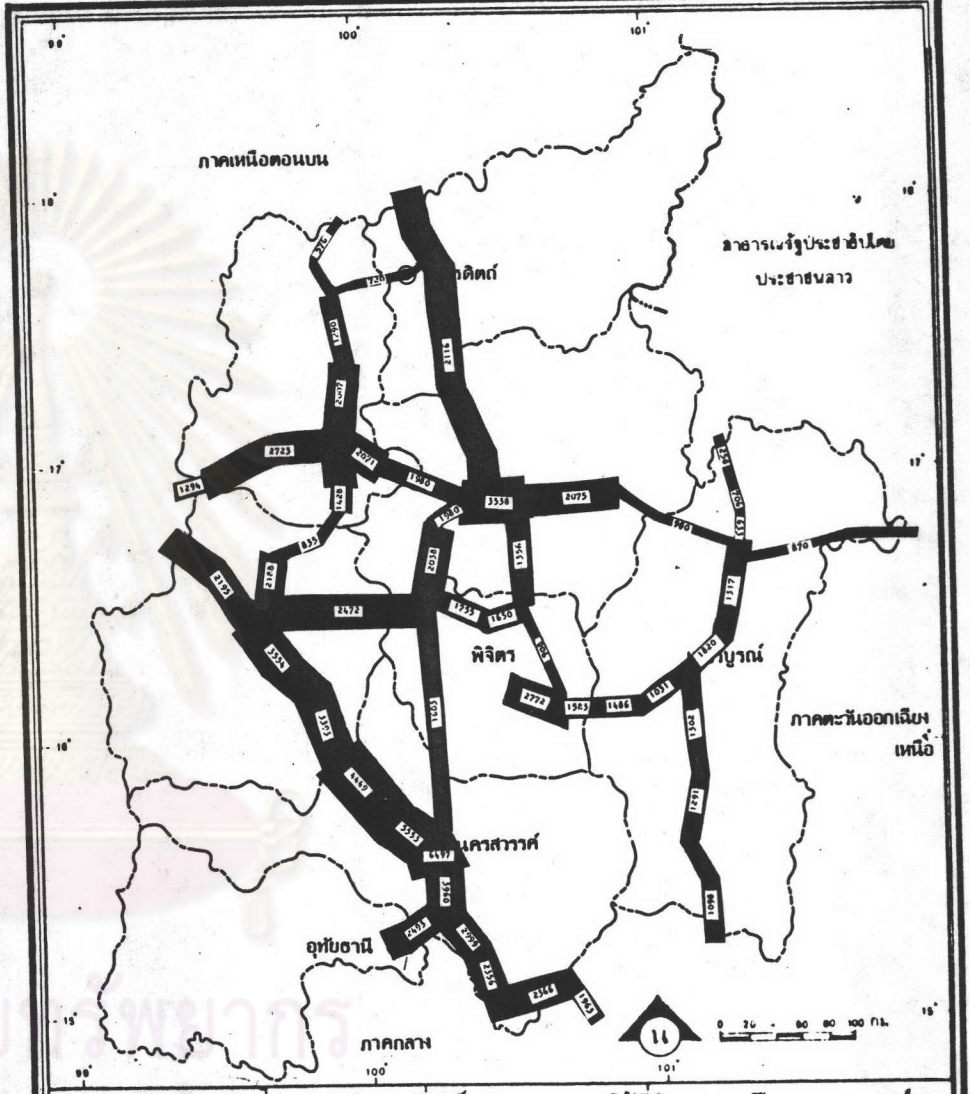
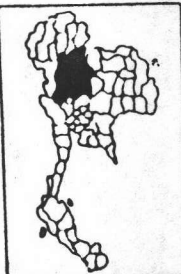

พื้นที่ (km ²)	ประชากร (คน)	เมือง
216	100,000	เมือง
240	90,000	เมือง
300	107,000	เมือง
491	297,000	เมือง
427	250,000	เมือง
344	183,000	เมือง
377	179,000	เมือง
346	223,000	เมือง

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครหลวง

แสดง: เส้นทางคมนาคมที่สำคัญ	แผนที่: 3.17
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ..... เขตประเทศ ----- เขตจังหวัด ----- เขตอำเภอ ----- เขตตำบล ◎ จังหวัด ○ อำเภอ ● กิ่งอำเภอ ○ ตำบล
ที่มา: กรมทางหลวง	

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครหลวง

แสดง: ปริมาณการจราจร	แผนที่: 3.18
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ..... เขตประเทศ ----- เขตจังหวัด ----- เขตอำเภอ ----- เขตตำบล ◎ จังหวัด ○ อำเภอ ● กิ่งอำเภอ ○ ตำบล
ที่มา: กรมทางหลวง	

1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) เป็นเส้นทางหลักของภาคในการติดต่อระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง มีเส้นทางจากกรุงเทพฯ ผ่านนครสวรรค์ไปถึงเชียงราย

2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 เชื่อม จ.นครสวรรค์ - จ.พิจิตร และ จ.พิษณุโลก โดยแยกจากเส้นทางพหลโยธินที่เมืองนครสวรรค์เป็นเส้นทางตรงสู่พิษณุโลกเปิดใช้ปี 2525

3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ติดต่อระหว่างชุมชนในภาคเหนือตอนล่างกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ช่วยย่นระยะทางระหว่าง จ.ตาก - จ.ขอนแก่น

4) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ติดต่อระหว่างภาคเหนือตอนล่างกับภาคกลางจาก จ.เพชรบูรณ์ไปสู่ จ.สระบุรี

5) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 แยกจากถนนพหลโยธินบริเวณ อ.ตาคลี จ.นครสวรรค์ ตรงไปทางเหนือไปสู่ จ.พิษณุโลกและ จ.อุตรดิตถ์

6) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 ติดต่อกากำแพงเพชรไปสู่จังหวัดน่าน

เส้นทางหลวงแผ่นดินเหล่านี้มีบทบาทต่อการคมนาคมติดต่อของชุมชนในภาคเหนือตอนล่าง แม้ว่าบางเส้นทางจะไม่ได้ผ่าน จ.นครสวรรค์โดยตรง แต่การมีโครงข่ายต่อเนื่องกันและต่อไปยังภาคต่าง ๆ ได้ ทำให้เสริมความเป็นจุดศูนย์กลางการคมนาคมติดต่อทางถนนให้กับนครสวรรค์มากกว่าพื้นที่ใกล้เคียง

1.) ส่วนเส้นทางหลวงแผ่นดินที่ผ่านเมืองนครสวรรค์และมีผลกระทบต่อเมืองมากที่สุดคือ เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ สู่เชียงราย โดยเข้าสู่ จ.นครสวรรค์ใน อ.ตาคลี จากนั้นอ้อมเข้าสู่ จ.ชัยนาทที่ อ.มโนรมย์ แล้ววกเข้าสู่เขต จ.นครสวรรค์อีกครั้งทางด้าน อ.พยุหะคีรีไปบรรจบกับถนนสายเอเชีย รวมความยาวถนนในช่วง จ.นครสวรรค์ประมาณ 44 กิโลเมตร เส้นทางพหลโยธินมีบทบาทต่อเมืองนครสวรรค์มากตั้งแต่สร้างเสร็จและเปิดใช้ตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา ปริมาณการจราจรสูงสุดกว่าเส้นทางอื่น ๆ ในภาคเหนือโดยเฉพาะบริเวณ จ.นครสวรรค์ เช่นในปี 2526 พบว่าปริมาณการจราจรสูงสุดกว่าบริเวณอื่น ๆ คือสำรวจได้เฉลี่ยประมาณวันละ 6,497 คัน ประกอบด้วยรถบรรทุกมากที่สุดร้อยละ 50.51 รถยนต์โดยสารประมาณร้อยละ 16.79 รถยนต์นั่งส่วนบุคคลและแท็กซี่ประมาณร้อยละ 32.70 จะเห็นว่าถนนพหลโยธินเป็นเส้นทางสำคัญในการขนส่งสินค้าจาก

ปริมาณรถยนต์บรรทุก ที่สูงกว่ประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะการขนส่งสินค้าจากภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งมีปริมาณมากกว่าภาคเหนือตอนบน (ดูแผนที่ 3.18 ประกอบ)

การที่เส้นทางพหลโยธินเป็นเส้นทางสำคัญในการขนส่งสินค้าทั้งจากภาคเหนือมาสู่ภาคกลางและสินค้าจากภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ ไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ปริมาณรถยนต์บรรทุกสูง เมื่อพิจารณาปริมาณการขนส่งสินค้าทางบกในปี 2526 (ดูตาราง 3.5, 3.6 ประกอบ) พบว่าปริมาณสินค้าจากภาคเหนือตอนล่างมีปริมาณมากกว่าภาคเหนือตอนบนคือ มีปริมาณคิดเป็นร้อยละ 73.46 ของสินค้าจากภาคเหนือสู่กรุงเทพฯ และจำนวนเที่ยวของการขนส่งมากกว่าภาคเหนือตอนบนคือ ร้อยละ 72.13 ของภาคเหนือรวม สินค้าที่ขนส่งออกจากภาคเหนือตอนล่างนี้ส่วนมากเป็นผลผลิตเกษตรกรรม เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ มันสำปะหลัง แร่ธาตุ สินค้าเบ็ดเตล็ด และสัตว์บก โดยนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีการขนส่งสินค้าเข้าสู่กรุงเทพฯ มากที่สุดคือประมาณร้อยละ 40.93 ของสินค้าจากภาคเหนือตอนล่างทั้งหมด โดยสินค้าส่งออกมากที่สุดคือ ข้าว คิดเป็นร้อยละ 37 ของสินค้าออกทั้งหมด รองลงมาเป็นข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ สินค้าเบ็ดเตล็ด ซีเมนต์และผลิตภัณฑ์ซีเมนต์ ตามลำดับ (ดูแผนภาพ 3.5 ประกอบ)

ส่วนการขนส่งสินค้าจากกรุงเทพฯ ไปสู่ภาคเหนือตอนล่างและภาคเหนืออื่น พบว่าปริมาณสินค้าเข้าสู่ จ.นครสวรรค์สูงที่สุดกว่าจังหวัดอื่น ๆ คือร้อยละ 41.94 ของสินค้าเข้าภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งสินค้าจากกรุงเทพฯ ส่วนมากเป็นสินค้าเบ็ดเตล็ดมากที่สุด รองลงมาเป็น น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องใช้สอยและสินค้าอื่น ๆ (ดูตาราง 3.5, 3.6 ประกอบ) ปริมาณสินค้าเข้าเหล่านี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดกิจกรรมของ เมืองนครสวรรค์ในการเป็นเมืองศูนย์กลางส่งสินค้าที่ผลิตไม่ได้ในท้องถิ่นมาสนองความต้องการของประชากรบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงด้วย จึงมีปริมาณสินค้าเข้าสู่สูงกว่าเมืองอื่น ๆ ในภาคเดียวกัน ขณะเดียวกันก็เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมผลผลิตจากท้องถิ่นส่งขายสู่พื้นที่อื่น ๆ จึงมีปริมาณส่งออกสูงที่สุดกว่าเมืองอื่น ๆ ในภาคเหนือตอนล่าง

การขนส่งสินค้าเข้าและออกจากกรุงเทพฯ นั้นใช้เส้นทางพหลโยธินเป็นหลัก การขนส่งสินค้าที่ผลผลิตจากนครสวรรค์มีปริมาณสูงมาก สินค้าที่ขนส่งออกจากจังหวัดเป็นสินค้าเกษตรที่มีแหล่งผลิตรอบ ๆ บริเวณพื้นที่ทั้งอำเภอต่าง ๆ และต่างจังหวัด

ตาราง 3.5 แสดงปริมาณสินค้าที่ขนส่งทางถนนของภาคเหนือตอนล่างปี 2526

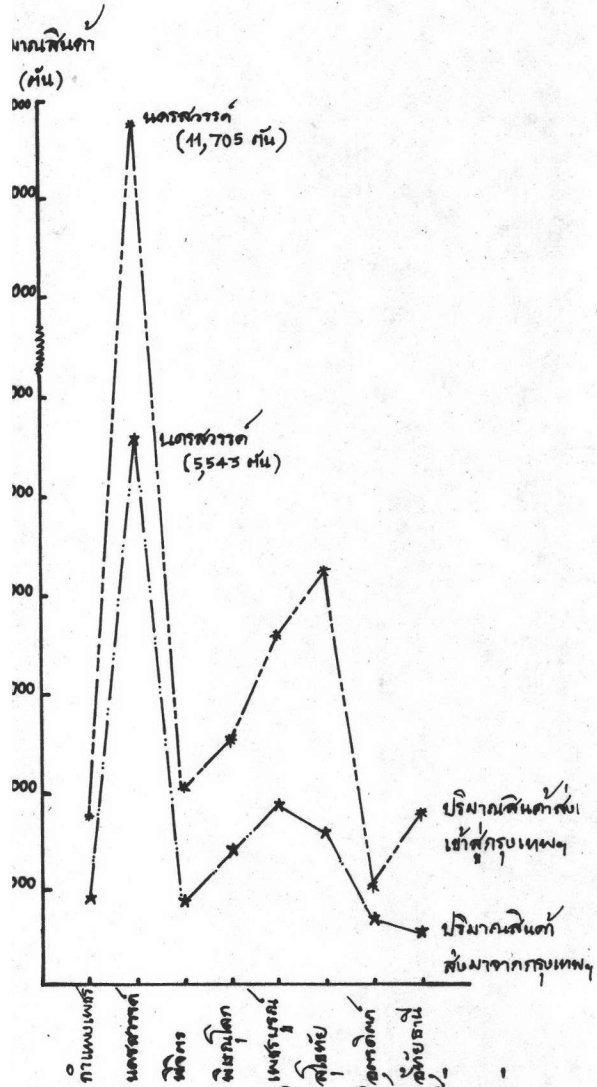
พื้นที่	ปริมาณสินค้าส่งเข้ากรุงเทพฯ			ปริมาณสินค้าส่งจากกรุงเทพฯ		
	นน.(ตัน)	%	จำนวนเที่ยว	นน.(ตัน)	%	จำนวนเที่ยว
กำแพงเพชร	1,732	6.05	171	885	6.69	80
นครสวรรค์	11,705	40.93	1,024	5,543	41.94	525
พิจิตร	2,047	7.16	172	849	6.42	72
พิษณุโลก	2,507	8.76	206	1,347	10.19	127
เพชรบูรณ์	3,578	12.51	324	1,806	13.66	177
สุโขทัย	4,215	14.74	393	1,580	11.95	156
อุตรดิตถ์	1,056	3.69	95	683	5.17	61
อุทัยธานี	1,755	6.13	152	524	3.96	53
ภาคเหนือล่าง	28,595	100.00	2,537	13,217	100.00	1,251

ที่มา : งานสถิติการขนส่ง กองวิชาการและวางแผน กรมการขนส่งทางบก

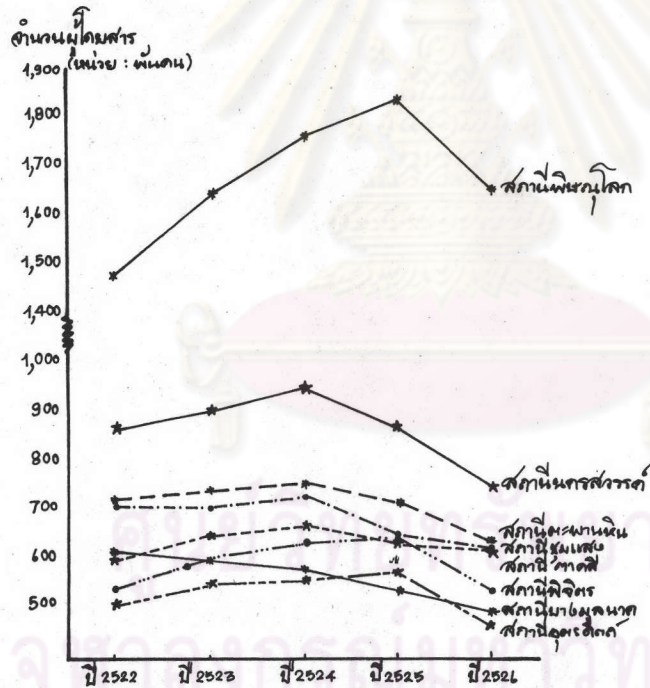
ตาราง 3.6 แสดงปริมาณการขนส่งสินค้าทางถนนของจังหวัดนครสวรรค์ (แยกประเภทสินค้า) ปี 2526

ประเภทสินค้า	ปริมาณสินค้าส่งเข้ากรุงเทพฯ			ประเภทสินค้า	ปริมาณสินค้าส่งมาจากกรุงเทพฯ		
	น้ำหนัก (ตัน)	%	จำนวนเที่ยว		น้ำหนัก (ตัน)	%	จำนวนเที่ยว
ข้าว	4,331	37.00	357	เบ็ดเตล็ด	2,361	42.59	208
ข้าวโพด	3,374	28.83	281	น้ำมันเชื้อเพลิง	1,038	18.72	64
ถั่ว	1,598	13.65	133	ข้าว	392	7.07	33
ซีเมนต์ฯ	273	2.33	22	ปุ๋ย อาหารสัตว์	289	5.21	24
ปุ๋ย อาหารสัตว์	166	1.42	15	ผัก ผลไม้	153	2.76	32
ของชำ	117	0.99	13	ซีเมนต์ ฯ	146	2.63	12
สัตว์บก น้ำ	124	1.06	25	เครื่องดื่ม	144	2.59	17
เบ็ดเตล็ด	303	2.58	39	เครื่องใช้สอย	139	2.50	19
สินค้าอื่น ๆ	1,419	12.12	139	สินค้าอื่น ๆ	881	15.89	116
รวมสินค้า	11,705	100.00	1,024	รวมสินค้า	5,543	100.00	525

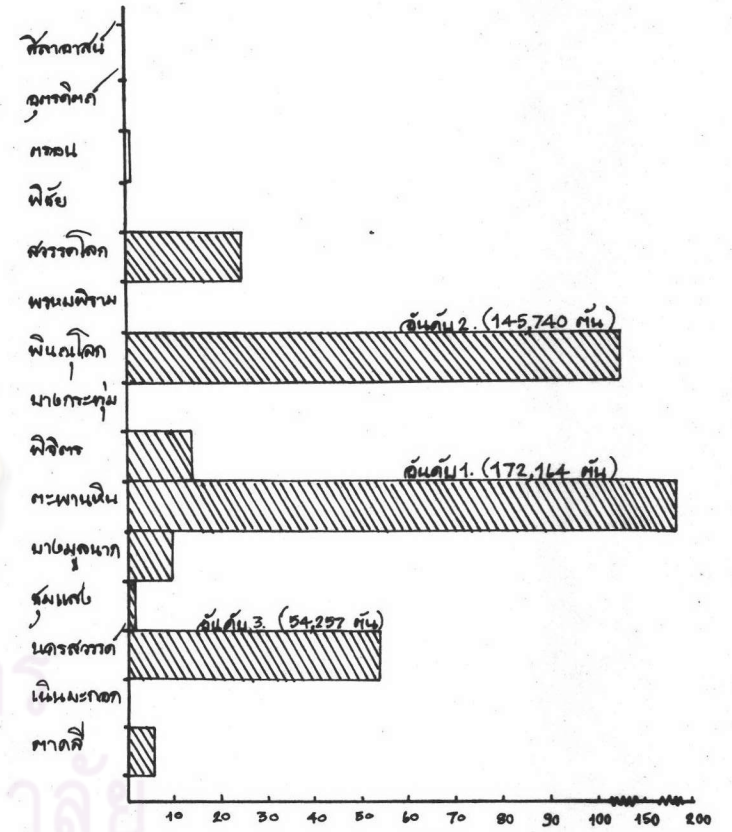
ที่มา : งานสถิติการขนส่ง กองวิชาการและวางแผน กรมการขนส่งทางบก

แผนภาพ 3.5 ปริมาณสินค้าที่ขนส่งทางถนน

แผนภาพ 3.6 ปริมาณผู้โดยสารรถไฟ

แผนภาพ 3.7 ปริมาณสินค้าขนส่งทางรถไฟ (ตันตัน)

ใกล้เคียง จากสถิติสินค้าที่ขนส่งมีปริมาณสูงพอยกตัวอย่างที่เด่นชัด เมื่อเปรียบเทียบกับ การขนส่งผลผลิตจากแหล่งผลิตสำคัญอื่น ๆ ของประเทศดังนี้

ข้าว	ปริมาณขนส่งจากนครสวรรค์		
	เข้าสู่กรุงเทพฯ มากเป็นอันดับ	3	รองจากสุพรรณบุรีและสระบุรี
ข้าวโพด	ปริมาณขนส่งจากนครสวรรค์		
	เข้าสู่กรุงเทพฯ มากเป็นอันดับ	3	รองจากนครราชสีมาและสระบุรี
ถั่ว	ปริมาณขนส่งจากนครสวรรค์		
	เข้าสู่กรุงเทพฯ มากเป็นอันดับ	2	รองจากอุทัย (อันดับ 3 คือ เพชรบูรณ์)
ซีเมนต์	ปริมาณขนส่งจากนครสวรรค์		
	เข้าสู่กรุงเทพฯ มากเป็นอันดับ	3	รองจากสระบุรีและราชบุรี
สินค้าเบ็ดเตล็ด	ปริมาณส่งมาจากกรุงเทพฯ		
	มากเป็นอันดับ	3	รองจากนครราชสีมาและชลบุรี
ของชำ	ปริมาณส่งมาจากกรุงเทพฯ		
	มากเป็นอันดับ	3	รองจากสระบุรีและนครราชสีมา

ดังนั้นลักษณะ ความเป็นศูนย์กลาง การคมนาคมและการขนส่งทางบก ในการเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิต เข้าสู่ส่วนกลางและการเป็นจุดแจกกระจายสินค้าอุตสาหกรรม ที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันของประชากรท้องถิ่นนั้น เมืองนครสวรรค์มีบทบาทมากที่สุด ในภาคเหนือตอนล่าง เส้นทางคมนาคมสำคัญคือ ถนนพหลโยธินซึ่งปัจจุบันมีปัญหาการชำรุดสึกหรอของถนนมากในแต่ละปีต้องใช้งบประมาณค่าซ่อมบำรุงสูง ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดโครงการพัฒนาการขนส่งทางน้ำ ซึ่งคาดว่าจะช่วยแบ่งเบาภาระของการขนส่งสินค้าโดยถนนพหลโยธิน (รายละเอียดอยู่ในโครงการพัฒนา) การที่จะมีท่าเรือขนถ่ายสินค้าที่บริเวณเกาะบางปรองในเขตเมืองนครสวรรค์คาดว่าจะมีผลทำให้บทบาทด้านการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางน้ำซึ่งหายไป เพราะการพัฒนาทางถนนของ เมืองนครสวรรค์นั้นจะกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

2.) การติดต่อภายในจังหวัดและระหว่างจังหวัด

มีเส้นทางหลวงจังหวัดกระจายออกจากชุมชนเมืองนครสวรรค์

สามารถเดินทางติดต่อไปทั่วทุกอำเภอในจังหวัดและต่างจังหวัดได้อย่างสะดวก จ.นครสวรรค์ มีเส้นทางหลวงจังหวัดมีความยาวรวมกันประมาณ 464.9 กม. หรือ 77% ของเส้นทางถนน ทั้งจังหวัด เส้นทางประเภทผิวคอนกรีตและแอสฟัลท์ประมาณ 102.3 กม. และผิวลูกรังประมาณ 362.6 กม. โดยอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของแขวงทางหลวงนครสวรรค์ (ดูแผนที่ 3.19 ประกอบ) เส้นทางหลวงจังหวัดเหล่านี้มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์มาก เพราะเป็นเส้นทางที่อำเภอต่าง ๆ รอบนอกใช้ในการติดต่อกับชุมชนเมืองนครสวรรค์เพื่อนำ ผลผลิตทางเกษตรจากแหล่งผลิตมาสู่ชุมชน ซึ่งเป็นตลาดกลางก่อนส่งออกจำหน่ายทั้งภายใน จังหวัดและส่งออก เป็นสินค้าออก และใช้ในการเดินทางติดต่อระหว่างชุมชนรอบนอกในการเดินทาง มายังชุมชนเมือง เพื่อซื้อสินค้าอุปโภค บริโภค เครื่องมือเครื่องจักร เครื่องใช้ในการดำรงชีวิต การศึกษาเล่าเรียน การรักษาพยาบาล การพักผ่อนหย่อนใจและการบันเทิง ฯลฯ

ระยะทางจาก จ.นครสวรรค์ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ
ตอนล่างและกรุงเทพฯ¹ คือ

นครสวรรค์ - สุโขทัย	ระยะทาง	188	กิโลเมตร
นครสวรรค์ - อุตรดิตถ์	ระยะทาง	247	กิโลเมตร
นครสวรรค์ - พิษณุโลก	ระยะทาง	129	กิโลเมตร
นครสวรรค์ - กำแพงเพชร	ระยะทาง	117	กิโลเมตร
นครสวรรค์ - เพชรบูรณ์	ระยะทาง	192	กิโลเมตร
นครสวรรค์ - พิจิตร	ระยะทาง	113	กิโลเมตร
นครสวรรค์ - อุทัยธานี	ระยะทาง	50	กิโลเมตร
นครสวรรค์ - กรุงเทพฯ	ระยะทาง	240	กิโลเมตร (ดูแผนที่ 3.17

ประกอบ)

1. การเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ จากกรุงเทพฯ ถึงบริเวณตัว จะใช้เวลาประมาณ 3 ชม. ทางรถโดยสารมีทั้งรถโดยสารของบริษัทขนส่งจำกัด (บขส.)

¹ ข้อมูลคัดลอกจากแผนภูมิระยะทางระหว่างจังหวัดถึงจังหวัดในประเทศไทย (กม.)

และรถปรับอากาศ จากสถานีขนส่งของแต่ละจังหวัดเหล่านั้นวันละหลายเที่ยว ในกรุงเทพฯ รถออกที่สถานีขนส่งสายเหนือฯ (หมอชิต) มีรถปรับอากาศของบริษัทถาวรฟาร์ม และบริษัท ทันสิทธิ์ทัวร์ บริการวันละประมาณ 8 เที่ยว (ต่อ 1 บริษัท) การเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ - นครสวรรค์ นั้นมีทั้งรถประจำทางที่ใช้เส้นทางสายเก่า (เอเชีย) ซึ่งมีระยะทางประมาณ 341 กิโลเมตร ประมาณ 58 คัน และเส้นทางใหม่ (สายพหลโยธิน) มีระยะทางประมาณ 237 กิโลเมตร ซึ่งย่นระยะทางกว่ากันมากประมาณ 24 เที่ยว (เฉพาะรถของ บขส.)

2. การเดินทางสู่อำเภอต่าง ๆ มีรถประจำทางบริการทั้งของบริษัทขนส่งและของเอกชน รวม 23 เส้นทาง ระยะทางรวม 964 กม. มีรถจำนวน 547 คัน บริการ 870 เที่ยวต่อวัน

3. การเดินทางสู่ตำบลต่าง ๆ มีรถประจำทางเป็นรถโดยสาร ขนาดเล็กวิ่งบริการรวม 28 เส้นทาง ระยะทางรวม 510 กม. มีรถจำนวน 538 คัน บริการ รับส่งโดยลำวันละ 1,552 เที่ยว

4. รถประจำทางระหว่างนครสวรรค์กับจังหวัดต่าง ๆ มีเส้นทาง รวม 19 เส้นทาง ระยะทางรวม 3,059 กิโลเมตร จำนวนรถ 268 คัน บริการวันละประมาณ 794 เที่ยว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.7 แสดง เส้นทางรถประจำทางระหว่างนครสวรรค์กับพื้นที่รอบนอก

ชื่อเส้นทาง ⁽¹⁾	จำนวนรถ ⁽²⁾ (คัน)	ระยะทาง ⁽³⁾ (กม.)
1. นครสวรรค์ - ชัยนาท	7	64
2. นครสวรรค์ - อุทัยธานี	9	57
3. สพบุรี - ตาก	41	102
4. อุทัยฯ - ตาก	12	37
5. นครสวรรค์ - กำแพงเพชร	17	117
6. นครสวรรค์ - ตาก	13	185
7. นครสวรรค์ - เขื่อนภูมิพล	4	154
8. นครสวรรค์ - ลำปาง	26	359
9. นครสวรรค์ - เชียงใหม่	14	449
10. นครสวรรค์ - คลองขลุง	25	81
11. นครสวรรค์ - พรานกระต่าย	9	145
12. นครสวรรค์ - นครราชสีมา	15	327
13. นครสวรรค์ - สุโขทัย	9	188
14. อ่างทอง - ตาก	10	101
15. นครสวรรค์ - แม่สอด	6	283
16. โกรกพระ - อุทัยธานี	5	22
17. นครสวรรค์ - พิจิตร	19	113
18. ลาดยาว - ล่างอาร์มณ	5	22
19. นครสวรรค์ - สุพรรณบุรี	22	167
รวม 19 เส้นทาง	268	2,973

ที่มาข้อมูล : 1,2 สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, 2526.

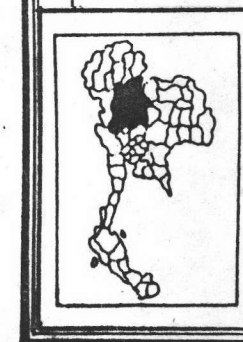
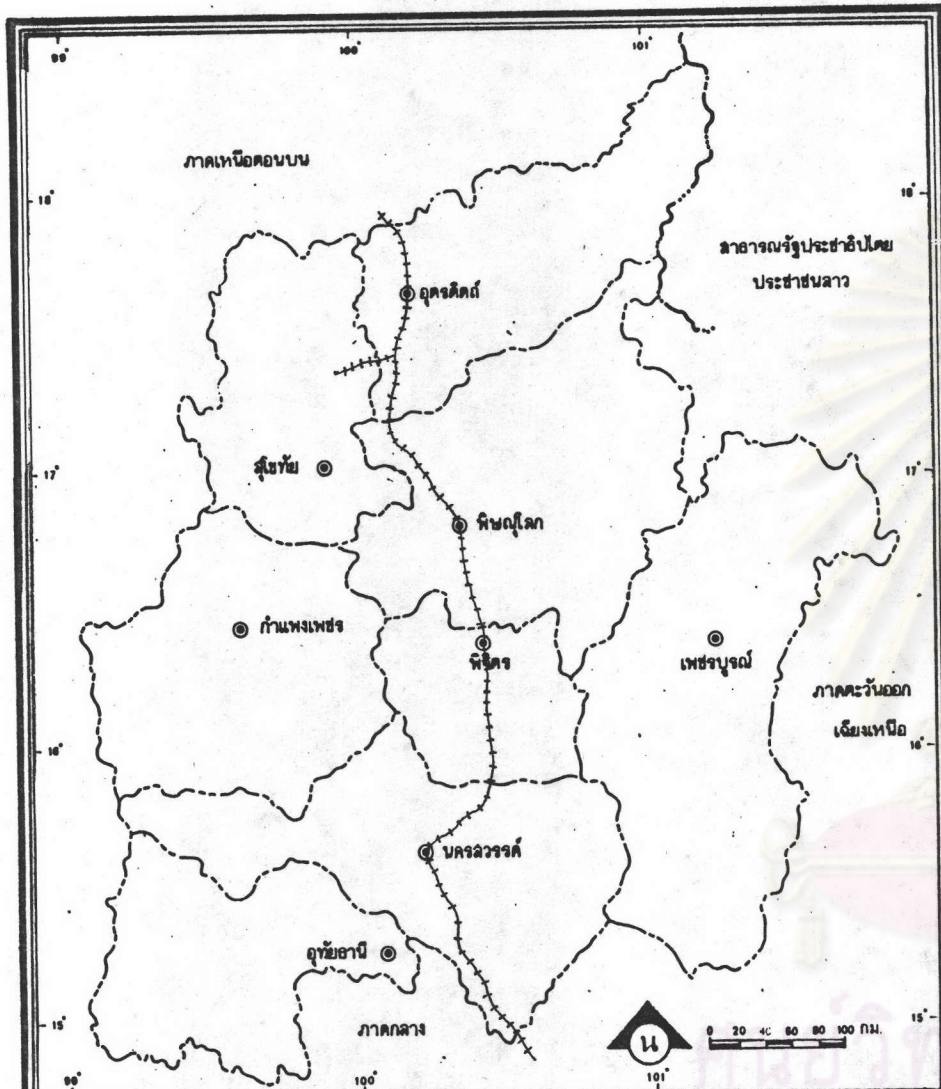
3 กรมทางหลวง, กระทรวงคมนาคม, 1 ตค. 2526.

ค. ทางรถไฟ

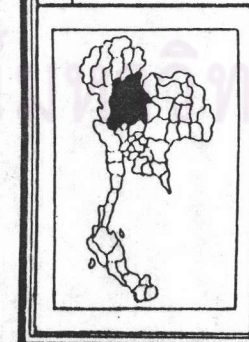
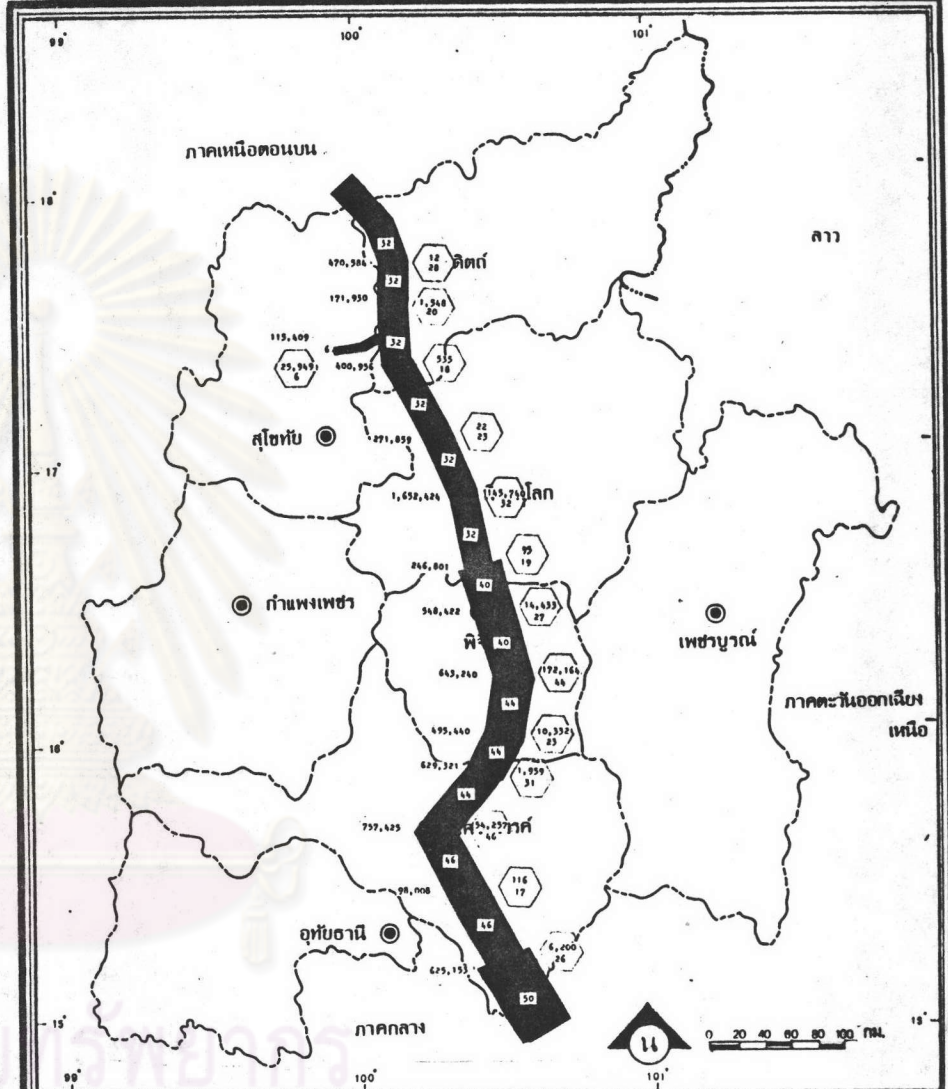
การคมนาคมทางรถไฟมีความสำคัญต่อนครสวรรค์มากในอดีตตั้งแต่เริ่มเปิดการเดินรถไฟสายเหนือช่วงที่ล่อง (สถานีลพบุรี - นครสวรรค์) ในปี 2448 โดยเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางรถไฟสายเหนือจากกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ ก่อนที่จะมีเส้นทางถนน ทางรถไฟมีความสำคัญต่อชุมชนในภาคเหนือนี้มาก แต่มีข้อจำกัดในการใช้มากกว่าถนนเพราะไม่สามารถตัดผ่านพื้นที่ทุกแห่งได้ เส้นทางรถไฟสายเหนือนี้มีทางแยกที่ชุมทางบ้านดาราในเขต จ.อุตรดิตถ์ เข้าสู่สวรรค์โลก จ.สุโขทัย (ดูแผนที่ 3.20 ประกอบ) สถานีที่สำคัญในภาคเหนือตอนล่างได้แก่นครสวรรค์ ตะพานหิน พิษณุโลก และอุตรดิตถ์

ในเขต จ.นครสวรรค์ มีสถานีรถไฟทั้งสิ้น 16 สถานี อยู่ใน อ.ตาคลี (8), พยุหะคีรี (3), อ.เมืองนครสวรรค์ (2), และอ.ชุมแสง (3) โดยความยาวเส้นทางรถไฟในช่วง จ.นครสวรรค์นี้ 116 กม. ขบวนรถไฟเข้า - ออก ตามสถานีสำคัญ ๆ ประมาณ 178 เที่ยว/วัน สถานีสำคัญ ๆ ได้แก่ สถานีนครสวรรค์ ชุมแสง จันทน์เลน ช่างแคว และบ้านตาคลี เพราะมีปริมาณสินค้าและผู้โดยสารมากกว่าสถานีอื่น ๆ ในจังหวัด สถานีนครสวรรค์ซึ่งตั้งอยู่ใน อ.เมืองฯ มีจำนวนผู้โดยสารทั้งสิ้นสูงกว่าสถานีอื่น ๆ เช่น ในปี 2526 มีจำนวนผู้โดยสาร 757,425 คน และปริมาณสินค้าผ่านสถานี 54,257 ตัน ซึ่งมากกว่าสถานีอื่น ๆ (ดูตาราง 3.8 ประกอบ)

การขนส่งสินค้าโดยรถไฟสายเหนือนี้ นครสวรรค์นับว่าเป็นสถานีสำคัญสถานีหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง จากการพิจารณาข้อมูลของฝ่ายการพาณิชย์ การรถไฟฯ พบว่าปริมาณสินค้า ปริมาณคนโดยสารและจำนวนเที่ยวรถไฟจะสัมพันธ์กับการหยุดรถมาก คือ ประชากรใช้บริการมากตามสถานีต้นทางและลดน้อยลงตามสถานีปลายทาง ส่วนสินค้านั้นขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งของสถานีนั้น ๆ สินค้าต้นทาง (ขึ้น) ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่เป็นผลผลิตผลการเกษตร ซึ่งมีตลาดกลางอยู่ที่กรุงเทพฯ ดังนั้นสถานีที่มีสินค้าขึ้นมากจึงเป็นสถานีที่ตั้งอยู่ในเขตเกษตรกรรมหลักของภาคหรือมีความสะดวกในการคมนาคมขนส่งพืชผลจากแหล่งผลิตรายสถานี ได้แก่ สถานีชุมแสง ตะพานหิน พิษณุโลก และอุตรดิตถ์ สถานีเหล่านี้เป็นจุดรวมสินค้าเกษตรกรรมจากพื้นที่โดยรอบ จากข้อมูลในปี 2526 พบว่า ตะพานหินมีสินค้าขึ้นมากที่สุดกว่าสถานีอื่น ๆ ในภาคเหนือตอนล่าง สินค้าส่วนใหญ่เป็นข้าวสารและข้าวโพด (เหมาะสำหรับรถไฟ) โดยส่งไปปลายทางที่สถานีต่าง ๆ ใน

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช	
แสดง: การคมนาคมทางรถไฟ	แผนที่: 3.19
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ..... เขตประเทศ ----- เขตจังหวัด ----- เขตอำเภอ ----- เขตตำบล ◎ จังหวัด ○ อำเภอ ● กิ่งอำเภอ ○ ตำบล
ที่มา: การรถไฟฯ	

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช	
แสดง: การคมนาคมทางรถไฟ	แผนที่: 3.20
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ..... เขตประเทศ ----- เขตจังหวัด ----- เขตอำเภอ ----- เขตตำบล ◎ จังหวัด ○ อำเภอ ● กิ่งอำเภอ ○ ตำบล
<p>จำนวนรถผ่าน</p> <p>ปริมาณสินค้า (ตัน)</p> <p>จำนวนรถจอด</p> <p>ผู้โดยสาร</p> <p>สถานี</p>	<p>จำนวนรถผ่าน</p> <p>ปริมาณสินค้า (ตัน)</p> <p>จำนวนรถจอด</p>
ที่มา: การรถไฟฯ	

ตาราง 3.8 แสดงการขนส่งทางรถไฟตามสถานีต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนล่างปีงบประมาณ 2526

สถานี (จังหวัด)	ขบวนรถ ผ่านรวม	ขบวนรถแวะ / วัน		จำนวนผู้โดยสาร (หมื่นคน)	ปริมาณสินค้า : (หมื่นตัน)		
		โดยสาร	สินค้า		รวม	ขึ้น	ลง
1. ตากลิ (นว.)	50	22	4	625.15	6.20	5.20	0.50
2. เนิมะกอก (นว.)	46	12	5	98.01	0.12	0.01	0.10
3. นครสวรรค์ (นว.)	46	22	24	757.43	54.26	8.32	45.93
4. ชุมแสง (นว.)	44	20	11	629.32	1.96	1.16	0.80
5. บางมูลนาก (พจ.)	44	20	3	495.44	10.33	7.01	3.32
6. ตะพานหิน (พจ.)	44	22	22	643.24	172.16	152.02	20.14
7. พิจิตร (พจ.)	40	22	5	548.42	14.43	9.20	5.23
8. บางกระทุ่ม (พล.)	40	16	3	246.80	0.09	0.02	0.07
9. พิษณุโลก (พล.)	32	20	12	1,652.42	145.74	18.20	127.54
10. พรหมพิราม (พล.)	32	20	3	271.86	0.02	0.01	0.01
11. ลำรชคโลก (สท.)	6	6	-	115.41	25.95	23.21	2.74
12. พิชัย (อ.ค.)	32	18	-	400.96	0.54	0.41	0.13
13. ตรอน (อ.ค.)	32	18	2	171.93	1.55	1.54	0.01
14. จุตรดิตถ์ (อ.ค.)	32	18	10	470.58	0.01	0.01	-
15. ศิลาอาสน์ (อ.ค.)	32	22	10	190.57	-	-	-

ที่มา : ฝ่ายการพาณิชย์ กองพาณิชย์สินค้า การรถไฟแห่งประเทศไทย

ตาราง 3.9 แสดงปริมาณและประเภทสินค้าขนส่งทางรถไฟ (เหมาตู้) ปีงบประมาณ 2526

สถานี (จังหวัด)	สินค้าขึ้น (ต้นทาง)				สินค้าลง (ปลายทาง)			รวมสินค้า ขึ้น-ลงสถานี	
	ข้าวสาร	ข้าวโพด	แร่ปอซซี	รวม	น้ำตาล	ซีเมนต์	มะพร้าว		
ช่องแค (นว.)	0.01	1.84	-	1.85	0.15	-	-	0.15	1.99
ตากลิ (นว.)	0.06	5.65	-	5.71	-	-	-	-	5.70
นครสวรรค์ (นว.)	0.41	3.63	-	4.03	62.63	-	3.80	66.43	70.46
ชุมแสง (นว.)	0.42	-	-	0.42	-	0.15	0.01	0.16	0.59
บางมูลนาก (พจ.)	5.24	0.36	-	5.60	1.27	-	2.14	3.41	9.01
ตะพานหิน (พจ.)	46.76	21.33	132.85	200.94	12.93	0.27	4.65	17.85	218.79
พิจิตร (พจ.)	3.01	4.66	-	7.67	0.44	1.02	3.03	4.49	12.16
พิษณุโลก (พล.)	7.76	6.59	-	14.35	146.58	5.98	6.40	158.96	173.32
ลำรชคโลก (สท.)	1.33	17.22	-	18.55	-	-	2.08	2.08	20.63
ศิลาอาสน์ (อ.ค.)	26.13	42.48	-	68.60	1.23	-	2.09	3.33	71.93

ที่มา : ฝ่ายการพาณิชย์ กองพาณิชย์สินค้า การรถไฟแห่งประเทศไทย

ภาคใต้ เช่น ขุมทางหาดใหญ่จนถึงสุโขทัยทั่วโลก ข้าวโศกมีปลายทางที่ท่าเรือคลองเตยมาก ส่วนสถานีนครสวรรค์มีสินค้าขึ้นน้อย สาเหตุอาจจะเป็นเพราะทำเลที่ตั้งสถานีไกลจากแหล่งผลิต ส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น อำเภอต่าง ๆ ใน จ.นครสวรรค์ และจังหวัดที่ผลิตพืชไร่ไ้มาก คือ กำแพงเพชร สุโขทัย การขนส่งผลผลิตมาที่สถานีต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงและลำบากมากในการข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้นสินค้าขึ้นสถานีนครสวรรค์และสถานีปากน้ำโพจึงมีน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับสถานีที่อยู่ในแหล่งผลิต (ดูตาราง 3.9 ประกอบ)

ส่วนสินค้าลงนั้น สถานีนครสวรรค์มีปริมาณสินค้าลงมากเป็นอันดับสองรองจากพิษณุโลก ซึ่งสินค้าลงส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่ไม่มีในท้องถิ่น และน้ำมันเชื้อเพลิงประเภทต่าง ๆ ส่วนมากเป็นน้ำมันที่ใช้ในกิจการทหาร นอกจากนี้ก็มี มะพร้าวจากภาคใต้ เคมีภัณฑ์ และสินค้าจากต่างประเทศ โดยสินค้าเหล่านี้ลงมากที่สถานีพิษณุโลก นครสวรรค์ และตะพานหิน ตามลำดับ

ขณะเดียวกันปริมาณผู้โดยสารรถไฟจากสถานีต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนล่างมีมากกว่าแฉวงการเดินรถไฟอื่น ๆ ในประเทศ โดยช่วงปี 2517 - 2524 จำนวนผู้โดยสารเพิ่มขึ้นทุกปีโดยเฉพาะสถานีใหญ่ ๆ เช่น สถานีนครสวรรค์ มีผู้โดยสารในแต่ละปีมากเป็นอันดับสองรองจากสถานีพิษณุโลก แต่หลังจากปี 2524 เป็นต้นมา จำนวนผู้โดยสารรวมทั้งปริมาณสินค้าลดลงตลอดมา เพราะความสะดวกทางถนนโดยรถยนต์มีมากกว่า นอกจากสินค้าที่มีน้ำหนักมากและไม่ต้องการความเร็วในการขนส่ง เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง แร่ธาตุ ยังคงใช้การขนส่งทางรถไฟเพราะเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งต่อหน่วยต่ำกว่าทางรถยนต์ (ดูแผนภาพ 3.6 ประกอบ)

การคมนาคมทางรถไฟระหว่างกรุงเทพฯกับชุมขนเมืองนครสวรรค์มีระยะทางประมาณ 250 กม. ในพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีสถานีรถไฟ 2 สถานี คือ สถานีรถไฟนครสวรรค์ (สถานีหนองปลิง) ตั้งอยู่ห่างตัวเมืองมาทางตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 4 กม. มีรถสองแถวและรถเมล์ประจำทางบริการรับส่งระหว่างสถานีกับตัวเมืองโดยเข้ามาทางสะพานเมธาติวงศ์ ส่วนอีกสถานีหนึ่งคือ สถานีปากน้ำโพ เป็นสถานีเก่าแก่ของชุมขน ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับตัวเมือง ปัจจุบันบริเวณฝั่งขวาของแควน่านซึ่งเป็นตัวเมืองเก่า มีเรือรับจ้างข้ามฟากติดต่อกับตัวเมืองตรงบริเวณท่าเรือตลาดริมเขื่อนแม่น้ำเจ้าพระยา ประชากรนิยมใช้สถานีนครสวรรค์มากกว่าเพราะสะดวกปลอดภัยในการไป - มาสถานีมากกว่าการข้ามด้วยเรือไปสถานีปากน้ำโพ

สถานีนครสวรรค์มีรถไฟผ่านวันละ 46 ขบวน และเวลาจอดที่สถานีนี้ทั้งหมดประกอบด้วยรถโดยสาร 22 ขบวน และรถขนส่งสินค้า 24 ขบวน (ตาราง 3.8 ประกอบ) สินค้าที่รับจากสถานีส่วนมากเป็นสินค้าอุปโภค บริโภค เช่น เสื้อผ้า เครื่องเหล็ก อะไหล่รถจักรยานยนต์ เครื่องมือจักรกลการเกษตร เป็นต้น ส่วนพืชไร่มีปริมาณน้อย ในอนาคตเมื่อโครงการสถานีขนถ่ายสินค้าทางน้ำที่เกาะบางปรองสำเร็จลงคาดว่าจะทำให้สถานีรถไฟทั้งสองแห่งนี้จะมีบทบาทในการคมนาคมขนส่งเพิ่มขึ้นกว่าปัจจุบัน

แหล่งท่องเที่ยว

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นเมืองที่มีทำเลที่ตั้งจัดว่าเป็นประตูไปสู่ภาคเหนือ ลักษณะเมืองเป็นลักษณะของศูนย์กลางการธุรกิจการค้าของภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบน การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทน้อยเมื่อเทียบกับเมืองอื่น ๆ ในภาคเหนือ เพราะนครสวรรค์เป็นลักษณะของเมืองผ่านและถ้าจะแวะก็เพราะธุรกิจการค้ามากกว่าการท่องเที่ยว ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดมีไม่มากนักและกระจัดกระจาย เมื่อเทียบกับเมืองอื่น โดยเฉพาะในด้านเมืองมีลักษณะเมืองเป็นแหล่งการค้าธุรกิจมากกว่าแหล่งท่องเที่ยว จะมีก็ที่บึงบอระเพ็ด ซึ่งมีอุทยานนกน้ำ ปัจจุบันก็ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ ทำให้เมืองนครสวรรค์ไม่ค่อยมีบทบาททางการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากนัก แม้ว่าภายในเมืองนครสวรรค์จะมีความสมบูรณ์ในด้านบริการคือโรงแรม ร้านอาหาร สถานบริการต่าง ๆ แต่บรรดาการบริการเหล่านี้มีลูกค้าส่วนมากเป็นนักธุรกิจมากกว่านักท่องเที่ยว ในตัวเมืองนครสวรรค์มีโรงแรมประมาณ 42 แห่ง ส่วนมากเป็นลักษณะของที่พักที่ล้นรองตอลูกค้าที่ล้นมาแวะพักค้างคืนเพื่อประกอบการธุรกิจติดต่อกัน มากกว่าที่จะมาพักเพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจเหมือนกับโรงแรมหรือที่พักในจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวและประชาชนนิยมไปพักผ่อนท่องเที่ยว เช่น เชียงใหม่ พิษณุโลก เป็นต้น ลูกค้าของบรรดาโรงแรมที่พักเหล่านี้ที่เป็นนักทัศนาจรหรือมาเที่ยวและพักผ่อนนั้น ส่วนมากจะมีก็ตอนที่เทศกาลงานประจำปีที่น่าสนใจ เช่น เทศกาลตรุษจีน ซึ่งมีการแห่สิงโตมังกรทอง ซึ่งเป็นงานใหญ่และเชิดหน้าซู่ตาของเมืองนครสวรรค์ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของประชากรเมืองส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ช่วงวันตรุษจีนของแต่ละปีประมาณเดือนกุมภาพันธ์ โรงแรมต่าง ๆ ในเมืองนครสวรรค์จะถูกจับจองพักเพื่อชมขบวนแห่ซึ่งมีทั้งวันและกลางคืน การพักจะเป็นระยะสั้น ๆ 1-2 คืนเท่านั้น หลังจากนั้นจะเข้าไปไม่ค่อยมีลูกค้า

โดยเฉพาะนักท่องเที่ยว กิจกรรมด้านโรงแรมของ เมืองนครสวรรค์จึงไม่ขยายตัวเท่าที่ควร เพราะขาดบทบาททางด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่ง

ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและจังหวัดนครสวรรค์เองพยายามส่งเสริมสนับสนุนบทบาททางการท่องเที่ยวของนครสวรรค์ โดยอาศัยศักยภาพของเมืองที่มีสถานบริการ และที่พักหรือโรงแรมที่มีพอเพียงอยู่แล้ว โดยการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่พอจะมีอยู่บ้างแล้ว และพยายามค้นหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อความสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว ปัจจุบันมีการค้นพบเมืองโบราณหลายแห่ง เพราะนครสวรรค์เป็นเมืองสมัยทวาราวดี ถ้าจะ แบ่งจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และพอจะส่งเสริมสนับสนุนเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ 3 ประเภทตามการแบ่งของ Halerow-Ulg Ltd.& associate

ก. ประเภทประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม (Historic Attraction)

- 1) เมืองโบราณ "เมืองบน" ตั้งอยู่บริเวณตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี เป็นเมืองสมัยทวาราวดี คล้ายเมืองนครปฐมและเมืองคูบัว (ราชบุรี)
- 2) เมืองโบราณ "จันเสน" ตั้งอยู่ตำบลจันเสน อำเภอตากลี เมืองสมัยอาณาจักรฟูนันและทวาราวดี
- 3) เมืองโบราณ "ดงแม่นางเมือง" ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่นางเมือง อำเภอบรรพตพิสัย เมืองสมัยทวาราวดีตอนปลาย
- 4) วัดวรนาถบรรพต อยู่บนยอดเขาภบ ในเขตเทศบาลเมืองฯ อำเภอเมือง นครสวรรค์ สร้างสมัยลุ่มโยทัย
- 5) วัดลอมศิรินาคพรต อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของตลาดปากน้ำโพ ใกล้กับ เขิงสะพานเดชาติวงศ์ บนยอดเขามีพระพุทธรูปบาทจำลอง ในเดือน 12 ของทุกปีจะมีการปิดทอง ไหว้พระและแข่งเรือเป็นประเพณี

ข. ประเภทธรรมชาติ (Natural Attraction)

- 1) บึงพรพืด อยู่บริเวณรอยต่อของอำเภอเมือง อำเภอชุมแสงและอำเภอท่าตะโก ห่างจากตัวเมืองนครสวรรค์ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นบึงและสถานเพาะพันธุ์สัตว์น้ำใหญ่ที่สุดในประเทศไทย
- 2) อุทยานนกน้ำ ตั้งอยู่บริเวณริมบึงบรพืด เป็นเขตคุ้มครองสัตว์ป่าที่ผืนกเปิดน้ำมากที่สุด

3) เทือกเขาแก้ว-เทือกเขาหน่อ บริเวณริมถนนพหลโยธินระหว่าง นครสวรรค์-กำแพงเพชร ตรงตำบลบ้านแดน อำเภอบรรพตพิสัย

4) เขาและถ้ำต่าง ๆ ได้แก่เขาถ้ำบ่อยาที่ตำบลหนองกรด อำเภอเมืองฯ เขาพระที่ตำบลหนองกลับ อำเภอหนองบัว เขาถ้ำขุนนากและเขาพระเจดีย์ (เขากากชาก) ที่ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี เขาหินเกลี้ยงที่อำเภอไพศาลี เขาชนกัน ที่ตำบลแม่เลย์ อำเภอ ลาดยาว

5) ป่าแม่เลย์-แม่วงศ์-แม่เป็น อยู่บริเวณอำเภอลาดยาว เป็นป่าสงวนฯ ที่เปิดให้ท่องเที่ยว

6) อุทยานสวรรค์ อยู่ในเขตเทศบาลเมืองฯ อำเภอเมืองนครสวรรค์เป็นที่ พักผ่อนสำหรับชาวเมือง

7) บริเวณริมเขื่อนแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นจุดบรรจบของแม่น้ำปิงและแม่น้ำ น่าน (แควใหญ่) เขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

ค. ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น (Celtural Attraction)

จังหวัดนครสวรรค์มีประชากรหลายเชื้อชาติ ประเพณีและวัฒนธรรมจึงมี ลักษณะผสมกลมกลืนกันไปเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นบ้านของจังหวัด ประเพณีที่ขึ้นชื่อของจังหวัด ได้แก่

1) ประเพณีแข่งเรือยาว ในตอนต้นเดือนตุลาคมหรือพฤศจิกายน โดยความ ร่วมมือระหว่างชาวบ้าน อำเภอเมือง อำเภอโกรกพระ และอำเภอพยุหะคีรี โดยมีเรือจาก กำแพงเพชร พิจิตรและจังหวัดอื่น ๆ มาแข่งด้วย

2) ประเพณีตรุษจีน เป็นของชาวปากน้ำโพหรือชุมชนเทศบาลเมือง นครสวรรค์ เป็นงานใหญ่ประจำปี มีประชากรมาชมจากทั่วทุกภาคของประเทศไทยและจาก ประเทศใกล้เคียงเช่นสิงคโปร์ มาเลเซีย

3) ประเพณีเต็นท์กำร่าเคียวของชาวตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี ปัจจุบัน กรมศิลปากรอนุรักษ์ไว้

4) ประเพณีกำฟ้าของชาวลาวพวนที่บ้านลาดทิพรส อำเภอตาคลี

5) ประเพณีลอยกระทง บริเวณริมเขื่อนแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเทศบาล เมืองฯ มีการลอยกระทงที่ทำด้วยกะลาเป็นพัน ๆ ดวง

6) วัฒนธรรมพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมืองที่ทางกรมศิลปากรทำการอนุรักษ์ไว้ โดยให้วิทยาลัยครุนครสวรรค์นำนักศึกษาไปถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ และแนะนำให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมเช่น เพลงข้าเจ้าโสม เต็นท์กำรำเคียว รำกลองยาว เป็นต้น ที่บ้านสระทะเล ตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี เป็นต้น

ปัจจุบันนับบทบาททางการท่องเที่ยวของนครสวรรค์มีน้อยมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือและภาคเหนือตอนล่าง เพราะแหล่งท่องเที่ยวไม่ค่อยน่าสนใจ มีน้อย และอยู่กระจัดกระจายไปในอำเภอต่าง ๆ การเดินทางเพื่อไปท่องเที่ยวจึงไม่ค่อยจะคุ้มค่า และไม่อยู่ในสายตาของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้จะผ่านไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่นและแวะชมสถานที่ท่องเที่ยวส่วนมากเป็นเมืองโบราณ และธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันสภาพแวดล้อมถูกทำลายมาก ทั้งจรรจรรมชาติและจากประชากร เช่นเทือกเขาหน่อ-เทือกเขาแก้ว บางลูกถูกทำลายเพื่อการค้าเพราะเป็นแหล่งหินอ่อน บึงบรเพ็ดประสบปัญหาขอบบึงชำรุด กระจเข้ที่เคยขุดขุดก็หมดไปแล้ว ปลาเลืงตอกำลังจะหมด นกเจ้าฟ้าสิรินธรกำลังจะหายไป ทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวหมดความน่าสนใจ ไม่อยู่ในสายตานักท่องเที่ยวต่างจังหวัด ซึ่งส่วนมากจะผ่านเลยไปภาคเหนือตอนบนเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองในวันหยุดหรือเวลาว่างเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น ควรที่จะต้องมีมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำการปรับปรุงบำรุงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้ให้มีความน่าสนใจ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักศึกษานครในลักษณะของทางผ่านหรือองค์ประกอบของการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนล่าง คือลู่โขทัย พิษณุโลก ตาก กำแพงเพชร ก็อาจทำให้นครสวรรค์มีบทบาทและรายได้จากการท่องเที่ยวบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากเพราะทำเลที่ตั้งที่เป็นทางผ่านไปสู่อีกภาคเหนือ และนักศึกษานครที่ต้องการท่องเที่ยวจริง ๆ ส่วนมากก็มีเป้าหมายไปสู่อีกภาคเหนือตอนบนเช่น เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง เป็นต้น มากกว่าจังหวัดนครสวรรค์

สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ

ก. เศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์ระดับอนุภาค

ลักษณะโครงสร้างเศรษฐกิจ ของภาคเหนือตอนล่างโดยรวมแล้วคล้ายกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ คือมีเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยจะพิจารณารายละเอียดดังนี้

1) มูลค่าผลิตภัณฑ์รวม

ตาราง 3.9 แสดงองค์ประกอบมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในภาคเหนือตอนล่างปี 2526

	องค์ประกอบมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ล้านบาท)						มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด			มูลค่าราย	อันดับที่
	สาขาเกษตรกรรม (ปฐมภูมิ)	ร้อยละ	ภาคการผลิต (ทุติยภูมิ)	ร้อยละ	ภาคบริการ (ตติยภูมิ)	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	อันดับที่	บาท	ในอนุภาค
1. อุตสาหกรรม	880.9	8.32	762.1	23.93	882.7	9.22	2,525.7	10.82	5	5,691	1
2. สู่โซ่หัย	1,054.3	9.96	241.4	7.58	1,003.8	10.49	2,299.5	9.85	7	4,098	7
3. พืชอุตสาหกรรม	1,258.1	11.89	373.3	11.72	1,444.8	15.10	3,076.2	13.18	4	4,205	6
4. กำแพงเพชร	1,544.9	14.60	511.6	16.07	1,155.6	12.07	3,212.1	13.76	3	5,247	3
5. พืชไร่	1,228.9	11.61	218.7	6.87	1,036.6	10.83	2,484.2	10.64	6	4,534	5
6. เพชรบูรณ์	1,958.3	18.51	231.6	7.27	1,338.6	13.99	3,528.5	15.12	2	4,080	8
7. นครสวรรค์	1,922.0	18.16	629.3	19.76	2,101.3	21.95	4,652.6	19.94	1	4,545	4
8. อุทัยธานี	734.5	6.94	216.5	6.80	607.7	6.35	1,558.7	6.68	8	5,577	2
ภาคเหนือตอนล่าง	10,581.9	100.00	3,184.5	100.00	9,571.1	100.00	23,337.5	100.00			

ที่มาข้อมูล : สำนักงานการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2528.

ตาราง 3.10 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการผลิตในสาขาการผลิตหลัก พิจารณารายจังหวัด

การเปลี่ยนแปลง	อุดรธานี	สุโขทัย	พิษณุโลก	กำแพงเพชร	พิจิตร	เพชรบูรณ์	นครสวรรค์	อุทัยธานี	ธัญญาค
1.ภาคเกษตรกรรม(ปฐมภูมิ)									
พ.ศ. 2520	559.30	1,073.0	935.4	793.0	1,025.3	1,455.8	1,251.6	484.9	7,578.3
พ.ศ. 2526	880.90	1,054.3	1,258.1	1,544.9	1,228.9	1,958.3	1,922.0	734.5	10,581.9
การเปลี่ยนแปลง (มูลค่า)	321.60	-18.7	322.7	751.9	203.6	502.5	670.4	249.5	3,003.6
Growth Rate (%)	57.50	- 1.74	34.50	94.82	19.86	34.52	53.56	51.47	39.63
GR.เฉลี่ยรายปี (%)	9.58	- 0.29	5.75	15.80	3.31	5.75	8.93	8.58	6.61
2.ภาคการผลิต (หัตถกรรม)									
พ.ศ. 2520	749.4	175.8	260.0	322.1	202.2	389.3	349.2	101.7	2,549.7
พ.ศ. 2526	762.1	241.4	373.3	511.6	218.7	231.6	629.3	216.5	3,184.5
การเปลี่ยนแปลง (มูลค่า)	12.7	65.6	113.3	189.5	16.5	-157.7	280.1	114.8	634.8
Growth Rate (%)	1.69	37.31	43.58	58.83	8.16	- 48.51	80.21	112.88	24.90
GR.เฉลี่ยรายปี (%)	0.28	6.22	7.26	9.81	1.36	- 6.75	13.37	18.81	4.15
3.ภาคการบริการ (หัตถกรรม)									
พ.ศ. 2520	584.0	492.6	885.4	474.9	460.6	507.2	1,368.3	223.9	4,996.9
พ.ศ. 2526	882.7	1,003.8	1,444.8	1,155.6	1,036.6	1,338.6	2,101.3	607.7	9,571.1
การเปลี่ยนแปลง (มูลค่า)	298.7	511.2	559.4	680.7	576.0	831.4	733.0	383.8	4,574.2
Growth Rate (%)	51.15	133.78	63.18	143.34	96.0	163.92	53.57	171.42	91.54
GR.เฉลี่ยรายปี	8.52	17.29	10.53	23.89	16.0	27.32	8.93	28.57	15.26
4.มูลค่าผลิตภัณฑ์รวม									
พ.ศ. 2520	1,892.7	1,741.4	2,080.8	1,590.0	1,688.1	2,352.3	2,969.1	810.5	15,124.9
พ.ศ. 2526	2,525.7	2,299.5	3,076.2	3,212.1	2,484.2	3,528.5	4,652.6	1,558.7	23,337.5
การเปลี่ยนแปลง (มูลค่า)	633.0	558.0	995.4	1,622.1	796.1	1,176.2	1,683.5	748.2	8,212.6
Growth Rate (%)	33.44	32.05	47.84	102.02	47.16	50.00	56.70	92.31	54.30
GR.เฉลี่ยรายปี (%)	5.57	5.34	7.97	17.00	7.86	8.33	9.45	15.39	9.05

ภาคเหนือตอนล่างพื้นที่ศึกษามีมูลค่าผลิตภัณฑ์ฯ รวมกันในปี 2526 (ตามราคาคงที่ปี 2515) ประมาณ 23,337.5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 50.94 ของภาคเหนือรวม โดยมาจากสาขาเกษตรกรรมสูงที่สุดคือ 10,581.9 ล้านบาท หรือร้อยละ 45.34 มูลค่าอันดับสอง คือจากการค้าและบริการร้อยละ 41.01 และที่เหลือมาจากภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 13.65 มูลค่ารวมนั้นมาจากจังหวัดนครสวรรค์มากที่สุดคือ 4,652.2 ล้านบาทหรือร้อยละ 19.94ของอนุภาค โดยมาจากเพชรบูรณ์และกำแพงเพชร รองลงไปตามลำดับ (ดูตารางที่ 3.9 ประกอบ)

ถ้าพิจารณาในภาคการผลิตหลัก คือภาคเกษตรกรรม (ขั้นปฐมภูมิ) พบว่า จังหวัดนครสวรรค์มีมูลค่าฯ สูงเป็นอันดับสองรองจากเพชรบูรณ์ คือร้อยละ 18.16 ของอนุภาค ส่วนภาคอุตสาหกรรม (ขั้นทุติยภูมิ) จังหวัดนครสวรรค์ มีมูลค่าสูงเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดอุดรธานี คือร้อยละ 19.76 ขณะที่อุดรธานีมีมูลค่าสูงถึง 29.93 % ของอนุภาค เพราะมีมูลค่าสาขาไฟฟ้าสูงมาก เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเขื่อนสิริกิติ์ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่ ในขณะที่มูลค่าภาคอุตสาหกรรมของนครสวรรค์นั้นมาจากอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ คือ ปูนซีเมนต์ หินอ่อน เป็นต้น และมูลค่าสาขาก่อสร้างของจังหวัดนครสวรรค์สูงที่สุดกว่าจังหวัดอื่น ๆ ด้วย จังหวัดกำแพงเพชรมีมูลค่าภาคอุตสาหกรรมสูงเป็นอันดับสามรองจากนครสวรรค์ เพราะเหตุเป็นแหล่งที่ตั้งโรงงานน้ำตาลและการพบน้ำมันที่ลานกระบือ ส่วนภาคการค้า-บริการนั้น จังหวัดนครสวรรค์มีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดในอนุภาค โดยเฉพาะจากการค้าปลีก-ส่งและบริการ และการคมนาคมขนส่ง (ดูแผนภูมิ 3.8 ประกอบ)

2. การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (ดูตารางที่ 3.10 ประกอบ) ,

ถ้าพิจารณาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าฯ ในช่วง 6 ปีจาก พ.ศ. 2520-2526 พบว่ามูลค่าฯ รวมจังหวัดเพิ่มขึ้นทุกจังหวัด แต่ในรายสำขานั้น บางจังหวัดมีมูลค่าลดลง จังหวัดนครสวรรค์มีการเปลี่ยนแปลงมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP.) มากที่สุด ในขณะที่สุโขทัยมีมูลค่าเพิ่มน้อยที่สุด แต่ถ้าพิจารณาอัตราการเปลี่ยนแปลง (Growth Rate) จังหวัดนครสวรรค์มีอัตราการขยายตัวอยู่ในอันดับ 3 รองจากกำแพงเพชรและอุทัยธานี โดยนครสวรรค์มีอัตราขยายตัวในช่วง 6 ปีนี้เฉลี่ยปีละ 9.45 % ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยปีละ 9.05 %

เมื่อศึกษาในรายละเอียดพบว่า ภาคเกษตรกรรมนั้นจังหวัดนครสวรรค์มีมูลค่าเปลี่ยนแปลงสูงเป็นอันดับสองรองจากกำแพงเพชร คือ 670.4 ล้านบาท คิดเป็นอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ย 8.93 % ต่อปี ซึ่งอัตราการขยายตัวนี้สูงกว่าค่าเฉลี่ยของอนุภาค แต่ยังเป็นรองจังหวัดกำแพงเพชรและอุดรดิตถ์ ส่วนภาคอุตสาหกรรมนั้น จังหวัดนครสวรรค์ก็มีมูลค่าเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด คือ 280.1 ล้านบาท แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย 13.37 % ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราที่สูงเป็นอันดับสองรองจากอุทัยธานี ซึ่งอัตราการขยายตัวภาคอุตสาหกรรมของนครสวรรค์นี้สูงกว่าค่าเฉลี่ยของอนุภาคถึง 3 เท่ากว่า ๆ ส่วนภาคการบริการ (ขั้นทุติยภูมิ) นั้น จังหวัดนครสวรรค์มีมูลค่าเพิ่มสูงเป็นที่สองรองจากจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ 733 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยปีละ 8.93 % ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของอนุภาค อาจกล่าวได้ว่า เพราะจังหวัดนครสวรรค์มีบทบาททางด้านการค้าและบริการสูงมาตลอด อาจเกิดการอึมทัวขณะที่จังหวัดอื่น ๆ ยังสามารถพัฒนาหรือขยายตัวด้านการค้าได้อีกมาก ซึ่งจากการพิจารณาเบื้องต้นนี้พอสรุปได้ว่า สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์นั้น ขึ้นอยู่กับการค้า-บริการและการเกษตรกรรมมาโดยตลอด และมีการขยายตัวไม่สูงนัก เพราะค่อนข้างจะอึมทัวมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นภายในภาคเหนือตอนล่างด้วยกัน เช่น กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ มีการขยายตัวมาก แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดนครสวรรค์ก็มีมูลค่าการผลิตสูงสุดในอนุภาคแทบทุกสาขาการผลิตและตลอดมา

ข. การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการผลิตรายสาขาการผลิตของจังหวัดนครสวรรค์

(ดูตาราง 3.11 และแผนภาพ 3.9 ประกอบ)

มูลค่าผลิตภัณฑ์ในช่วงปี 2520-2526 มีทั้งที่มูลค่าฯ ลดลงและมูลค่าฯ เพิ่มขึ้น โดยมูลค่ารวมของจังหวัดนั้นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 1,683.5 ล้านบาท อัตราขยายตัวเฉลี่ยปีละ 9.45 % มูลค่าเพิ่มสูงที่สุดมาจากสาขาการบริการ อันดับสองคือการบริการ อันดับสามคือการคมนาคมขนส่ง ในช่วง 6 ปีนี้ สาขาป่าไม้และไฟฟ้า ประปามีมูลค่าลดลง เมื่อพิจารณาโดยสาขาหลักแล้ว ภาคการค้า-บริการ (ขั้นทุติยภูมิ) มีมูลค่าเพิ่มสูงกว่าขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ แต่ถ้าพิจารณาการขยายตัวแล้ว ภาคอุตสาหกรรม (ทุติยภูมิ) กลับมีอัตราการขยายตัวสูงกว่าอีกสองสาขา คือเฉลี่ยปีละ 13.37 % ในขณะที่เกษตรกรรมและการค้า-บริการมีอัตราการขยายตัวเท่ากัน คือ 8.93 % ต่อปีโดยเฉลี่ย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า สาขาเหมืองแร่ ย่อยหิน มีอัตราการขยายตัวสูงที่สุดกว่าสาขาอื่น ๆ เพราะในอำเภอต่าง ๆ ของ

ตาราง 3.11 แสดงการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการผลิตรายสาขาของจังหวัดนครสวรรค์ ช่วง 6 ปี

	พ.ศ. 2520		พ.ศ. 2526		การเปลี่ยนแปลง		
	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตรา (%)	% เฉลี่ย /ปี
1. ภาคเกษตรกรรม (ปฐมภูมิ)	1,251.6	42.15 100.00	1,922.0	41.31 100.00	670.4	53.56	8.93
1.1 กสิกรรม	1,061.1	35.74 84.78	1,673.9	35.98 87.09	61.28	57.75	9.63
1.2 ปศุสัตว์	143.0	4.82 11.42	220.1	4.73 11.45	77.1	53.92	8.99
1.3 ประมง	25.4	0.86 2.03	27.2	0.58 1.42	1.8	7.09	1.18
1.4 ป่าไม้	22.1	0.74 1.77	0.8	0.02 0.04	-21.8	-98.64	-16.44
2. ภาคการผลิต (ทุติยภูมิ)	349.2	11.76	629.3	13.53 100.00	280.1	80.21	13.37
2.1 เหมืองแร่ ย่อยหิน	15.5	5.76 4.44	72.0	1.55 11.44	56.5	364.52	60.75
2.2 อุตสาหกรรม	226.3	7.62 64.81	397.0	8.53 63.09	170.7	75.43	12.57
2.3 การก่อสร้าง	66.8	2.25 19.13	121.9	2.62 19.37	55.1	82.48	13.75
2.4 ไฟฟ้า-ประปา	40.6	1.37 11.62	38.4	0.83 6.10	-2.2	-5.41	-0.90
3. ภาคการบริการ (ตติยภูมิ)	1,368.3	46.08 100.00	2,101.3	45.16 100.00	733.0	53.57	8.93
3.1 การคมนาคมขนส่ง	131.2	4.42 9.59	320.0	6.88 15.23	188.8	143.90	23.98
3.2 การค้าปลีก-ส่ง	681.0	22.94 49.77	845.3	18.17 40.23	164.3	24.13	4.02
3.3 การธนาคาร-ประกันภัย	87.4	2.94 6.39	187.3	4.02 8.91	99.9	114.30	19.05
3.4 การที่อยู่อาศัย	37.5	1.26 2.74	38.5	0.83 1.83	1.0	2.67	0.44
3.5 การบริการ ป้องกัน ฯ	130.4	4.39 9.53	194.5	4.18 9.26	64.1	49.16	8.19
3.6 การบริการ	300.8	10.13 21.98	515.2	11.07 24.52	214.4	71.28	11.88
มูลค่าฯ รวมจังหวัด	2,969.1	100.00	4,652.6	100.00	1,683.5	56.70	9.45

ที่มา : คำนวณจากตาราง 3.12

ตาราง 3.12 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดนครสวรรค์รายปีตั้งแต่ พ.ศ. 2520-2526

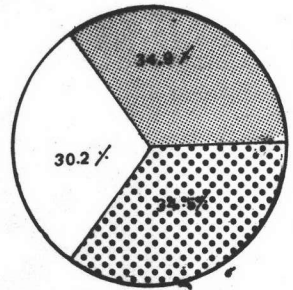
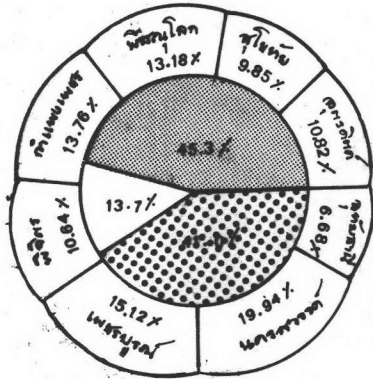
หน่วย : ล้านบาท (ราคาคงที่ปี 2515)

สาขาการผลิต	พ.ศ. 2520	พ.ศ. 2521	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2526
1. ภาคเกษตรกรรม (ปฐมภูมิ)	1,251.6	1,750.2	1,552.2	1,632.6	1,975.0	1,889.7	1,922.0
1.1 กสิกรรม	1,061.1	1,614.4	1,376.5	1,459.0	1,740.5	1,655.6	1,673.9
1.2 ปศุสัตว์	143.0	115.1	149.9	152.3	205.6	206.2	220.1
1.3 ประมง	25.4	20.5	25.8	18.9	28.9	27.9	27.2
1.4 ป่าไม้	22.1	0.2	-	2.4	-	-	0.8
2. ภาคการผลิต (ทุติยภูมิ)	349.2	576.2	606.1	578.7	526.8	547.4	629.3
2.1 เหมืองแร่และย่อยหิน	15.5	64.5	49.8	45.8	49.8	57.1	72.0
2.2 อุตสาหกรรม	226.3	342.2	396.9	382.7	359.6	373.2	397.0
2.3 การก่อสร้าง	66.8	148.4	133.8	126.6	101.4	100.1	121.9
2.4 ไฟฟ้า-ประปา	40.6	21.1	25.6	23.6	16.0	17.0	38.4
3. ภาคการบริการ (ตติยภูมิ)	1,368.3	1,610.4	1,598.9	1,670.5	1,942.8	1,999.8	2,101.3
3.1 การคมนาคมขนส่ง	131.2	177.4	181.0	197.7	264.4	282.6	320.0
3.2 การค้าส่ง-ปลีก	681.0	758.6	686.5	717.7	831.5	811.1	845.3
3.3 ธนาคาร ประกันภัย	87.4	107.7	112.3	116.9	142.3	159.2	187.8
3.4 ที่อยู่อาศัย	37.5	34.3	34.8	35.3	36.3	37.3	38.5
3.5 การบริการ ป้องกันฯ	130.4	141.2	157.3	166.4	178.7	185.0	194.5
3.6 การบริการ	300.8	390.7	427.0	436.5	489.6	524.6	515.2
มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด	2,969.1	3,936.3	3,757.2	3,881.8	4,444.6	4,436.9	4,652.6
รายได้ประชากรต่อหัว	3,036	4,105	3,871	3,939	4,436	4,359	4,545

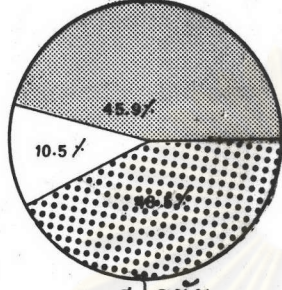
ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภาพ 3.7

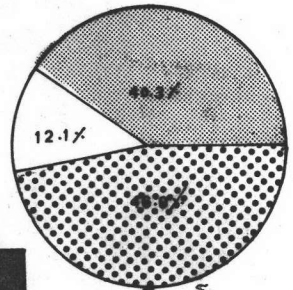
แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมภาคเหนือตอนล่าง ปีพ.ศ. 2526

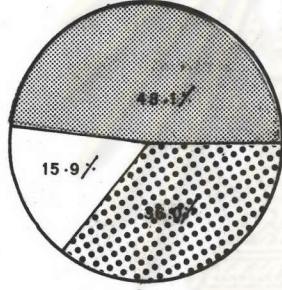
จ. อุตรดิตถ์

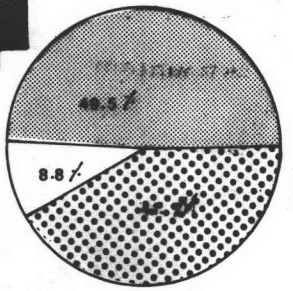
จ. สุโขทัย

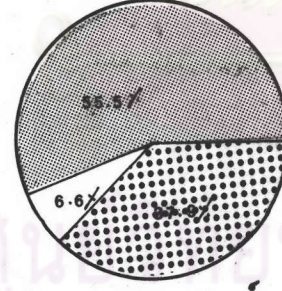
จ. พิษณุโลก

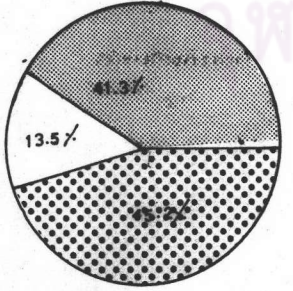
จ. กำแพงเพชร

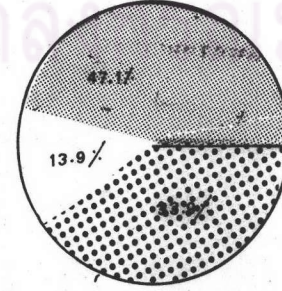
จ. พิจิตร

จ. เพชรบูรณ์

จ. นครสวรรค์

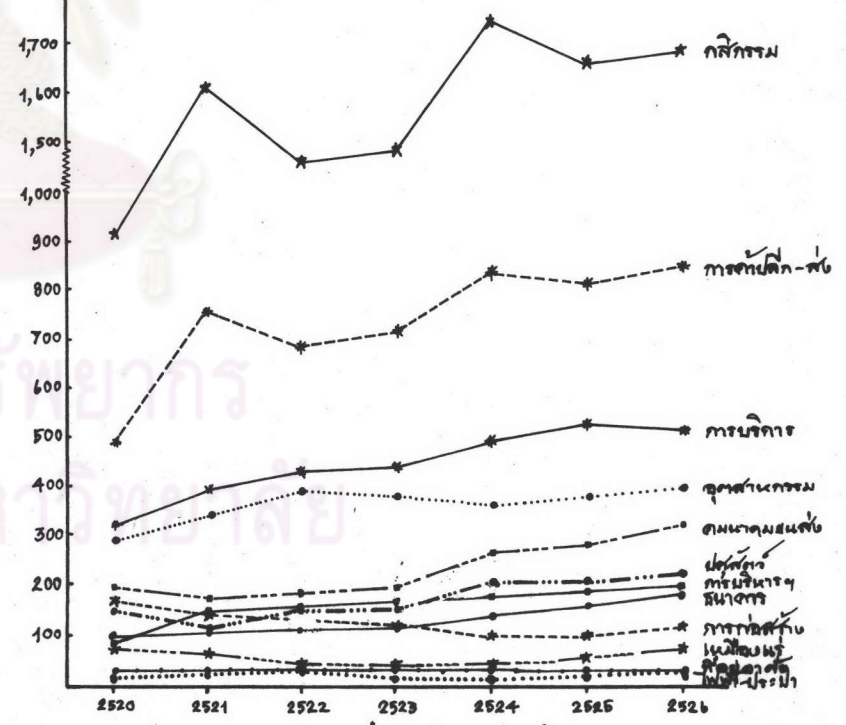
จ. อุทัยธานี

- เกษตรกรรม
- อุตสาหกรรม
- บริการ

แผนภาพ 3.8 สัดส่วนการผลตสาขาหลัก จ. นครสวรรค์

แผนภาพ 3.10 มูลค่ารายสาขาย่อย จ. นครสวรรค์

แผนภาพ 3.9 การเปลี่ยนแปลงมูลค่าจ. นครสวรรค์

นครสวรรค์มีกิจการเกี่ยวกับการเหมืองแร่และย่อยหิน ดำเนินกิจการเพิ่มขึ้นมาก ได้แก่โรงงานผลิตหินอ่อน 3 บริษัท และกำลังติดตั้งเครื่องจักรอีก 1 บริษัทที่อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอลาดยาวและอำเภอเมือง ที่ตำบลหนองกระโดน นอกจากนี้ยังมีเหมืองแร่ยิบซั่มซึ่งได้สัมปทานบัตร 4 รายที่อำเภอหนองบัว แร่เฟลสปาร์ 1 รายที่อำเภอตากาลี ดินมาร์ล 1 รายที่อำเภอตากาลี ส่วนการย่อยหินมีจำนวน 10 ราย อยู่ที่อำเภอตากาลี 4 ราย อำเภอบรรพตพิสัย 2 ราย อำเภอเมืองฯ 1 ราย อำเภอพยุหะคีรี 1 รายและอำเภอหนองบัวอีก 1 ราย

มูลค่าสาขาการผลิตที่มีอัตราการขยายตัวสูงรองจากเหมืองแร่และย่อยหินได้แก่ การคมนาคมขนส่ง, การธนาคาร-ประกันภัย, การก่อสร้างและการอุตสาหกรรมตามลำดับ การคมนาคมขนส่งมีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าในทางเพิ่มตลอดมาโดยสม่ำเสมอตั้งแต่ปี 2520-2526 เช่นเดียวกับการธนาคารประกันภัย ในขณะที่สาขาการก่อสร้างและการอุตสาหกรรมมีการเพิ่มบ้างลดบ้างในบางปีปะปนกัน ซึ่งอาจจะมีผลมาจากสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละปี ซึ่งจะพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละสาขาการผลิตต่อไป (ดูตาราง 3.11 ประกอบ)

ค. การผลิตรายสาขาของจังหวัดนครสวรรค์ (ดูตารางที่ 3.12 และแผนภาพ 3.10 ประกอบ)

จากการพิจารณาโดยรวมแล้วสาขาการผลิตของจังหวัดนครสวรรค์นั้นมีหลายสาขาที่มีมูลค่าสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในอนุภาค โดยเฉพาะด้านการเกษตรกรรม การค้า-บริการ ดังที่กล่าวมาบ้างแล้วจึงจะทำการพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละสาขาการผลิตดังนี้

1. การเกษตรกรรม

ก) กสิกรรม การเพาะปลูก ทำนาและทำไร่ เป็นอาชีพหลักของประชากรส่วนมากของจังหวัดนครสวรรค์มาตั้งแต่ดั้งเดิม เพราะจากประวัติค่าสถิติที่ทำการศึกษามานั้น (ในเรื่องประวัติชุมชน) ทำให้ทราบว่าเพราะผลจากนโยบายการส่งเสริมของรัฐบาลในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งสืบเนื่องมาจากสนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้ประเทศไทยเน้นการปลูกข้าวส่งเป็นสินค้าออก ผลจากการที่พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดนครสวรรค์เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยาดินเป็นดินตะกอนเก่าซึ่งเหมาะแก่การปลูกข้าวและพืชไร่ ซึ่งมีถึง 89.15 % ของพื้นที่จังหวัด ดังนั้น ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดคือประมาณ 80 % ของประชากรวัยแรงงานจะอยู่ในภาคเกษตรกรรมและรายได้หลักของจังหวัดมาจากภาคเกษตรกรรม ดังที่พิจารณามาแล้ว พืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้จังหวัดนครสวรรค์ได้แก่ข้าว ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ โดยเฉพาะถั่วเขียวผิวมัน

ฝ้าย ข้าวฟ่าง อ้อย พริก มันสำปะหลัง งาดำ ละหุ่ง ปอแฉะ ฯลฯ ตามลำดับ (ดูภาคผนวก ข้อมูลการเกษตร ปี 2525/2526) ผลผลิตการเกษตรส่วนใหญ่ยังขึ้นอยู่กับธรรมชาติ เพราะการเพาะปลูกส่วนใหญ่ยังอาศัยน้ำฝน ทั้งนี้เพราะมีพื้นที่ชลประทานเพียง 844,200 ไร่หรือ 14.07 % เท่านั้น โดยอยู่ในพื้นที่ 4 อำเภอคือ อำเภอตากสิน อำเภอพยุหะคีรี อำเภอเก้าเลี้ยว และอำเภอเมืองนครสวรรค์ การที่ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร ดังนั้นรายได้และสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดรวมไปถึงการมีงานทำและการว่างงานของแรงงานส่วนใหญ่ในจังหวัดจึงขึ้นอยู่กับผลผลิตและราคาของพืชผลเกษตรกรรม ถ้าฤดูกาลใดสภาพอากาศดี ผลผลิตดีรวมทั้งราคาดี ประชากรจะมีกำลังซื้อสามารถจับจ่ายใช้สอยสินค้าต่าง ๆ โดยเฉพาะสินค้าจำเป็นต่อชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพคือเครื่องมือการเกษตร ดังนั้น ผลผลิตเกษตรกรรมจะมีผลเกี่ยวเนื่องไปถึงการค้าปลีก-ปลีกร และการบริการของตัวเมืองนครสวรรค์ เพราะกลไกเป็นลูกค้าหลักของการค้าในชุมชนเมืองนครสวรรค์ทั้ง เกษตรกรในอำเภอรอบข้างรวมไปถึงจากอำเภอของจังหวัดใกล้เคียง เช่นกำแพงเพชร พิจิตร อุทัยธานี เพชรบูรณ์ด้วย ดังเช่นในปี 2524 เกิดภาวะฝนทิ้งช่วงและเกิดอุทกภัยในท้องที่อำเภอลาดยาว และอำเภอต่าง ๆ ทางตะวันตก โดยผลจากพายุดีเปรสชั่น "แนนซี่" พัดผ่าน เป็นเหตุให้เนื้อที่นาเสียหายเป็นจำนวนมากจากฝนแล้งและน้ำท่วม ดังนั้น รายได้ในสาขาเกษตรกรรมในปี 2525 จึงลดลง ขณะเดียวกัน รายได้สาขาการค้าปลีก-ค้าส่งก็ลดลงด้วย และทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมของจังหวัดในปี 2525 ต่ำกว่าปี 2524 ด้วยเช่นกัน

(1) แหล่งผลิตข้าว จังหวัดนครสวรรค์มีบทบาทในด้านการเกษตรกรรมมาก ทั้งในด้านการเป็นแหล่งผลิตและการเป็นแหล่งรวมผลผลิตและซื้อขายผลผลิตโดยเฉพาะข้าว ไม่เพียงจะมีบทบาทกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือตอนล่าง แต่มีบทบาทในระดับประเทศ ดังกล่าวแล้วว่า เพราะนโยบายการส่งเสริมของรัฐบาลในสมัยรัชกาลที่ 4 ตอนปลายและต้นรัชกาลที่ 5 ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดใช้ทำนาปลูกข้าว โดยพื้นที่นาส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภอลาดยาวประมาณ 4 แสนกว่าไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.20 ของพื้นที่นาทั้งหมดของจังหวัด (ดูภาคผนวก ข้อมูลพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรปี 2527) รองลงมาคือ อำเภอท่าตะโก อำเภอบรรพตพิสัยและอำเภอชุมแสง ส่วนอำเภอเมืองฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของชุมชนเมืองฯ มีพื้นที่ทำนาประมาณ 1.7 แสนไร่ หรือ 6.44 % ของพื้นที่นาทั้งหมดของจังหวัด ส่วนในเรื่องผลผลิตข้าวนั้น จากข้อมูลในปี 2527 พบว่า อำเภอลาดยาวมีผลผลิตข้าวสูงที่สุดประมาณ

143 ล้านกิโลกรัม หรือ 19.7 % ของผลผลิตรวม (ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพื้นที่ทำนามากกว่า
อำเภออื่น ๆ) รองลงไปก็มาจากอำเภอบรรพตพิสัย (11.99 %) และอำเภอหนองบัว (11.91 %)
ตามลำดับ ส่วนอำเภอเมืองฯ มีผลผลิตประมาณ 6.16 % ของผลผลิตรวม ในด้านคุณภาพ
ของการผลิตหรือผลผลิตเฉลี่ย/พื้นที่นั้น พบว่าอำเภอพยุหะคีรีมีผลผลิตเฉลี่ย/ไร่สูงที่สุดประมาณ
500 กิโลกรัม/ไร่ ในขณะที่อำเภออื่น ๆ มีผลผลิตประมาณ 400 กิโลกรัม/ไร่ เช่นอำเภอ
ลาดยาว อำเภอเมืองฯ อำเภอตากสิน อำเภอบรรพตพิสัย เป็นต้น ส่วนมากเป็นการ
เพาะปลูกข้าวเจ้ามากกว่าข้าวเหนียว และผลผลิตส่วนใหญ่จะส่งเป็นสินค้าออกมากกว่าบริโภค
ภายในจังหวัด โดยจะเข้าโรงสีแปรรูปเป็นข้าวสารก่อนส่งออกจำหน่ายทั้งในจังหวัด จังหวัด
ใกล้เคียง ตลาดในกรุงเทพฯ และบางจังหวัดในภาคใต้ โดยบริโภคภายในจังหวัดประมาณ
24.5 % ของผลผลิตข้าวเปลือกรวมของจังหวัด และที่เหลือ 75.5 % ส่งออกในรูปข้าวสาร
โดยผลผลิตจากการสีข้าวเปลือกจะได้ข้าวสาร 67 % ปลายข้าว 15 % รำข้าว 5 % และ
ที่เหลือเป็นแกลบ 13 % (จากหอการค้าจังหวัดนครสวรรค์ 2527)

(2) ตลาดกลางข้าว นอกจากจะเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญแล้ว
จังหวัดนครสวรรค์ยังเป็นแหล่งรวบรวมและค้าขายข้าวที่สำคัญของประเทศด้วย โดยมีตลาดกลาง
ข้าวที่ใหญ่ 3 แห่งที่อำเภอพยุหะคีรีถือว่าเป็นศูนย์กลางตลาดข้าวที่สำคัญที่สุดของประเทศ ได้แก่
ท่าข้าวก้านธง ท่าข้าวนายจรัส และท่าข้าวยายจวน ส่วนในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์
มีบริษัททำข้าวกรุงไทยจำกัด แต่มีความสำคัญน้อยกว่าท่าข้าวที่อำเภอพยุหะคีรี ซึ่งในระยะฤดูการ
ซื้อขายข้าวเปลือก คือช่วงเดือนธันวาคม-เมษายน จะมีการนำข้าวเปลือกมาซื้อขายกันเฉลี่ย
วันละ 5,000-7,000 ตัน ซึ่งข้าวเปลือกเหล่านี้มีที่มาจากหลายจังหวัด โดยเฉพาะภาคเหนือ
ได้แก่เชียงราย แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร ลูโซทัย ตาก พะเยา โกลก พิจิตร
รวมทั้งจากอำเภอต่าง ๆ ภายในจังหวัดนครสวรรค์ โดยพ่อค้ารายย่อย ๆ ในจังหวัดต่าง ๆ
จะนำรถออกซื้อข้าวที่แหล่งผลิต เรียกว่า "ข้าวหน้าลาน" นำไปขายให้พ่อค้าท้องถิ่นในจังหวัด
นั้น ๆ หรือขายให้แก่ผู้รวบรวมข้าวเปลือก จากนั้นพ่อค้าและผู้รวบรวมข้าวเปลือกรวมทั้งชาวนา
ที่มีฐานะดีบางรายจะนำรถบรรทุกข้าวเปลือกมาเล่นซื้อขายที่ตลาดกลางที่อำเภอพยุหะคีรี โดย
จะมีพ่อค้าคนกลางและตัวแทนโรงสีจากจังหวัดต่าง ๆ มารอรับซื้อ หรืออาจขายให้กับนายท่าเลย
ก็ได้ ปกติการรวบรวมข้าวจะกระทำกันตั้งแต่เข้าจมน้ำแล้วพ่อค้าผู้รวบรวมจะนำข้าวเปลือก
เข้าตลาดกลาง อำเภอพยุหะคีรีตั้งแต่ค่ำจนถึงเช้า โดยรถจะเข้าตลาดระหว่างเวลา

20.00-01.00 น. พ่อค้าข้าวจะนำข้าวอย่างข้าวไปให้ผู้ซื้อดูและประมูลราคา การประมูลราคาจะกระทำโดยเสรี โดยเฉพาะที่ท่าข้าวกำนันทรง แต่เจ้าของท่าอาจเข้าร่วมประมูลด้วย เมื่อพ่อค้าประมูลข้าวได้แล้วจะนำมากองรวมกันเมื่อได้มากพอก็จะนำขึ้นรถบรรทุกหรือขนลงเรือไปขายให้แก่โรงสีต่าง ๆ ในภาคกลาง โดยส่วนมากจะทำการตกลงราคากันไว้ก่อนแล้วที่จังหวัดต่าง ๆ เช่นกรุงเทพฯ สิงห์บุรี อ่างทอง อยุรยา นครปฐม เป็นต้น ในการขนส่งลำเลียงนั้นเดิมนิยมใช้เรือในการลำเลียงข้าวเปลือกลงมาภาคกลาง เพราะประหยัดค่าขนส่ง ปัจจุบันการคมนาคมทางบกสะดวกและรวดเร็วมากจึงเปลี่ยนมาใช้รถบรรทุกแทน แต่การขนส่งข้าวเปลือกทางเรือก็ยังมีอยู่สำหรับจุดหมายปลายทางที่เป็นท่าเรือเพื่อประหยัดการขนส่ง ดังนั้น คาดว่าถ้าโครงการท่าเรือขนส่งทางน้ำที่เกาะบางปรองลำเจ้าเจียง และการปรับปรุงการขนส่งทางน้ำตามโครงการพัฒนาลำเจ้าเจียงทั้งการขุดลอกร่องน้ำให้ลำารถเดินเรือได้ตลอดปี ประกอบกับการใช้เรือที่มีขนาดบรรทุกมากและเคลื่อนที่เร็วเข้ามาใช้ ก็คาดว่าบทบาทของการขนส่งข้าวเปลือกทางน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาก็คงจะกลับคืนมา และบทบาททางการขนส่งสินค้าทางน้ำของจังหวัดนครสวรรค์ ก็จะกลับคืนมาด้วย

(3) พืชไร่ นอกจากจะเป็นแหล่งผลิตและตลาดกลางข้าวแล้ว นครสวรรค์ยังเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง ทั้งข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่ว มันสำปะหลัง ฯลฯ แต่ยังไม่มียตลาดกลางในการซื้อขาย จะเป็นลักษณะการซื้อขายที่แหล่งผลิตและการซื้อขายในระดับท้องถิ่น โดยมีพ่อค้าท้องถิ่นเข้าไปรับซื้อผลผลิตถึงที่แล้วรวบรวมไปขายให้แก่พ่อค้าในเมืองอีกทีหนึ่ง นอกจากนี้จะมีสินค้าเกษตรเหล่านี้มาจากจังหวัดใกล้เคียงเช่น ลูโซทัย กำแพงเพชร ตาก พิจิตรมาขายส่งที่จังหวัดนครสวรรค์และพ่อค้าที่นครสวรรค์จะรวบรวมสินค้าเกษตรเหล่านี้ทั้งจากจังหวัดใกล้เคียงและจากอำเภอต่าง ๆ ในนครสวรรค์เองส่งไปขายต่อที่ตลาดปลายทางที่กรุงเทพฯ และอยุธยา เป็นส่วนมาก โดยพ่อค้าเหล่านี้จะมีคลังสินค้าพืชไร่โดยส่วนมากจะอยู่ในอำเภอเมืองฯ โดยคลังสินค้าที่สำคัญ ๆ มีอยู่ 6 แห่ง โดยอยู่ที่อำเภอเมือง 5 แห่งและอยู่ที่อำเภอลาดยาว 1 แห่ง แต่ละแห่งจะมีสำนักงานอยู่ในเขตเทศบาลเมืองฯ เพราะเพื่อการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าจากที่อื่น ส่วนบรรดาพ่อค้ารายเล็กมักจะมีการเก็บสินค้าไว้ใกล้ ๆ สถานที่รับซื้อ โดยเป็นยั้งฉางขนาดเล็กเป็นส่วนมาก โดยตลาดที่สำคัญสำหรับพืชไร่ได้แก่ตลาดที่อำเภอดาคลี เพราะท่าเลที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งผลิตที่สำคัญในท้องที่อำเภอใกล้เคียง ได้แก่อำเภอตากฟ้า และอำเภอไพศาลี แหล่งผลิตพืชไร่

ที่สำคัญ โดยมีพื้นที่ทำไร่มากที่สุดของจังหวัด ได้แก่อำเภอตากาลี ประมาณ 21.88 % ของพื้นที่ทำไร่ทั้งจังหวัด (ดูภาคผนวก) รองลงไปคือ อำเภอตากฟ้าและอำเภอลาดยาว พื้นที่ทำไร่ส่วนใหญ่จะเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดประมาณ 41.61 % รองลงไปเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวฟ่างและถั่วเขียวผิวมัน คือ 32.11 % และ 15.16 % นอกจากนี้ก็เพาะปลูกพืชไร่ประเภทอื่น พืชไร่ของจังหวัดนครสวรรค์นั้น ผลิตเพื่อส่งออกจากจังหวัดมากกว่าบริโภคภายในจังหวัด (ดูตารางภาคผนวกประกอบ) ข้อมูลจากหอการค้าจังหวัดนครสวรรค์ 2527) โดยบางประเภทส่งออกไปรูปวัตถุดิบ บางประเภทแปรรูปแล้ว เช่นมันสำปะหลังทำเป็นมันเส้นและมันเม็ด คั่วนำไปทำเป็นน้ำตาล แล้วจึงส่งออกจำหน่ายจังหวัดใกล้เคียงและกรุงเทพฯ

การเกษตรกรรมของนครสวรรค์นั้น ทั้งการปลูกข้าวและเพาะปลูกพืชไร่แต่ละประเภทนั้นกระทำเพื่อมุ่งการส่งออกดังกล่าวมาแล้ว ฉะนั้น เกษตรกรรมจึงเป็นภาคการผลิตหลักของจังหวัดนครสวรรค์ทั้งในด้านรายได้และแรงงานของจังหวัด นอกจากนี้ยังมีผลต่อเนื่องไปถึงการผลิตในสาขาอื่น ๆ อีก ทั้งการค้า-บริการ การคมนาคมขนส่ง แม้ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจจะมีภาคเกษตรกรรมเป็นหลักเช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ อีกหลายจังหวัดหรือแม้กระทั่งประเทศก็ตาม แต่การเกษตรของนครสวรรค์เป็นการเกษตรเพื่อการค้ามากกว่าการเพาะปลูกเพื่อยังชีพหรือบริโภคภายในครัวเรือน หรือภายในจังหวัดเอง ซึ่งจะมีบทบาทมากต่อการพัฒนาทำเรือนส่งสินค้าทางน้ำที่อยู่ในเขตชุมชนเมืองนครสวรรค์

ข) การปลูกลำไย การเลี้ยงสัตว์เป็นสาขาการผลิตที่ทำรายได้สูงเป็นอันดับ 6 ของมูลค่าฯ จังหวัด และสูงเป็นอันดับ 2 รองจากกิจกรรมในภาคเกษตรกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในอนุภาคแล้ว นครสวรรค์มีมูลค่าฯ จากการปลูกลำไยสูงที่สุดในอนุภาค ในช่วงปี 2520-2526 มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย 8.99 % ต่อปี ซึ่งสูงเป็นอันดับ 8 รองจากสาขาการผลิตอื่น ๆ ของจังหวัด

เพราะสภาพภูมิประเทศที่มีพื้นที่บางส่วนของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบสูงและภูเขาที่หมดสภาพป่าไม้ จึงเอื้ออำนวยในการเลี้ยงสัตว์ทั้งโค กระบือ แพะ แกะ ส่วนมากการเลี้ยงยังคงเป็นแบบธรรมชาติ มิได้ปรับปรุงบำรุงพันธุ์ตามหลักวิชาการ ซึ่งควรที่ทางราชการที่เกี่ยวข้องคือปลูกลำไยจังหวัด ควรจะศึกษาค้นคว้าปรับปรุงบำรุงพันธุ์ตามหลักวิชาการ เพื่อแนะนำเกษตรกรให้ทำการปรับปรุงการเลี้ยงสัตว์ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้จากปลูกลำไยที่มีอยู่แล้วให้เพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดนครสวรรค์นี้

มีการเลี้ยงโคมากตามอำเภอด้านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ อำเภอพยุหะคีรี อำเภอตากฟ้า อำเภอท่าตะโก อำเภอชุมแสง อำเภอไพศาลี และอำเภอตาคลี ส่วนการเลี้ยงกระบือมีมากทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่อำเภอลาดยาว อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเมืองฯและอำเภอหนองบัว ลูกรและไก่มีการเลี้ยงทั่วไป มากที่สุดที่อำเภอเมืองฯ เปิดเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอชุมแสง อำเภอเมือง อำเภอตาคลี อำเภอพยุหะคีรี อำเภอลาดยาว อำเภอท่าตะโก และอำเภอบรรพตพิสัย

ค) การป่าไม้ เป็นสาขาการผลิตที่ทำรายได้น้อยที่สุดของสาขาเกษตรกรรมในปัจจุบัน มูลค่าฯ ปัจจุบันมีเพียงประมาณ 0.8 ล้านบาท ซึ่งมูลค่าฯ สาขานี้ลดลงตลอดมา เพราะป่าไม้ของจังหวัดลดลงมาก และที่เหลือส่วนมากก็เป็นป่าสงวนฯ ปัจจุบันนครสวรรค์มีป่าไม้เหลือเพียงประมาณ 648,125 ไร่ คิดเป็นประมาณร้อยละ 5.17 ของป่าไม้ที่เหลือในภาคเหนือตอนล่าง เป็นจังหวัดที่มีป่าไม้เหลือน้อยที่สุด โดยเหลืออยู่ในเขตอำเภอลาดยาว อำเภอหนองบัว อำเภอตาคลี และอำเภอท่าตะโก ปัจจุบันทางราชการพยายามสนับสนุนให้ปลูกป่าเพิ่มขึ้น ในอดีตนครสวรรค์มีบทบาทเกี่ยวกับกิจการป่าไม้มาก โดยเฉพาะในฐานะเมืองที่เป็นจุดซื้อขายไม้ ซึ่งในอดีตไม้จากป่าไม้ภาคเหนือ โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบน ซึ่งเจ้าของจะล่องแพมาตามแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่าน และมาพักบริเวณปากน้ำโพ อำเภอเมืองฯ เพื่อให้ผู้ซื้อเลือกซื้อและล่องแพต่อลงมายังจุดหมายปลายทางที่ภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ ต่อมาการคมนาคมทางบกสะดวกรวดเร็ว การขนไม้ก็หันมาใช้ทางรถบรรทุกแทน และประกอบกับป่าไม้ลดลงมาก (จากข้อมูลเรื่องป่าไม้) กิจการป่าไม้ก็ลดบทบาทลงเหลือเพียงป่าสงวนฯ เป็นส่วนมากกว่าป่าสัมปทาน อีกทั้งทางราชการสนับสนุนให้ปลูกป่าทดแทนมากกว่าการทำลายป่า ดังนั้น จากแนวโน้มดังกล่าว อนาคตกิจการทำไม้และมูลค่าฯ จากการทำไม้คงไม่มีอีก หรือมีก็น้อยมาก

2. การอุตสาหกรรม

มูลค่าฯ ในภาคการผลิต (สาขาหัตถกรรม) ในปี 2526 มีมูลค่าประมาณ 629.3 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 13.53 ของจังหวัดและร้อยละ 19.76 ของมูลค่าภาคการผลิตของอนุภาค ในภาคการผลิตนี้สาขาอุตสาหกรรมทำรายได้สูงที่สุดมากกว่าอีก 3 สาขา และสูงเป็นอันดับ 4 รองจากมูลค่าการกรกิจกรรม การค้าปลีก-ส่ง และการบริการของจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบกับอนุภาคแล้ว ภาคการผลิตของนครสวรรค์มีมูลค่าฯ สูงเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดอุดรธานี เพราะจังหวัดอุดรธานีมีมูลค่าฯ ในสาขาไฟฟ้าสูงมาก เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเขื่อนสิริกิติ์ แต่เฉพาะสาขาอุตสาหกรรมแล้ว มูลค่าฯ ของจังหวัดนครสวรรค์สูงที่สุดในอนุภาค ซึ่งแสดงถึงความสำคัญในด้านอุตสาหกรรมที่มีในอนุภาค

ถ้าพิจารณาการขยายตัวของกิจการอุตสาหกรรม พบว่าช่วงปี 2520 - 2526 มูลค่าฯ สาขาอุตสาหกรรมของจังหวัดนครสวรรค์มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 13.37 ต่อปี ซึ่งสูงเป็นอันดับ 4 เมื่อเทียบกับสาขาการผลิตอื่น ๆ และสูงกว่าอัตราเพิ่มเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์รวมจังหวัดและสูงกว่าอนุภาค (4.15 %)

ก. ลักษณะกิจการอุตสาหกรรมโดยทั่วไป

กิจการอุตสาหกรรมภายในจังหวัดนครสวรรค์ส่วนมากเป็นกิจการขนาดเล็กและขนาดกลางผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียง แต่ก็มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการลงทุนสูงและทำรายได้สูงให้แก่จังหวัดคือ

- 1) โรงงานผลิตปูนซีเมนต์ที่อำเภอตากาลี
- 2) โรงงานผลิตน้ำตาลทรายที่อำเภอเมือง
- 3) โรงสีข้าวฝึ่ง อำเภอเมือง
- 4) โรงงานผลิตสุราที่อำเภอเมือง
- 5) โรงงานผลิตน้ำอัดลมที่อำเภอเมือง
- 6) โรงงานผลิตหินอ่อน 3 โรงที่อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเมือง

และอำเภอลาดยาว

ผลผลิตอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ผลิตเพื่อประชากรในท้องถิ่นเป็นลักษณะของอุตสาหกรรมขนาดย่อม และเป็นประเภทบริการ (Servicing) มากกว่าการผลิต (Manufacturing) ซึ่งเป็นลักษณะอุตสาหกรรมในเมืองต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคของประเทศไทย

ในขณะที่อุตสาหกรรมการผลิตกระจุกตัวอยู่บริเวณกรุงเทพฯ และปริมณฑล การที่มีอุตสาหกรรม การผลิตน้อยอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นเพราะนครหลวงระคยอยู่ในรัศมีการผลิตอุตสาหกรรมของกรุงเทพฯ นั้นคือสินค้าอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องการดำรงชีวิตได้แก่สินค้าอุปโภคบริโภค เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์การเกษตรต่าง ๆ จะสั่งซื้อจากกรุงเทพฯ โดยนครหลวงระคยมีลักษณะพ่อค้าคนกลาง คือ ติดต่อบริษัทจำหน่ายทั้งปลีก-ส่งแก่พ่อค้ารายย่อย และผู้บริโภคในท้องถิ่นทั้งภายในนครหลวงระคยเองและจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่กำแพงเพชร พิจิตร อุทัยธานี ชัยนาทและตาก พ่อค้าปลีก นิยมมาสั่งซื้อสินค้าจากพ่อค้าที่เมืองนครหลวงระคยมากกว่าการสั่งซื้อโดยตรงจากโรงงานในกรุงเทพฯ เพราะราคาไม่แตกต่างกันมากนัก แต่บริการสะดวกรวดเร็วกว่า และยังได้รับเครดิตสินเชื่อจากพ่อค้าส่งในนครหลวงระคยมากด้วย (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครหลวงระคย, 2527) ดังนั้น ในเรื่อง อุตสาหกรรมนั้น เมืองนครหลวงระคยมีลักษณะการสั่งซื้อจากแหล่งผลิตสำคัญซึ่งอยู่นอกพื้นที่ภาค และเป็นตัวกลางในการแจกกระจายผลิตผลอุตสาหกรรม ซึ่งไม่มีการผลิตในท้องถิ่นเหล่านี้ให้แก่เมือง ใกล้เคียง หรือดินแดนเบื้องหลัง (Hinterland) ตามแนวความคิดในเรื่องเมืองศูนย์กลาง กับดินแดนเบื้องหลัง

ข. ประเภทและจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม

กิจการอุตสาหกรรมภายในจังหวัดนครหลวงระคยนั้น ดังกล่าวแล้วว่า ส่วนมากเป็นกิจการขนาดย่อม และเป็นลักษณะของการบริการมากกว่าการผลิต ถ้าจะพิจารณา โดยแบ่งประเภทกิจการออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและ โรงงานแปรรูปวัสดุและบริการ จากข้อมูลพบว่า โรงงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรมีทั้งสิ้น 636 แห่ง คิดเป็น 64.24 % ของทั้งหมด ส่วนที่เหลือ 354 แห่ง เป็น โรงงานแปรรูปวัสดุ และบริการ

ค. ที่ตั้งและการกระจายตัวของกิจการอุตสาหกรรม

ถ้าพิจารณาตามพื้นที่พบว่า

1) อำเภอเมืองฯ เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด กว่าอำเภออื่น ๆ คือ 440 โรง คิดเป็น 44.44 % ของโรงงานทั้งหมด ซึ่งเป็นโรงสีข้าว มากที่สุด ทั้งขนาดใหญ่ถึงเล็กจำนวนมากถึง 195 แห่ง คิดเป็น 78 % ของโรงงานเกี่ยวกับการเกษตรในอำเภอเมือง

2) อำเภอตาคลี มีจำนวนโรงงานมากเป็นอันดับสองรองจาก

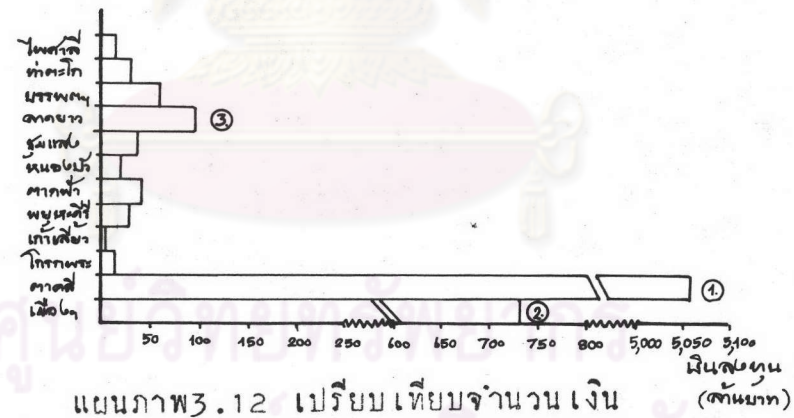
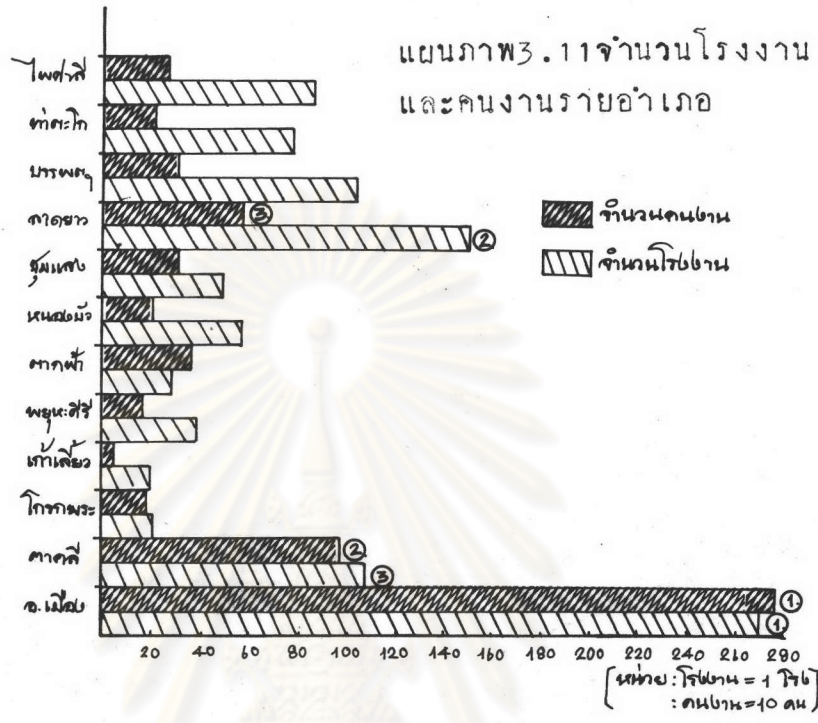

ตาราง 3.13 แสดงจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมและคนงานจังหวัดนครสวรรค์ปี 2524 และ 2527

หมวดโรงงานอุตสาหกรรม	พ.ศ. 2524		พ.ศ. 2527		การเปลี่ยนแปลง	
	โรงงาน	คนงาน	โรงงาน	คนงาน	โรงงาน	คนงาน
อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร	537	4,980	636	3,372	99	-1,608
โรงสีข้าว	432	2,803	532	1,705	100	-1,098
แปรรูปพืชไร่	36	1,049	49	693	13	- 356
ประมงห้องเย็น	-	-	2	11	2	11
ผลิตภัณฑ์อาหารและยา	69	1,128	53	963	-16	- 165
อุตสาหกรรมแปรรูปวัสดุและบริการ	320	3,593	354	2,952	34	- 641
โรงน้ำแข็ง	8	170	8	84	0	- 86
ผลิตภัณฑ์ไม้	15	230	17	129	2	- 101
ผลิตภัณฑ์กระดาษ สิ่งพิมพ์	7	36	14	84	7	48
ผลิตภัณฑ์โลหะ	9	29	28	81	19	52
ผลิตภัณฑ์ท่อโลหะ	13	276	46	243	33	- 33
ผลิตภัณฑ์ไฟฟ้า	5	53	14	59	9	6
ผลิต ข้อมยานพาหนะ	74	317	63	663	-11	346
ซ่อมเครื่องจักร เครื่องยนต์	164	1,674	128	617	-36	-1,058
ผลิตวัสดุก่อสร้าง	19	737	22	779	3	42
เคมีภัณฑ์ปุ๋ย ยา	4	53	3	16	- 1	-37
ผลิตออกซิเจน	2	17	2	12	0	- 5
เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ	-	-	9	185	9	185
จำนวนรวมของจังหวัด	857	8,573	990	6,324	133	-2,249

ที่มาข้อมูล : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครสวรรค์ กระทรวงอุตสาหกรรม

แผนภาพ 3.12 เปรียบเทียบจำนวนเงินลงทุนอุตสาหกรรมรายอำเภอ

อำเภอเมือง คือ 91 โรงหรือ 9.19 % แต่การลงทุนมากที่สุดสูงถึงประมาณ 5 พันล้านบาท ขณะที่อำเภอเมืองมีการลงทุนรวมประมาณ 700 ล้านบาท (ดูแผนภูมิ 3.11 และ 3.12 ประกอบ) เพราะเป็นที่ตั้งของโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ของบริษัทชลประทานซีเมนต์จำกัด

3) กลุ่มอำเภอที่มีโรงงานมากกว่า 40 แห่ง แต่น้อยกว่า อำเภอตากลี ได้แก่อำเภอลาดยาว อำเภอท่าตะโก อำเภอบรรพตพิสัย และอำเภอพยุหะคีรี

4) อำเภอนอกเหนือจากนี้จะมีโรงงานอุตสาหกรรมน้อย ประมาณ 12-33 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นกิจการผลิตอาหารและเครื่องดื่ม และเป็นกิจการขนาดเล็ก เป็นส่วนมาก

ถ้าพิจารณาแบ่งตามประเภทกิจการอุตสาหกรรมพบว่า (ดูตาราง 3.13 ประกอบ)

1) โรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร มีจำนวน 636 โรง อยู่ในอำเภอเมืองมากที่สุด ในประเภทนี้เป็นโรงสีข้าวมากที่สุด และกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โรงสีข้าวมีจำนวน 532 โรงหรือ 83.65 % ประกอบด้วยโรงสีขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ (โรงสีขนาดเล็กกำลังการผลิตต่ำกว่า 5 ตัน/วัน ขนาดกลางกำลังการผลิต 5-20 ตัน/วัน ขนาดใหญ่กำลังการผลิตมากกว่า 20 ตัน/วัน แต่ที่นครสวรรค์มีโรงสีขนาดใหญ่มาก สามารถผลิตได้ 600 ตัน/วัน คือโรงสีไฟเจ้าพระยา ซึ่งอยู่ในเมืองนครสวรรค์) โรงสีข้าวจัดเป็นอุตสาหกรรมเกษตรที่มีความสำคัญและทำรายได้สูงแก่จังหวัด มากกว่าอุตสาหกรรมเกษตรอื่น ๆ เช่นโรงงานน้ำตาล โรงงานมันเส้น เป็นต้น ข้าวเปลือกที่ป้อนโรงสีที่นครสวรรค์มีทั้งมาจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดและจากจังหวัดใกล้เคียง และผลผลิตหรือข้าวสารนั้นส่งขายเป็นสินค้าออกของจังหวัดมากกว่าการบริโภคในจังหวัด คือ 75.5 % ของข้าวสารที่ผลิตได้จะส่งออกจังหวัดใกล้เคียง ตลาดที่กรุงเทพฯ และบางจังหวัดในภาคใต้ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครสวรรค์ : 2528)

นอกจากโรงสีข้าวแล้ว ประเภทอุตสาหกรรมเกษตรนี้มีการผลิตเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มมากเป็นอันดับสอง โดยจำนวน 69.44 % ของโรงงานประเภทนี้ อยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ ที่เหลือกระจายอยู่ใน 11 อำเภอ นั่นคือเมืองเป็นแหล่งผลิตและแจกกระจายสินค้าอุตสาหกรรมประเภทนี้มากที่สุดกว่าอำเภออื่น ๆ

2) โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปวัสดุและบริการ มีทั้งหมด 354 แห่งหรือ 35.76 % ของโรงงานทั้งหมด โดย 190 แห่งหรือ 53.67 % อยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ ที่เหลือกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ

ก) โรงงานซ่อมเครื่องจักร เครื่องยนต์มากที่สุดคือ 128 แห่ง โดย 102 แห่งกระจุกตัวอยู่ในอำเภอเมือง เพราะผลจากทำเลที่ตั้ง (Site & Situation) ที่เป็นผลให้เมืองนครสวรรค์มีโรงงานประเภทนี้มากที่สุด โดยส่วนมากตั้งอยู่ตามเส้นทางถนนสายหลักของชุมชน ได้แก่ถนนพหลโยธิน ถนนมาตุลี บริเวณเชิงเขาขาด ถนนสวรรค์วิถี ซึ่งเป็นถนนสายหลักของเมือง ให้การบริการซ่อมเครื่องยนต์และเครื่องจักรกลการเกษตร เป็นลักษณะอุตสาหกรรมบริการมากกว่าการผลิต หรืออุตสาหกรรมแบบ Servicing มากกว่า Manufacturing

ข) ประเภทผลิตยานพาหนะ (ทั้งรถและเรือ) เป็นการต่อตัวถัง ตัดแปลงและซ่อมยานพาหนะ ประเภทนี้อยู่ในอำเภอเมืองมีน้อยเพียง 8 แห่ง ที่เหลือกระจายอยู่ทั่วไปในอำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะอำเภอตากาลีมีมากที่สุด ซึ่งส่วนมากเป็นการสร้างและซ่อมรถยนต์แทบทั้งสิ้น

สรุปสภาพการณ์อุตสาหกรรมของนครสวรรค์

กิจการอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับผลิตผลทางเกษตรมากทั้งในด้านเป็นวัตถุดิบของการผลิตหรือโรงงานส่วนใหญ่ และกำลังซื้อของลูกค้าหลัก ผู้บริโภคสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งก็คือเกษตรกร เพราะอุตสาหกรรมเป็นขนาดย่อม และผลิตเพื่อตอบสนองประชากรในท้องถิ่นเป็นหลัก การที่ผลผลิตเกษตรขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติ ดังนั้น จึงไม่ค่อยมีความแน่นอนมั่นคงนักในเรื่องวัตถุดิบที่จะป้อนโรงงาน และกำลังซื้อผลิตผลอุตสาหกรรม ทำให้ผู้ลงทุนขาดความมั่นใจในการลงทุน ดังนั้นกิจการอุตสาหกรรมของจังหวัดนครสวรรค์ที่ผ่านมาจึงมีการขยายตัวน้อยมาก โดยเฉพาะกิจการใหญ่ ๆ การขยายตัวที่ผ่านมาส่วนมากเป็นการขยายตัวในกิจการที่มีอยู่เดิม การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมมีไม่มาก โดยเฉพาะเมื่อมีผลกระทบทางด้านสภาวะการเงินหรือสภาพเศรษฐกิจที่ขบเข่า นอกจากกิจการที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เช่น โรงงานผลิตหินอ่อนที่ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมืองฯ โรงงานผลิตสุราที่อำเภอบรรพตพิสัย เหล่านี้เป็นต้น

ในอนาคตคาดว่าเมื่อโครงการทำเรือขนถ่ายสินค้าที่เกาะบางปรอง ซึ่งอยู่ในเขต
ชุมชนเมืองนครสวรรค์ก่อสร้างสำเร็จและดำเนินการได้ก็อาจจะทำให้ภาวะเศรษฐกิจของเมือง
นครสวรรค์ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในด้านอุตสาหกรรมในประเภท
อุตสาหกรรมต่อเนื่องหรืออุตสาหกรรมที่มีผลผลิตทางเกษตรเป็นวัตถุดิบในการผลิต เป็นต้นว่า
คลังสินค้าเก็บพืชไร่ อุตสาหกรรมเครื่องมือเครื่องจักรกลที่ใช้ในการเกษตร อุตสาหกรรม
แปรรูปสินค้าและผลิตผลการเกษตร เช่นโรงงานสกัดน้ำมันรำข้าว โรงงานผลิตน้ำขอล่าปรุงรส
โรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องเชื่อมแรมเรือ อุตสาหกรรมขนถ่ายสินค้าทั้งถึงกิจการหรือธุรกิจ
เกี่ยวกับการเก็บรักษาพืชไร่ เหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นจะมีผล
ต่อการพัฒนาภาคเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งนี้ก็ต้องคำนึงถึงและมีการวางแผน
การใช้ที่ดินรองรับความเจริญเติบโตของกิจกรรมเหล่านี้ด้วย เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจาก
การใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ นอกจากนี้ยังเพื่อความเรียบร้อยระเบียบเรียบร้อยของ
บ้านเมือง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การค้าและการบริการ

ในปี 2526 จังหวัดนครสวรรค์มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ในด้านการค้าและการบริการมากที่สุด โดยมากกว่าการผลิตขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ มีมูลค่า 2,101.3 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 45.16 ของมูลค่าฯ รวมจังหวัด มูลค่านี้มาจากการค้าปลีก-ค้าส่งมากที่สุดประมาณ 845.3 ล้านบาท หรือร้อยละ 40.23 ของมูลค่าสาขาการค้า-บริการ อันดับสองคือสาขาบริการ ร้อยละ 24.52 และอันดับสาม คือการคมนาคมขนส่งร้อยละ 15.23 นอกนั้นมีการบริหารและป้องกัน ร้อยละ 9.26 การธนาคารและประกันภัย 8.91 % และการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย 1.83 % รองลงมาตามลำดับ. (ดูตาราง 3.11 ประกอบ)

ก. ลักษณะของสถานที่ประกอบการค้าและการบริการในจังหวัดนครสวรรค์นั้น ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าขนาดเล็กเจ้าของคนเดียว ซึ่งเป็นรูปแบบร้านค้าโดยทั่วไปในภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งในปี 2526 ทั้ง 8 จังหวัดมีสถานที่ประกอบการค้ารวมทั้งสิ้น 38,662 แห่ง เป็นร้านค้าขนาดเล็กทั้งสิ้น 36,276 ร้าน ที่เหลือเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัดและห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ในจำนวนร้านค้าดังกล่าวนี้เป็นร้านค้าที่อยู่ในจังหวัดนครสวรรค์มากที่สุดทุกประเภท อันดับสองคือจังหวัดพิจิตร และอันดับสาม คือจังหวัดพิษณุโลก โดยจังหวัดอุทัยธานีมีสถานที่ประกอบการค้าน้อยที่สุด (ดูตาราง 3.14 ประกอบ) ในจังหวัดนครสวรรค์นั้นสถานที่ประกอบการค้ามีจำนวน 8,794 แห่ง โดยเพิ่มจากปี 2520 จำนวน 1,934 แห่ง หรือ 28.19 % โดยสถานที่ประกอบการค้าขนาดกลาง คือห้างหุ้นส่วนจำกัดมี 558 แห่งฯ ในปี 2526 ลดลงจากปี 2520 จำนวน 142 แห่ง คิดเป็นลดลงร้อยละ 34.13 บริษัทจำกัดมี 181 แห่ง โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2520 คิดเป็น 70.75 % ส่วนสถานที่การค้าขนาดใหญ่ คือห้างฯ สำมัญนิติบุคคล ในปีนี้มี 55 แห่งลดลงจากปี 2520 6 แห่งฯ หรือ 9.84 % (ดูตาราง 3.15 ประกอบ)

ข. สภาพการค้า โดยทั่วไปนั้น สินค้าเกษตรกรรมเป็นสินค้าหลักของจังหวัด โดยเฉพาะข้าว ข้าวโพด ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศด้วย ดังเช่นในปี 2526 เป็นต้นมา สภาพการค้าไม่แจ่มใส เพราะผลผลิตไม่ค่อยดี เนื่องจากสภาพภูมิอากาศ ประกอบกับสภาพการเงินที่เกิดปัญหา ส่วนสินค้านอกภาคเกษตรกรรมที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องจักร เครื่องยนต์ อุปกรณ์วัสดุในการก่อสร้างและการเกษตร เป็นต้น ส่วนใหญ่ผลิตจากกรุงเทพฯ นำเข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อจำหน่ายภายในจังหวัดและบริเวณใกล้เคียง ซึ่งการค้าสินค้าประเภทนี้ก็อยู่ในภาวะซบเซา เพราะผู้บริโภคหรือลูกค้าส่วนใหญ่

ตาราง 3.14 แสดงจำนวนสถานประกอบการค้า-บริการ แบ่งตามประเภทเปรียบเทียบกันระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ในอนุภาคศึกษา

	ร้านค้า		บริษัทจำกัด		ห้างหุ้นส่วนจำกัด		ห้างฯ สหกรณ์นิติฯ		รวมสถานประกอบการค้า	
	พ.ศ.2520	พ.ศ.2526	พ.ศ.2520	พ.ศ.2526	พ.ศ.2520	พ.ศ.2526	พ.ศ.2520	พ.ศ.2526	พ.ศ.2520	พ.ศ.2526
กำแพงเพชร	3,063	4,019	8	23	20	98	-	1	3,091	4,141
นครสวรรค์	6,860	8,794	106	181	416	558	61	55	7,443	9,588
พิจิตร	4,901	5,327	24	44	55	145	25	25	5,005	5,541
พิษณุโลก	4,017	4,693	97	124	179	358	58	56	4,351	5,231
เพชรบูรณ์	2,659	2,994	8	19	40	156	1	1	2,708	3,170
สุโขทัย	3,523	4,165	75	80	146	216	15	12	3,768	4,473
อุตรดิตถ์	3,357	3,877	34	42	42	104	4	4	3,437	4,027
อุทัยธานี	1,850	2,407	9	12	-	69	4	3	1,863	2,491
ภาคเหนือตอนล่าง	30,239	36,276	361	525	898	1,704	168	157	31,666	38,662

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลธุรกิจ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์

ได้แก่เกษตรกร ได้ขอลอการใช้จ่ายลง หรือไม่กำลังซื้อ เพราะพืชผลทางเกษตรไม่ค่อยได้ผล และราคาตกต่ำ ดังกล่าวมาแล้วว่าการค้าและการเกษตรกรรมของจังหวัดมีความสัมพันธ์กัน

ตาราง 3.15 แสดงสถานประกอบการค้า-บริการ แบ่งตามประเภทของจังหวัดนครสวรรค์

ประเภท	จำนวนปี 2516	จำนวนปี 2520	จำนวนปี 2525	การเปลี่ยนแปลง	
				ปี2520 - 2526 จำนวน	ร้อยละ
1. ห้างฯ สำนัณัติบุคคล	62	61	55	-6	-9.84
2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด	354	416	558	-142	-34.13
3. บริษัทจำกัด	82	106	181	75	70.75
4. ร้านค้าจดทะเบียน	6,526	6,860	8,794	1,934	28.19
รวมจังหวัดนครสวรรค์	7,024	7,443	9,588	2,145	28.82

ที่มาข้อมูล : ศูนย์ข้อมูลธุรกิจ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์กลางของการธุรกิจการค้าที่สำคัญ ๆ ของจังหวัด จะตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลของอำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะชุมชนเมืองนครสวรรค์มีบทบาทสำคัญที่สุดรองลงไปก็มีอำเภอตากาลี อำเภอพยุหะคีรี โดยเป็นตลาดกลางข้าวเปลือก เพราะรากฐานเดิมของความเป็นแหล่งธุรกิจการค้ามีที่มาจากความเป็นแหล่งซื้อขายและรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ขณะเดียวกันก็ตอบสนองความต้องการสินค้าอุตสาหกรรมประเภทสินค้าอุปโภคบริโภค เครื่องจักร เครื่องยนต์ที่ใช้ในการเกษตร ดังนั้น ชุมชนเมืองก็จะเป็นแหล่งระบายผลผลิตการเกษตรและเป็นแหล่งรวมของสินค้าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเพื่อค้าปลีก-ค้าส่ง บริการภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ตลาดหรือศูนย์กลางการค้าที่มีความสำคัญระดับจังหวัดและระดับภาคได้แก่

- 1) ตลาดเทศบาลเมืองนครสวรรค์หรือตลาดปากน้ำโพ เป็นแหล่งรวมของการขายปลีก-ขายส่งที่สำคัญที่สุดของจังหวัด สินค้าส่งออกที่สำคัญแต่เดิมส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรกรรมประเภทข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วต่าง ๆ เพราะภูมิประเทศเป็นชุมชนทางการขนส่งทางน้ำ เมื่อการขนส่งทางบกพัฒนาบทบาททางการค้าสินค้าเกษตรดังกล่าวจึงตกไปอยู่ที่แหล่งผลิตสำคัญ ๆ ปัจจุบันสินค้าเกษตรที่สำคัญ ๆ ที่หมุนเวียนภายในตลาดแห่งนี้มีมากได้แก่สินค้าประเภทผักสด ผลไม้สด โดยเป็นแหล่งขายส่งซึ่งผลผลิตเหล่านี้มาจากบริเวณตำบลพื้นที่ใกล้เคียง เป็นส่วนมาก นอกจากนี้สินค้าอุตสาหกรรมซึ่งผลิตจากส่วนกลาง คือกรุงเทพมหานครเป็นส่วนมากจะมารวมเพื่อบริการตอบสนองความต้องการของประชาชนภายในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค วัสดุอุปกรณ์การเกษตร การก่อสร้าง เครื่องจักรยนต์ เป็นต้น
- 2) ตลาดอำเภอตากาลี เป็นแหล่งค้าปลีก-ค้าส่งขนาดรองลงมาจากตลาดเทศบาลเมืองนครสวรรค์ โดยมีสินค้าเกษตรเป็นสินค้าสำคัญ ได้แก่ข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วต่าง ๆ ผักสด มันสำปะหลัง เพราะทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งผลิตสำคัญในท้องที่อำเภอใกล้เคียง คืออำเภอตากฟ้า และอำเภอไพศาลี นอกจากนี้ก็มีสินค้าอุปโภคบริโภคบริการเช่นเดียวกับตลาดปากน้ำโพ แต่ขอบเขตการให้บริการน้อยกว่า
- 3) ตลาดกลางข้าวเปลือกอำเภอพยุหะคีรี ประกอบด้วยท่าข้าวของเอกชน 3 แห่งใหญ่ ๆ ได้แก่ ท่าข้าวกำนันทรง ท่าข้าวนายจรัส ท่าข้าวยายจวน ตลาดแห่งนี้เป็นตลาดกลางข้าวเปลือกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ในระยะฤดูการซื้อขายข้าวเปลือกระหว่างเดือนธันวาคม-เมษายน จะมีการนำข้าวเปลือกมาซื้อขายกันเฉลี่ยวันละสูงกว่า 5,000-7,000 ตัน โดยท่าข้าวกำนันทรงจะปล่อยให้มีการซื้อขายโดยเสรี โดยวิธีการประมูล

การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการผลิตในสาขาการค้าบริการนี้ (ดูตาราง 3.11, 3.12 ประกอบ) จากมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดในปี 2520 มาจนถึงปี 2526 จะพบว่า มีมูลค่าเพิ่มมาตลอด โดยถ้าพิจารณาในรายละเอียด พบว่าการค้าปลีก-ค้าส่ง มีมูลค่าเพิ่มมากเป็นอันดับสองรองจากเกษตรกรรม แต่อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยรายปีมีขนาดปานกลางอยู่ในลำดับที่ 5 คือประมาณ 11.94 % ต่อปี ในขณะที่สาขาการบริหาร ป้องกันฯ และการธนาคาร การประกันภัยมีอัตราขยายตัวสูงถึง 19.59 % ต่อปี และ 16.12 % ต่อปีตามลำดับ ส่วนด้านสาขาการค้าบริการมีการขยายตัวเพียง 9.83 % ต่อปี

สภาพการณ์แรงงานจังหวัดนครสวรรค์

ก. จำนวนประชากรแรงงาน

ในการพิจารณาแรงงานระดับจังหวัด เพื่อพิจารณาแนวโน้มและโครงสร้างด้านการทำงานของประชากรนครสวรรค์ โดยพิจารณาข้อมูลที่ทำการศึกษาและบันทึกไว้ในสำมะโนประชากรและการเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2513 และปี 2523 โดยพิจารณาประกอบกับข้อมูลของสำนักงานแรงงานจังหวัดนครสวรรค์ในปี 2527 ทำการพิจารณาจำแนกประเภทการทำงานในเชิงเศรษฐกิจจากประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นวัยแรงงาน (ดูตาราง 3.16 ประกอบ)

จังหวัดนครสวรรค์ในปี 2523 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 942,068 คนในจำนวนนี้เป็นประชากรวัยแรงงาน 74.27 % ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2513 ที่มีแรงงาน 65.17 % ของประชากรปีนั้น ประชากรวัยแรงงานเหล่านี้ประกอบด้วยผู้ทำงานเชิงเศรษฐกิจร้อยละ 54.35 ผู้ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ 18.81 % และที่เหลือเป็นผู้ไม่ทราบสถานภาพการทำงานอีก 1.12 % ของประชากรรวมจังหวัด

ประชากรที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจนั้นส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม และมีลักษณะเป็นแรงงานในครอบครัวประมาณ 80 % ของประชากรวัยแรงงาน (สำนักงานแรงงานจังหวัดนครสวรรค์ ปี 2527) ดังนั้น รายได้และการมีงานทำจะขึ้นอยู่กับผลิตผลทางเกษตรกรรม ซึ่งในฤดูกาลใดการเกษตรได้ผลดีและรายได้ดี รายได้ในครอบครัวพอใช้สอย การออกหางานทำของกำลังแรงงานที่แฝงอยู่ในภาคเกษตรกรรม เมื่อพ้นฤดูกาลผลิตจะมีน้อย ถ้าผลิตไม่ดีแรงงานเหล่านี้จะเข้ามาหางานทำในเมืองและท้องที่อื่นเป็นจำนวนมาก ดังในปี 2523 หนึ่งสำรวจ

ตาราง 3.16 แสดงจำนวนประชากรวัยแรงงาน จำแนกตามประเภทการทำงานในเชิง
เศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2523

	พ.ศ. 2513		พ.ศ. 2523	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ประชากรรวมทั้งจังหวัด	758,891	100 %	942,068	100 %
2. ประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไป	494,553	65.17	699,662	74.27
2.1 ผู้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ	383,400	50.52	511,976	54.35
มีงานทำ	173,535	22.87	270,472	28.71
ว่างงาน	3,829	0.50	14,180	1.51
กำลังรอฤดูกาลเกษตร	206,036	27.15	227,324	24.13
2.2 ผู้ไม่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ	105,444	13.89	177,166	18.81
ทำงานบ้าน	37,654	4.96	48,076	5.10
นักเรียน	40,513	5.34	84,426	8.96
ทำงานไม่ได้	2,039	0.27	32,830	3.48
อื่นๆ+พระภิกษุ+ไม่ทราบ	25,238	3.33	11,834	1.26
2.3 ไม่ทราบสถานภาพการทำงาน	5,709	0.75	10,520	1.12

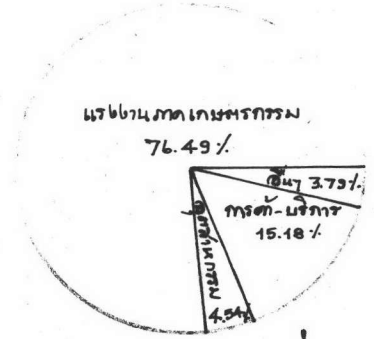
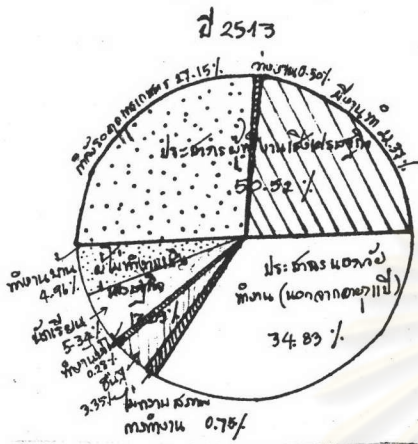
ที่มาข้อมูล : สำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2513 ตารางที่ 16 และ พ.ศ. 2523

ตาราง 3.17 แสดงจำนวนแรงงานจากประชากรอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป จำแนกตามหมวดอุตสาหกรรม

ประเภทอุตสาหกรรม	พ.ศ. 2513		พ.ศ. 2523		การเปลี่ยนแปลง		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ (R)	ร้อยละ (A)
1. เกษตรกรรม (ปฐมภูมิ)	154,385	85.30	413,681	76.49	259,296	167.95	72.06
2. อุตสาหกรรม (ทุติยภูมิ)	4,520	2.50	24,529	4.54	20,006	442.61	5.56
2.1 เหมืองแร่และย่อยหิน	418	9.25	613	2.50	195	46.65	0.05
2.2 การอุตสาหกรรมและ หัตถกรรม	3,477	76.92	17,040	69.47	13,563	390.07	3.77
2.3 การก่อสร้าง	594	13.14	6,338	25.83	5,744	967.00	1.60
2.4 การไฟฟ้า-ประปา	31	0.68	538	2.19	507	1,635.48	0.14
3. การค้า-บริการ (ตติยภูมิ)	21,361	11.80	82,104	15.18	60,743	284.36	16.88
3.1 การค้าปลีก-ค้าส่ง	12,554	58.77	37,550	45.73	24,996	199.11	6.95
3.2 การคมนาคมและขนส่ง	524	2.45	7,994	9.73	7,470	1,425.57	2.07
3.3 การธนาคาร ประกันภัยฯ	51	0.24	1,240	1.51	1,189	2,331.37	0.33
3.4 การบริการ	8,232	38.54	35,320	43.02	27,088	329.06	7.53
4. อื่น ๆ	727	0.40	20,499	3.79	19,772	2,719.67	5.49
รวม	180,993	100 %	540,813	100 %	359,820	198.80	100.0%

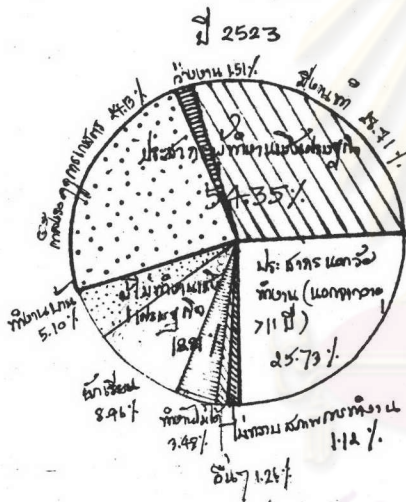
ที่มาข้อมูล : สำนักทะเบียนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2513 ตาราง 21 และ พ.ศ. 2523 ตารางที่ 25

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยแรงงานในแต่ละสาขา คือ 41,601

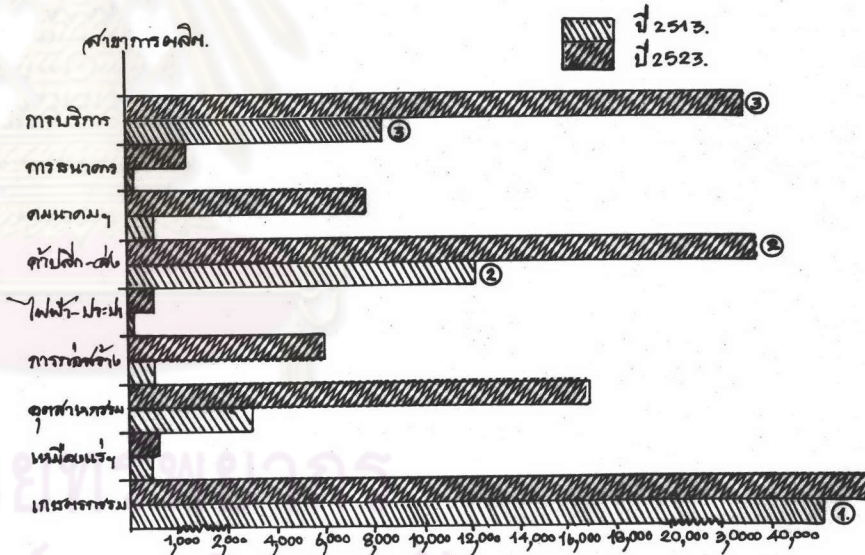

แผนภาพ 3.14 สัดส่วน
แรงงานปี 2513

แผนภาพ 3.15 สัดส่วน
แรงงานปี 2523

แผนภาพ 3.13 ประชากร
แรงงานในจ.นครสวรรค์

แผนภาพ 3.16 เปรียบเทียบจำนวนแรงงานในสาขาการคลัง

มีประชากรที่กำลังรอฤดูกาลเกษตรมากถึงร้อยละ 24.13 ของประชากรรวม ประชากรที่มีงานทำมีประมาณ 28.71 % ผู้ว่างงาน 1.51 % ของประชากรรวม ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2513 ทั้งจำนวนและสัดส่วน ส่วนประชากรที่ไม่ทำงานเชิงเศรษฐกิจมี 18.81 % ซึ่งเพิ่มขึ้นมากกว่าเมื่อ 10 ปีก่อนโดยในจำนวนนี้เป็นนักเรียนมากที่สุด 8.96 % รองลงไปเป็นพวกทำงานบ้าน 5.10 % พวกที่ทำงานไม่ได้มี 3.48 % ซึ่งมีเพิ่มขึ้นกว่าปี 2513 ทั้งสิ้น (ดูแผนภาพ 3.13 ประกอบ)

ข. ประเภทแรงงานแยกตามสาขาการผลิต (จากตาราง 3.17 ประกอบ)

ประชากรแรงงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมสูงที่สุดประมาณร้อยละ 76.49 ขณะที่แรงงานในภาคการบริการ (ขั้นตติยภูมิ) มากเป็นอันดับสอง คือ 15.18 % และแรงงานในภาคการผลิต (ทุติยภูมิ) เป็นอันดับสาม คือ 4.54 % ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพอื่น ๆ จากโครงสร้างของแรงงานของจังหวัดดังนี้แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมเศรษฐกิจหลักของจังหวัดปัจจุบันเกษตรกรรมยังเป็นภาคการผลิตหลักของจังหวัดนครสวรรค์ เมื่อพิจารณาในรายสาขาย่อยไม่รวมภาคเกษตรกรรมพบว่า แรงงานในสาขาการค้าปลีก-ส่งมากที่สุด (6.94 % ของแรงงานทั้งหมด) ขณะที่อันดับสองคือสาขาบริการ (6.53 %) อันดับสามคือการอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (3.15 %) (ดูแผนภาพ 3.15 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจำนวนแรงงานในแต่ละสาขาการผลิตในช่วง 10 ปีนี้ พบว่า แรงงานในสาขาเกษตรกรรมมีสัดส่วนลดลงจาก 85.30 % เหลือ 76.49 % ของประชากรแรงงานทั้งหมด ในขณะที่แรงงานประเภทอื่นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น ถ้าพิจารณาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบางส่วน (Relative Change) พบว่าภาคการผลิต (ทุติยภูมิ) มีการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด ภาคการบริการเปลี่ยนแปลงมากเป็นอันดับสอง ภาคเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า 2 สาขาหลัก โดยที่ในรายสาขาย่อยนั้น สาขาการธนาคารประกันภัยมีการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด รองลงไปเป็น การไฟฟ้า-ประปา การคมนาคมขนส่ง การก่อสร้าง การอุตสาหกรรม การบริการ การค้าปลีก-ส่ง และการเหมืองแร่ฯ ตามลำดับ (ดูแผนภาพ 3.16 ประกอบ)

จำนวนประชากรแรงงานและการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนแรงงานดังกล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงความเจริญเติบโตของสาขาการผลิตของจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งก็คือภาคเกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัด แต่การขยายตัวมีไม่มากเท่าภาคการผลิต เพราะแต่ละสาขา

การผลิตในขั้นทุติยภูมิ และตติยภูมินั้น ล้วนแต่เปลี่ยนแปลงในเรื่องจำนวนแรงงานมาก อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์ จากจังหวัดเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมและบริการ แต่อย่างไรก็ตาม ต้องพิจารณาปัจจัยหรือการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย

การลำดับปัจจัยนำทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์ที่เด่นและมีบทบาทต่อการพัฒนา เศรษฐกิจของจังหวัดนั้นมีหลายสาขาจากการพิจารณาเปรียบเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนล่าง ในการพิจารณาว่าสาขาใดมีความสำคัญ น่าสนใจมากกว่ากันจะพิจารณาจากองค์ประกอบต่อไปนี้

1. มูลค่าการผลิตสาขาการผลิตที่พิจารณาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมจังหวัดในปี 2526
2. มูลค่าการผลิตของสาขาการผลิตเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยในสาขาการผลิตเดียวกันของภาคเหนือตอนล่างในปี 2526
3. เปรียบเทียบดัชนีการเพิ่มเฉลี่ยระหว่างปี 2520-2526 กับค่าเฉลี่ยรวมทุกสาขาของจังหวัด
4. แรงงานในการผลิตของสาขาการผลิตที่พิจารณา (จากสำมะโนประชากรและการเคหะปี 2523) เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยทุกสาขาการผลิตของจังหวัดในปีเดียวกัน
5. ศักยภาพพื้นที่ที่เหมาะสมกับการผลิต

การพิจารณาสาขากการผลิตจะ เลือกพิจารณา เฉพาะสาขาการผลิตที่จังหวัดนครสวรรค์ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ในปี 2526 สูงสุดเป็นอันดับ 1 ในอนุภาค ดังนี้

ตารางที่ 3.18 แสดงการเปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์กับภาคเหนือตอนล่างในปี พ.ศ. 2526

สาขาการผลิต	ภาคเหนือ ตอนล่าง (ล้านบาท)	จังหวัด นครสวรรค์ (ล้านบาท)	ร้อยละของ ภาคฯ	อันดับที่ใน ภาคฯ	อันดับที่นำส่วนไว้ในภาค ฯ
1. ภาคเกษตรกรรม					
(ปฐมภูมิ)	10,581.9	1,922.0	18.16	2	(1) เพชรบูรณ์ (3) กำแพงเพชร
1.1 กสิกรรม	9,122.0	1,673.9	18.35	2	(1) เพชรบูรณ์ (3) กำแพงเพชร
1.2 ปศุสัตว์	1,238.6	220.1	17.77	1	(2) สุโขทัย (3) พิษณุโลก
1.3 ประมง	156.7	27.2	17.36	2	(1) พิษณุโลก (3) พิษณุโลก
1.4 ป่าไม้	64.6	0.8	1.24	6	(1) พิษณุโลก (3) กำแพงเพชร
2. ภาคการผลิต					
(ทุติยภูมิ)	3,184.5	629.3	19.76	2	(1) อุตรดิตถ์ (3) กำแพงเพชร
2.1 เหมืองแร่และ					
ย่อยหิน	455.7	72.0	15.80	2	(1) กำแพงเพชร (3) อุทัยธานี
2.2 อุตสาหกรรม	1,382.4	317.0	28.72	1	(2) กำแพงเพชร (3) อุตรดิตถ์
2.3 การก่อสร้าง	708.9	121.9	17.20	2	(1) พิษณุโลก (3) เพชรบูรณ์
2.4 ไฟฟ้า-ประปา	637.5	38.4	6.02	2	(1) อุตรดิตถ์ (3) พิษณุโลก
3. ภาคการบริการ					
(ตติยภูมิ)	9,571.1	2,101.3	21.95	1	(2) พิษณุโลก (3) เพชรบูรณ์
3.1 การคมนาคมขนส่ง	1,178.8	320.0	27.15	1	(2) เพชรบูรณ์ (3) กำแพงเพชร
3.2 การค้าส่ง-ค้าปลีก	4,390.8	845.3	19.25	1	(2) เพชรบูรณ์ (3) กำแพงเพชร
3.3 การธนาคาร-					
ประกันภัยฯ	755.3	187.5	24.86	1	(2) พิษณุโลก (3) สุโขทัย
3.4 ที่อยู่อาศัย	183.2	38.5	21.02	1	(2) เพชรบูรณ์ (3) พิษณุโลก
3.5 การบริหาร					
ป้องกัน	1,008.3	194.5	19.29	2	(1) พิษณุโลก (3) เพชรบูรณ์
3.6 การบริการ	2,054.7	515.2	25.07	1	(2) พิษณุโลก (3) เพชรบูรณ์
มูลค่าผลิตภัณฑ์ รวม	23,337.5	4,652.6	19.94	1	(2) เพชรบูรณ์ (3) กำแพงเพชร
รายได้ประชากรรายหัว	4,747	4,545			

หมายเหตุ   มูลค่าเฉลี่ยของจังหวัด = $\frac{4652.6}{14}$ = 332.33 ล้านบาท

                  มูลค่าเฉลี่ยของอนุภาค = $\frac{23,337.5}{14}$ = 1,666.96 ล้านบาท

สาขาการผลิตที่นครสวรรค์ มีมูลค่าสูงที่สุดในอนุภาค	เปรียบเทียบมูลค่าการผลิตกับ		เทียบค่าดัชนี	เทียบแรงงาน
	ค่าเฉลี่ยรวม จังหวัด	ค่าเฉลี่ยสาขา ของภาค	การเพิ่มเฉลี่ย จังหวัด	รายสาขาของ จังหวัด
1. กสิกรรม	สูงกว่า	สูงกว่า	สูงกว่า	} สูงกว่า
2. ปศุสัตว์	ต่ำกว่า	สูงกว่า	ต่ำกว่า	
3. อุตสาหกรรม	สูงกว่า	สูงกว่า	สูงกว่า	ต่ำกว่า
4. การคมนาคมขนส่ง	ต่ำกว่า	สูงกว่า	สูงกว่า	ต่ำกว่า
5. การค้าส่ง-ปลีก	สูงกว่า	สูงกว่า	ต่ำกว่า	ต่ำกว่า
6. การธนาคารประกันภัยฯ	ต่ำกว่า	สูงกว่า	สูงกว่า	ต่ำกว่า
7. การเคหะ (ที่อยู่อาศัย)	ต่ำกว่า	สูงกว่า	ต่ำกว่า	ต่ำกว่า
8. การบริการ	สูงกว่า	สูงกว่า	สูงกว่า	ต่ำกว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาการผลิตของนครสวรรค์ที่มีบทบาทในภาคเหนือตอนล่าง

ในปี 2526 ภาคเหนือตอนล่างมีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมของอนุภาคฯ 23,337.5 ล้านบาท มูลค่านี้มาจากภาคเกษตรกรรมถึง 10,581.9 ล้านบาท หรือ 45.34 % ของมูลค่ารวม จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมจังหวัด (GPP.) สูงที่สุดในอนุภาคศึกษา คือ 4,652.6 ล้านบาท คิดเป็น 19.94 % ของมูลค่ารวมอนุภาค แต่เมื่อคิดรายได้ประชากรรายหัวสูงเป็นอันดับ 4 ซึ่งเป็นผลจากการมีจำนวนประชากรมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ด้วย เมื่อพิจารณาในรายสาขาการผลิตจะพบว่ามูลค่าฯ ของแต่ละสาขาการผลิตของจังหวัดนครสวรรค์นั้นมี 7 สาขาย่อย และ 1 ภาคการผลิตหลักที่มีมูลค่าสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ ในอนุภาค เมื่อพิจารณามูลค่าฯ ประกอบกับองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านดังกล่าวมาแล้ว จึงพอสรุปความสำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ ในการผลิตสาขาต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. การบริการ เป็นสาขาการผลิตที่จังหวัดนครสวรรค์มีมูลค่าการผลิต สูงที่สุดในอนุภาคศึกษา คือ 515.2 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 25.07 ของมูลค่าสาขาการบริการของอนุภาค (จากตาราง 3.18 ประกอบ) มูลค่าสาขาบริการสูงกว่ามูลค่าเฉลี่ยรายสาขาของจังหวัด (332.3 ล้านบาท) และสูงกว่าค่าเฉลี่ยในสาขาบริการของอนุภาค (256.8 ล้านบาท) ทั้งยังมีดัชนีการเพิ่มสูงกว่าค่าจังหวัด เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี 2520-2526 (จากตาราง 3.11 ประกอบ) พบว่าสาขาการบริการมีมูลค่าเพิ่มขึ้นสูงเป็นอันดับสองรองจากกลีกรกรรม แต่อัตราการเพิ่มเฉลี่ยรายปีสูงเป็นอันดับ 6 ส่วนเรื่องแรงงานนั้นมีแรงงานที่อยู่ในสาขาการบริการนี้มากเป็นอันดับสามรองจากการเกษตรกรรม และการค้าปลีก-ค้าส่ง การที่นครสวรรค์มีบทบาททางด้านบริการนี้ เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองนครสวรรค์ เพราะพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของการบริการของจังหวัด นั่นก็คือชุมชนเทศบาลเมืองนครสวรรค์มีบทบาทเด่นในอนุภาคศึกษา ในด้านการบริการ

2. การคมนาคมขนส่ง นครสวรรค์มีมูลค่า 320 ล้านบาท ซึ่งสูงที่สุดในอนุภาค คิดเป็นร้อยละ 27.15 ของมูลค่าสาขาเดียวกันของอนุภาค มูลค่าสาขาการคมนาคมฯ มีมูลค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมูลค่ารวมของจังหวัด แต่สูงกว่ามูลค่าเฉลี่ยในสาขาเดียวกันของอนุภาค (147.35 ล้านบาท) เมื่อพิจารณาการขยายตัวในช่วงปี 2520-2526 พบว่าสาขาการคมนาคมฯ มีมูลค่าเพิ่มเป็นอันดับ 3 รองจากกลีกรกรรมและการบริการ แต่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยรายปีสูงถึง

23.98 % ต่อปี ซึ่งสูงเป็นอันดับสองรองจากสาขาเหมืองแร่ฯ สาขาการคมนาคมฯ ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นตลอดมาทุกปี

3. การอุตสาหกรรม นครสวรรค์มีมูลค่าฯ 397 ล้านบาท ซึ่งสูงที่สุดในอนุภาค คิดเป็นร้อยละ 28.72 ของสาขาใของอนุภาค ซึ่งเป็นสัดส่วนใภาคใสูงใสุดใกว่าสาขาอื่น ๆ ของจังหวัดนครสวรรค์ มูลค่าฯ สาขาอุตสาหกรรมใสูงใกว่าค่าเฉลี่ยของมูลค่าฯ รวมจังหวัด และสูงใกว่าค่าเฉลี่ยเฉพาะสาขาใของอนุภาค (172.8 ล้านบาท) ส่วนอัตราใเพิ่มใเฉลี่ยรายปีสูงใเป็นอันดับ 5 และสูงใกว่าค่าของจังหวัด แม้ใจะใไม่ใขยายใตัวใสูงในัก แต่ใก็ใยังเป็นจังหวัดใที่มีมูลค่าฯ การผลิตสาขาอุตสาหกรรมสูงใสุดใในอนุภาค ทำให้นครสวรรค์มีบทบาททางใด้านอุตสาหกรรมของอนุภาค

4. การกลีกรรรม เป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัดมาตั้งใแต่อดีตจนใปัจจุบัน แต่ใดังกล่าวใแล้วใว่ามูลค่าการผลิตใส่วนใหญ่ใจะใขึ้นใอยู่ใกับธรรมชาติ ใดังนั้น มูลค่าการผลิตใใใบางปีใจึงใต่ำใบ้าง สูงใบ้าง ปี 2526 จังหวัดนครสวรรค์ใมีมูลค่าจากสาขาการเกษตร เป็นอันดับสองรองจากเพชรบุรีใ คือใมีมูลค่า 1,673.9 ล้านบาท ซึ่งใคิดใเป็นใร้อยละ 18.35 ของสาขาการกลีกรรรมของอนุภาค มูลค่าสาขาการกลีกรรรมใสูงใกว่ามูลค่าเฉลี่ยจังหวัด สูงใกว่ามูลค่าสาขาการกลีกรรรมใเฉลี่ยของอนุภาค (1,140.25 ล้านบาท) อัตราการใเพิ่มใเฉลี่ยรายปีสูงใกว่าค่ารวมจังหวัดใเล็กน้อย ในับใว่าใการใขยายใตัวใในสาขาการกลีกรรรมใมีใไม่ใมาก เพราะใค่อนข้างใอใมใตัวใในการผลิต นอกจากในี้ใแรงงานใในสาขาการกลีกรรรมใมีสูงใเมื่อใเปรียบใกับจังหวัด

5. การค้าใส่ง-ใค้าปลีก เป็นอีกสาขาใหนึ่งใที่นครสวรรค์ใมีรายใได้สูงใสุดใในอนุภาค คือ 845.3 ล้านบาท ใคิดใเป็น 19.25 % ของสาขาใใในอนุภาค มูลค่าใสูงใกว่ามูลค่าเฉลี่ยจังหวัด และสูงใกว่าค่าเฉลี่ยเฉพาะสาขาใใในอนุภาค (548.8 ล้านบาท) แต่ใสาขาการใค้าใส่ง-ใปลีกใมีอัตราใการใขยายใตัวใไม่ใสูงใมากนัก ซึ่งใต่ำกว่าใค่าใเพิ่มใเฉลี่ยของจังหวัด นอกจากในี้ใจำนวนใแรงงานใในสาขาใใใก็ใยังมีใต่ำกว่าใแรงงานเฉลี่ยของจังหวัด แม้ใว่าใการใขยายใตัวใมีใน้อย แต่ใมูลค่าการผลิตใก็ใยังใสูงใเป็นอันดับสองของจังหวัดนครสวรรค์ (รองจากการกลีกรรรม) ก็ใคือบทบาททางใด้านใการค้าใปลีก-ใส่งของนครสวรรค์ใใมีสูงใสุดใในอนุภาคและใมีมานานใตั้งใแต่อดีตจนใปัจจุบัน การใขยายใตัวใใอาจมีใสาเหตุมาจากใความใอใมใตัวใในการผลิต เป็นใสาเหตุใหนึ่งใประกอบใกับใสใภาวะใการใใใใใของเกษตรกรใตกใต่ำใด้วย

6. การธนาคารและใประกันภัย นครสวรรค์ใมีมูลค่าฯ สูงใสุดใในอนุภาค คือ 187.8

ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 24.86 ของมูลค่าลำขานี้ของอนุภาค ซึ่งมูลค่านี้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของมูลค่ารวมจังหวัด แต่ก็สูงกว่าค่าเฉลี่ยของมูลค่าลำขานี้ของอนุภาค ในช่วงปี 2520-2526 นี้ ลำขาการธนาคาร ประกันภัยฯ มีการขยายตัวในการผลิตสูง คือเฉลี่ย 19.05 % ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราที่สูงเป็นอันดับ 3 รองจากเหมืองแร่ฯ และการคมนาคมฯ และมีการขยายตัวสูงกว่าการขยายตัวในมูลค่ารวมของจังหวัดด้วย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของนครสวรรค์ในด้านการบริการลำขานี้มาตั้งแต่อดีตและปัจจุบันดังกล่าวไว้ในเรื่องการเงินการธนาคาร

7. การปลูกสัตว์ นครสวรรค์มีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดในอนุภาคอีกลำขาหนึ่ง คือ 220.1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.77 ของอนุภาค แต่มูลค่าไม่สูงมากนักเมื่อเปรียบกับมูลค่าลำขาการผลิตอื่น ๆ ของจังหวัด มูลค่านี้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของมูลค่ารวมจังหวัด แต่ก็ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยในลำขานี้ของอนุภาค เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี 2520-2526 พบว่าลำขาปลูกสัตว์มีการขยายตัวต่ำ คือเฉลี่ยปีละ 8.99 % ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยจังหวัด แสดงถึงความต้องการการพัฒนาในลำขานี้เพิ่มมากขึ้นดังกล่าวไว้ในเรื่องการปลูกสัตว์ของจังหวัดนครสวรรค์

8. การเคหะหรือกิจการที่อยู่อาศัย เป็นอีกลำขาหนึ่งที่นครสวรรค์มีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดในอนุภาค คือ 38.5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21.02 ของมูลค่าลำขานี้ของอนุภาค มูลค่าการผลิตลำขานี้ไม่สูงมากนัก โดยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของมูลค่ารวมจังหวัด นอกจากนี้การขยายตัวก็มีน้อยมาก คือเฉลี่ยปีละ 0.44 %

ลำขาการผลิตเหล่านี้เป็นลำขาการผลิตที่จังหวัดนครสวรรค์มีบทบาทในอนุภาค คือมีมูลค่าสูงที่สุดในอนุภาค และส่วนมากก็สูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในอนุภาคตลอดมา ดังนั้น จะได้นำไปพิจารณาประกอบกับด้านอื่น ๆ เช่นโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ รวมทั้งศักยภาพของพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น เพราะเกี่ยวข้องกับเมืองนครสวรรค์ในระดับจังหวัดและภาคเหนือตอนล่าง

สภาพการณ์ทางประชากร-สังคมและการเมืองการปกครอง

เมืองนครสวรรค์ในอดีตมีบทบาทความสำคัญต่อการเมืองการปกครองมาตลอด เพราะท่าเสที่ตั้งและสภาพแวดล้อม รวมทั้งการคมนาคมที่เอื้ออำนวย จากการศึกษาประวัติศาสตร์ ทำให้มีความเข้าใจสภาพสังคมประชากร การเมือง การปกครองของจังหวัดนครสวรรค์ รวมถึงเมืองนครสวรรค์ด้วย

นครสวรรค์เป็นเมืองโบราณสันนิษฐานว่า สร้างในสมัยราชวงศ์พระร่วง เรื่องอำนาจกรุงสุโขทัยเป็นรชาธานี ปรากฏชื่อในศิลาจารึกว่า "เมืองพระบาง" หรือ "ปากพระบาง" ซึ่งเป็นเมืองสำคัญในอาณาจักรทางตอนใต้ จากการอ่านศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อสุโขทัยเสื่อมอำนาจอาณาจักรอยุธยา เรื่องอำนาจ และอำนาจทางการเมืองขึ้นกับตอนล่างลุ่มน้ำเจ้าพระยา จากข้อความในพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐแสดงถึงความสำคัญของเมืองพระบางในฐานะที่เป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในการทำศึกสงคราม โดยเฉพาะสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991-2031) เล็ดลั้งขึ้นครองเมืองสองแควและเฉลิมพระนามใหม่เป็น "พิษณุโลก" ขณะเดียวกันกับเมืองสำคัญอื่น ๆ คือข้ากักราวเป็น "กำแพงเพชร" และเมืองพระบางเป็น "นครสวรรค์" ("ใบจันทน์" จากอนุสาร อสท. 2527 : 56) นครสวรรค์เป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในหัวเมืองฝ่ายเหนือตลอดมาจนปลายกรุงศรีอยุธยา ก็ยังมีบทบาทสำคัญในการป้องกันศึกสงครามกับพม่าที่ยกกองทัพมายึดครองเชียงใหม่หลายครั้ง

สมัยกรุงธนบุรี เมื่อทำสงครามครั้งใหญ่กับพม่าอีกในปี พ.ศ. 2318 พระเจ้ากรุงธนบุรีก็ได้เล็ดลั้งขึ้นไปบัญชาการกองทัพและตั้งไพร่พลถึงเมืองนครสวรรค์ เพื่อป้องกันข้าศึกที่จะมาทางเมืองตากและลำน้ำปิง ในสมัยรัตนโกสินทร์เช่นกัน ในสมัยรัชกาลที่ 1 ไทยรบพม่าและหัวเมืองฝ่ายเหนือที่แข็งเมืองมาตีกรุงศรีอยุธยาและตอนต้นกรุงเทพฯ กองทัพไทยยกขึ้นมาเลือกนครสวรรค์เป็นที่ตั้งทัพหลวงบริเวณโรงทหารเก่าหลังโรงเหล้าปล้จจุบัน โดยชุดคู่ประตูหอรบจากตะวันตกตลาดสะพานดำไปบ้านสันตูปึงถึงทุ่งสันตูป้จจุบันยังปรากฏแนวคูอยู่ เมื่อข้าศึกยกลงมาเหนือทุ่งสันตูป้จจุบันในฤดูแล้งเป็นที่ดอนขาดน้ำ ถ้าฝนตกน้ำหลากเข้ามาอย่างแรงจนท่วมข้าศึก ไทยยกทัพตีตลบหลังพม่าจึงหนีผ่านช่องเขานี้จึงได้เรียกว่า "ช่องเขาขาด" มาจนปัจจุบันนี้ (กองวิสัยสำนัคผังเมืองฯ 2525 : 109)

เมืองนครสวรรค์ เป็นชุมชนเมืองโบราณเก่าแก่มากหลายยุคหลายสมัย ดังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยทวาราวดี สมัยสุโขทัย และหลักฐานการเป็นเมืองป้องกันศึกสงครามสมัยอยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ตัวเมืองนครสวรรค์แต่เดิมคงตั้งอยู่ในที่ดอนมีอาณาเขตตั้งแต่ชายเขาขาด (เขาฤาษี) ลงมาจนถึงหลังตลาดปากน้ำโพ (จนถึงวัดนครสวรรค์) ซึ่งคงจะร้างไปในตอนปลายสมัยอยุธยาหน้าเมืองนครสวรรค์ขึ้นหลังจึงย้ายมาตั้งทางฝั่งตะวันออกใต้ตัวเมืองเก่าลงมาประมาณ 8 กิโลเมตร ครั้นสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้โปรดให้ย้ายตัวเมืองมาบนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามาจนทุกวันนี้

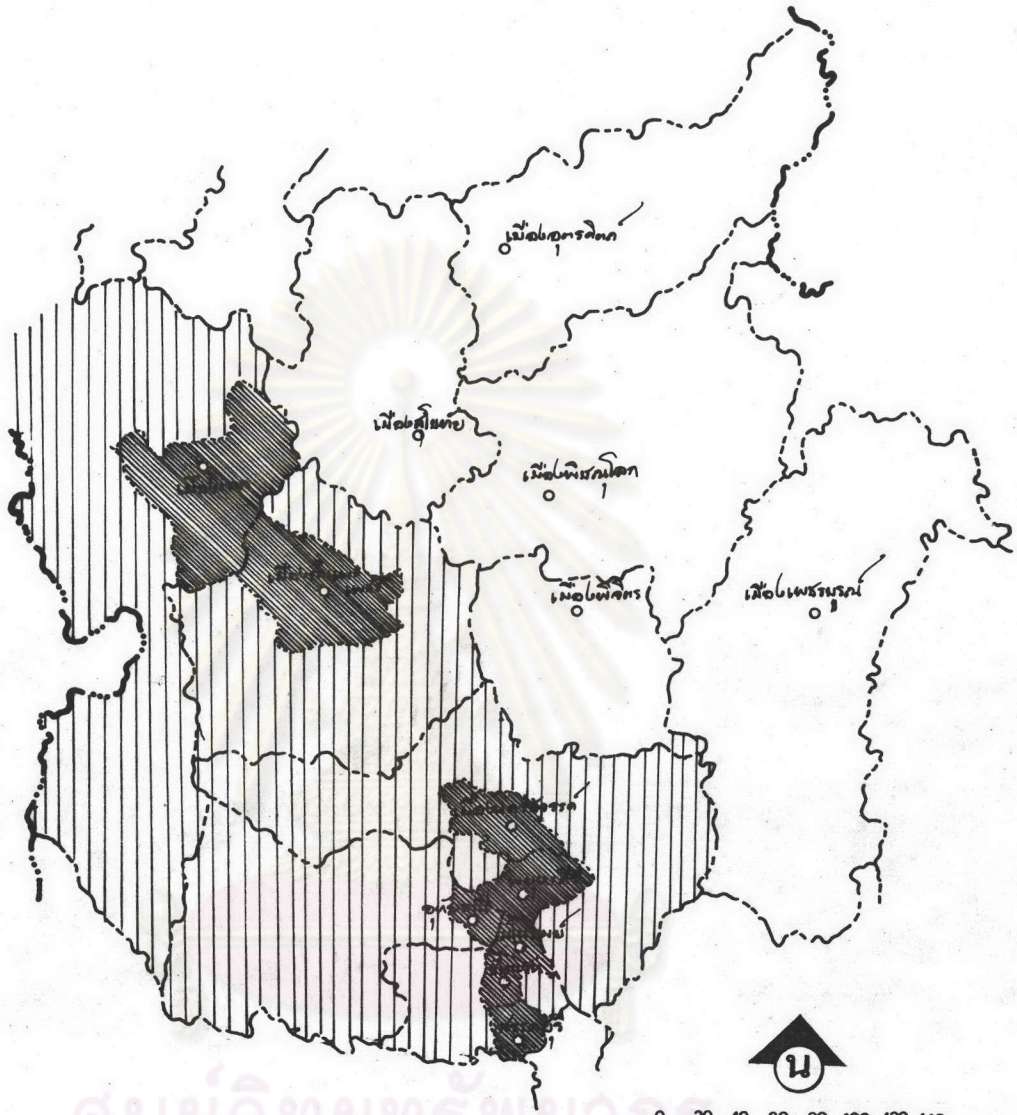
ก. การเมืองการปกครองในอดีต

การเมืองการปกครองในอดีตมีผลมาถึงสภาพสังคมชุมชน การเมืองการปกครองตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของเมืองนครสวรรค์ในปัจจุบัน การปกครองที่มีผลมากได้แก่ การแบ่งการปกครองเป็นมณฑล

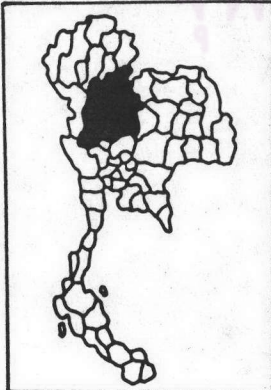
มณฑลนครสวรรค์ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2438 และยุบเลิกไปในปี พ.ศ. 2475 รวมเวลา 37 ปี มีอาณาบริเวณครอบคลุม 8 เมืองคือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก อุทัยธานี พยุหะคีรี มโนรมย์ และสรรค์บุรี (ดูแผนที่ 3.21 ประกอบ) มีที่ตั้งกองบัญชาการมณฑลอยู่ที่นครสวรรค์ ซึ่งอาณาเขตดังกล่าวแบ่งโดยใช้แม่น้ำเป็นแนวเขต ซึ่งทำการแบ่งโดยสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ การปกครองมีการคอร์รัปชันมาตั้งแต่สมัยนั้นเพราะเจ้าเมืองได้รับผลประโยชน์ไม่พอเพียงต้องทำอาชีพอื่นด้วย เช่น ทำไร่ ค้าขาย เป็นต้น เจ้าภาษีนายอากรที่ลี้ภัยจากกรุงเทพฯ ถ้าให้เจ้าเมือง กรมการเมืองมีส่วนในผลประโยชน์ด้วยก็จะเก็บภาษีอากรง่ายขึ้น ดังนั้นเจ้าเมืองหรือเจ้าหน้าที่ปกครองจังหวัดนครสวรรค์จึงมิใช่ข้าราชการที่เข้มแข็งไม่ใช้ตระกูลเจ้าเมืองสืบทอดกันไป แต่เป็นลักษณะหลายตระกูลและมีการแต่งงานลึกลับกันไปมาระหว่างเมืองภายในอาณาบริเวณใกล้เคียง ในฐานะที่เป็นเจ้าภาษีนายอากร เป็นกรมการเมือง และทำการค้าด้วยกัน ข้าราชการที่แต่งตั้งมาจากส่วนกลางต้องมีการประณีประนอมกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ข้าราชการที่แต่งตั้งมาจากส่วนกลางก็มักเป็นการโยกย้ายข้าราชการในบริเวณใกล้เคียงกัน และส่วนใหญ่เป็นการแต่งตั้งบุคคลภายในท้องถิ่นเอง เพราะสามารถควบคุมอำนาจระเบียบป้องกันโจรผู้ร้ายในพื้นที่ตนได้ แม้นตนเองจะเลี้ยงผู้ร้าย ดังนั้นเขตมณฑลนครสวรรค์มีลักษณะอำนาจท้องถิ่นแบบนักเลงโตปรากฏอยู่อย่างชัดเจน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ 2527 : 3)

ข. ผลของการเมือง - การปกครองในอดีตต่อประชากร - สังคมในปัจจุบัน

ชาวสินมมาอยู่บริเวณนี้มาตั้งแต่ก่อนตั้งมณฑลเทศาภิบาลปะปนกันทำการค้าขายบริเวณปากน้ำโพ ตั้งแต่ลำภาและสะแกกรัง ผู้ที่มีทรัพย์สินอยู่บ้างและมีความสัมพันธ์อันดีกับขุนนางท้องถิ่นและส่วนกลางจะได้เป็นเจ้าภาษีนายอากรซึ่งเป็น "กรมการเมือง" ท้องถิ่นอย่างหนึ่งด้วย ต่อมาเมื่อการผลิตเพื่อการค้าในภาคกลางขยายตัวออกไปภายหลังเปิดประตูการค้ากับตะวันตกเป็นผลจากสนธิสัญญาเบาริง (พ.ศ. 2398) กับประเทศอังกฤษแล้ว รัฐบาลได้ส่งเสริมให้ประชาชนขยายพื้นที่ทำนา ลดภาษีนา พวกไพร่ก็ไม่ถูกเกณฑ์แรงงานเพราะรัฐว่าจ้างชาวสิน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

แผนที่ 3.21
แสดง อาณาเขตมณฑลนครสวรรค์ปี 2438

สัญลักษณ์.
ประกอบด้วย นครสวรรค์ กำแพงเพชร
ตาก พยุหะคีรี อุทัยธานี มโนรมย์ ชัยนาท
สรรคบุรี รวม 8 เมือง

ที่มา. การสัมมนาประวัติศาสตร์นครสวรรค์ ฯ

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- จังหวัด
- อำเภอ

มาทำงานโยธาต่าง ๆ เช่น สร้างถนน ทำให้ชาวนาไทยมีเวลาทำนามากกว่าแต่ก่อน ชาวนา
ในภาคกลางอุทิศเวลาให้กับการผลิตข้าวเป็นทวีคูณ การจับจองพื้นที่หักร้างถางพงก็มีมากขึ้น
เมื่อความต้องการข้าวไทยของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียเพิ่มขึ้น

เมื่อการผลิตข้าวผลผลิตดังกล่าวเพื่อการค้า ก็มีคนกลุ่มใหม่เดินทางไปทาง
ลำแม่น้ำเพื่อทำการค้าขายและตั้งหลักแหล่งสร้างเมืองปากน้ำโพให้เป็นศูนย์กลางการซื้อข้าว
กลุ่มคนพวกนี้ก็นำสินค้าเข้าไปจากกรุงเทพฯ เพื่อซื้อข้าวเปลือกและสินค้าป่า ราคาข้าวในท้องถิ่น
ชนบทจะต่ำกว่าราคาท้องตลาด 2-3 เท่าตัว การที่บุคคลกลุ่มนี้มาตั้งถิ่นฐานทำการค้าทำให้มีผล
ต่อระเบียบการปกครองท้องถิ่น คือ มีคดีสีปล้นเกิดขึ้น เช่น การปล้นเรือ ซึ่งถือเป็นคดีสำคัญ
และแปลกใหม่ (ชนัญ วงษ์วิภาค 2527 : 9) สำหรับประชาชนโดยทั่วไปมีพื้นฐานมาจากไพร่และ
ทาส จากการสำรวจสำมะโนครัวในปี พ.ศ. 2454 มณฑลนครสวรรค์มีประชากร 287,668 คน
เพิ่มขึ้นเป็น 365,705 คน ในปี พ.ศ. 2462 พบว่าประกอบอาชีพทำนามากที่สุด รองลงมาคือ
ประมง รับจ้างและทอผ้า (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ 2527 : 6) บริเวณอำเภอต่าง ๆ ใน
จังหวัดนครสวรรค์เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการเพาะปลูกข้าวและพืชไร่ มีการเพาะปลูกมาก เมื่อ
ผลผลิตมากพ่อค้าแม่ค้าต่างเดินเรือขึ้น-ล่องมาค้าขายมากขึ้น หลายรายทำการตั้งหลักแหล่ง เป็น
การถาวรที่บริเวณตัวเมืองนครสวรรค์หรือจับจองพื้นที่ถากถางเพื่อเพาะปลูกพืชไร่เองด้วย โดย
คนค้าขายเหล่านี้จะมีทุนก็ทำการจ้างแรงงานทำการถากถางจับจองพื้นที่มากมายพร้อมทั้งเปิด
กิจการค้าขายรับซื้อพืชไร่ ผลิตผลเกษตร ขณะเดียวกันก็จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น
เสื้อผ้า ยา กระจกโรค เครื่องมือต่าง ๆ ฯลฯ และซื้อข้าวเปลือกนำไปขายส่งโรงสีที่กรุงเทพฯ
จากชุมชนเล็ก ๆ ก็กลายมาเป็นชุมชนเมืองเติบโตมาจนปัจจุบัน

บรรดาพ่อค้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนจะมีบทบาทมากในจังหวัดนครสวรรค์ สืบเนื่อง
จากระบบการปกครองดังกล่าวมาแล้ว เรียกว่า เป็นกลุ่มของอำนาจประเพณีท้องถิ่นต่ออำนาจรัฐ
สมัยใหม่ในเขตมณฑลนครสวรรค์โดยจะออกมาในรูปแบบ "การให้ความร่วมมือหรือไม่ให้ความร่วมมือ"
ต่อข้าราชการจากส่วนกลาง พ่อค้าจีนและเจ้าภานุนายอากรจะถูกดึงเข้ามา เป็นส่วนหนึ่งของ
ระบบราชการให้บทบาทเพิ่มขึ้นในฐานะที่มีทรัพยากรจะช่วยเหลือโครงการบำรุงกำลังบ้านเมือง
อย่างเช่นการสร้างโรงพยาบาลเมื่อปี พ.ศ. 2462 ก็ได้จากการเรียไ้ผู้จำหน่ายฝิ่นในมณฑล
นครสวรรค์ได้เงินมา 4,000 บาท หรืออาจเป็นกรรมการพิเศษ เช่น พ่อค้าและกรรมการพิเศษ

ตลาดปากน้ำโพบริจาคเงินช่วยเหลือราษฎรอดอยาก ดังนั้นอำนาจรัฐสมัยใหม่กับอำนาจประเพณี
ซึ่งสัมพันธ์กันแบบควบคุมและยินยอม ถ้าหลีกเลี่ยงจะออกมาในรูปของการไม่ให้ความร่วมมือ
ตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ปัญหาเศรษฐกิจเกิดขึ้น ขณะที่การบังคับบัญชาระหว่าง
ข้าราชการที่มาจากส่วนกลางมีปัญหา มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในที่สุด ยกเลิกมณฑลเทศาภิบาล
นครสวรรค์ในปี พ.ศ. 2475 เพราะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำมาก แต่บทบาทของพ่อค้าสินยัง
คงหลงเหลืออยู่มาก ดังจะเห็นได้จากประเพณีตรุษจีนที่มีความยิ่งใหญ่ล้าค้ำชูระดับประเทศ ชาว
ต่างประเทศใกล้เคียง เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ยังเดินทางมาชมงานนี้ด้วย

ค. ลักษณะประชากร - สังคมปัจจุบัน

จากประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน การดำเนินชีวิตประชากรตั้งแต่อดีตสมัยกรุง
สุโขทัยจนปัจจุบัน ทำให้ทราบถึงสภาพสังคมของจังหวัดนครสวรรค์ ประชากรเชื้อชาติไทยส่วนมาก
กระจายอยู่ตามแหล่งเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ตามอำเภอต่าง ๆ ประกอบอาชีพพืชมานา ทำไร่เป็นหลัก
นอกนั้นมีเชื้อชาติอื่นบ้างเล็กน้อยปะปนกันไป ในขณะที่ประชากรเมืองนครสวรรค์ส่วนมากจะเป็น
ชาวไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพการค้าเป็นหลัก กลุ่มชนหลักในเมืองนครสวรรค์จะมีลักษณะ
ความเป็นอยู่ที่วัฒนธรรมจีนผสม ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบประเพณีวัฒนธรรม เช่น
ประเพณีตรุษจีน ซึ่งจัดงานใหญ่โตประชากรเมืองให้ความสำคัญมากกว่าประเพณีวันสงกรานต์
หรือขึ้นปีใหม่ของไทย ในขณะที่ท้องถิ่นอำเภอต่าง ๆ ซึ่งประชากรมีเชื้อสายไทยเป็นหลัก จะ
ประกอบกิจกรรมดำเนินชีวิตประเพณีวัฒนธรรมแบบไทยมากกว่า เช่น ประเพณีสงกรานต์ วัน
ขึ้นปีใหม่ วันลอยกระทง ประเพณีฉลองเก็บเกี่ยวพืชผล คือ การเดินกำรำเคียว ประเพณีกัฬา
ในวันสำคัญทางศาสนาจะมีการทำบุญปฏิบัติตามประเพณีอย่างพร้อมเพียงตลอดมา

นอกจากนี้ยังมีประชากรเชื้อชาติอื่นปะปนบ้างเล็กน้อย คือ ญวน (เก่า), อินเดีย
ปากีสถาน, ยุโรป, อเมริกัน ชนกลุ่มน้อยก็มีพวกชาวเขาอพยพ แต่ประชากรเหล่านี้ไม่ค่อยมีปัญหา
ต่อบ้านเมือง แม้ว่ามีหลายเชื้อชาติประชากรส่วนใหญ่ก็นับถือศาสนาพุทธ การแสดงออกก็จะออก
มาในรูปการสร้างวัด โบสถ์ ปัจจุบันจังหวัดนครสวรรค์มีวัด 301 วัด สำนักสงฆ์ 497 แห่ง
ที่พักรัง 115 แห่ง วัดร้าง 13 แห่ง พระภิกษุ 7,447 รูป สามเณร 1,592 รูป โรงเรียน
พระปริยัติธรรม 131 โรง โบสถ์คริสต์ศาสนา 6 โบสถ์ มัสยิด 1 แห่ง ซึ่งอยู่ในเมืองนครสวรรค์

องค์ประกอบด้านประชากรของจังหวัดนครสวรรค์

การศึกษาข้อมูลประชากรระดับจังหวัดทำการศึกษาข้อมูลในช่วงปี 2516 - 2525 เพื่อให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกับข้อมูลการใช้ที่ดินชุมชน เมืองนครสวรรค์ซึ่งมีในปีเดียวกัน โดยรายละเอียดจะศึกษาเรื่องของจำนวนประชากรและพื้นที่การตั้งถิ่นฐาน การกระจายตัว ความหนาแน่น การเปลี่ยนแปลงประชากร และทำการคาดคะเนประชากรของจังหวัดนครสวรรค์ โดยยึดถือข้อมูลจากกองทะเบียน กรมการปกครอง การศึกษาข้อมูลประชากรระดับจังหวัดจะทำให้ทราบถึงองค์ประกอบด้านประชากรโดยรวม ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกับประชากรในเขตชุมชนเมืองนครสวรรค์

ก. จำนวนและการตั้งถิ่นฐานประชากร

ประชากรในจังหวัดนครสวรรค์ ในปี 2516 มีจำนวนรวม 931,119 คน และในปี 2525 มีจำนวน 1,000,598 คน ขนาดของประชากรรายตำบลนั้น ส่วนมากมีขนาดไม่เกิน 10,000 คน มีตำบลปากน้ำโพ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองนครสวรรค์ ตำบลเดียวที่มีประชากรมากกว่า 50,000 คน ตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นมา ตำบลตาคลี ซึ่งเป็นที่ตั้งของลู่วาฬบาลตาคลี มีจำนวนประชากรมากเป็นลำดับสอง ประมาณ 4 หมื่นกว่าคน ตำบลส่วนใหญ่จะมีประชากรอยู่ในช่วงระหว่าง 5,000-10,000 คน คือประมาณ 49 ตำบล คิดเป็น 45.37 % ของจำนวนตำบลในปี 2516 และ 47 ตำบล คิดเป็น 41.23 % ของจำนวนตำบลในปี 2525 (ดูรายละเอียดตาราง 3.19, 3.20) ในเรื่องจำนวนประชากรนี้ ได้ทำการศึกษาแบ่งกลุ่มประชากรในรายละเอียดไว้ในภาคผนวก จะเห็นว่าจำนวนประชากรแตกต่างกันสูงมาก ระหว่างตำบลปากน้ำโพ ซึ่งเป็นที่ตั้งชุมชนเมืองนครสวรรค์ กับตำบลที่มีประชากรน้อยที่สุด เพราะพื้นที่เขตชุมชนเมืองมีปัจจัยดึงดูดประชากรหลายประการ ทั้งยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทั้งทางน้ำ ทางรถยนต์ ทางรถไฟ บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะแก่การเพาะปลูก ประชากรจึงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อพิจารณารายตำบลส่วนมาก แต่ละตำบลจะมีจำนวนประชากรไม่สูง สาเหตุหนึ่งอาจจะเพราะการที่พื้นที่ตำบลบริเวณริมแม่น้ำเป็นตำบลขนาดเล็ก ส่วนบริเวณที่สูงหรือที่เป็นเขตภูเขาห่างไกลจากเส้นทางคมนาคมสายหลักและสภาพภูมิประเทศยังไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ ไม่เอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน ประชากรไม่หนาแน่น ขนาดตำบลหรือพื้นที่ปกครองมีขนาดใหญ่ ดังปรากฏในบริเวณพื้นที่สูงด้านตะวันออกและตะวันตกของจังหวัด (การ

ตาราง 3.19 แสดงการกระจายตัวของประชากรระดับตำบลในจังหวัดนครสวรรค์ปี 2516

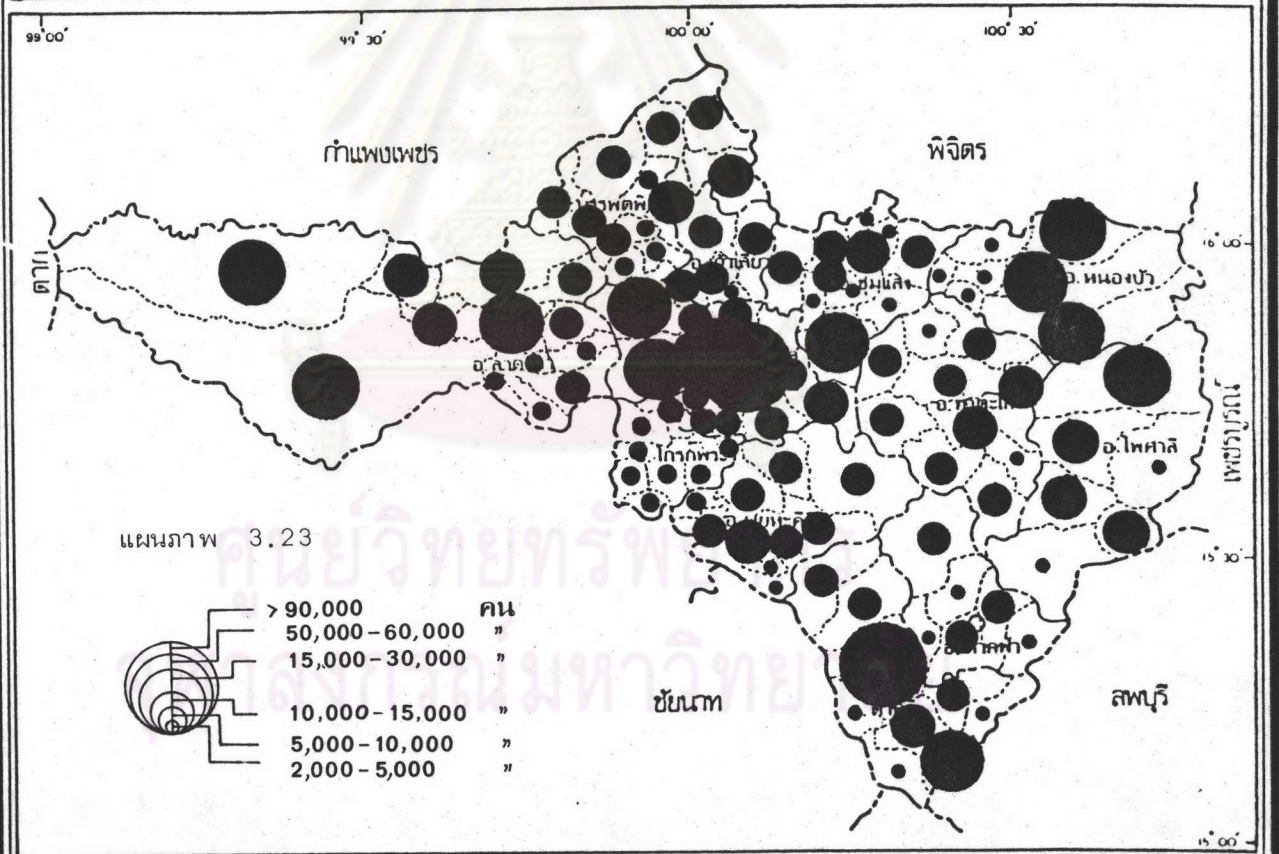
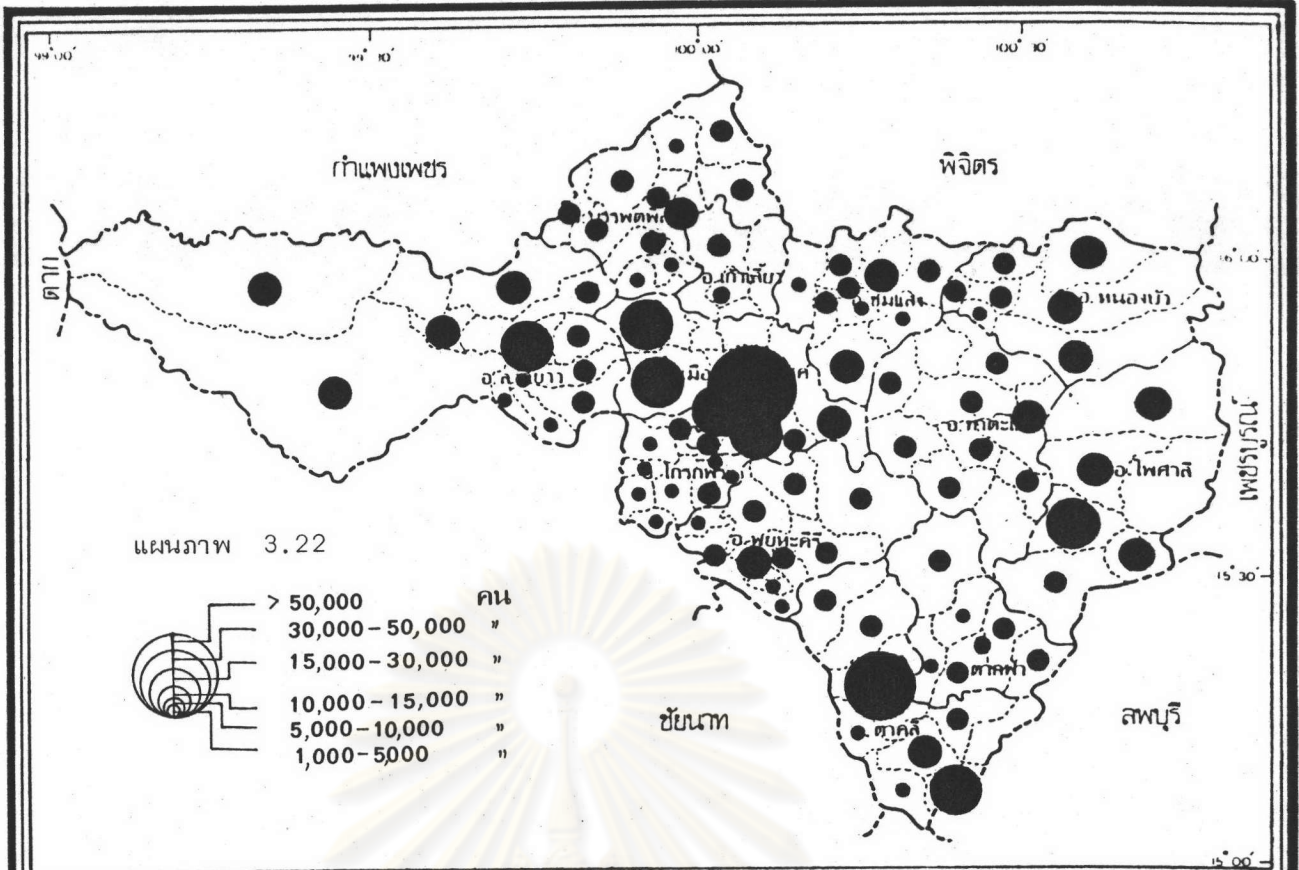
กลุ่มประชากร	จำนวนตำบล												จำนวนประชากร													
	รวม	ม.	ยล.	บล.	ถย.	กพ.	พร.	ตค.	ทก.	นบ.	พล.	ตพ.	กล.	รวม	ม.	ยล.	บล.	ถย.	กพ.	พร.	ตค.	ทก.	นบ.	พล.	ตพ.	กล.
1. 750,000	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	52,242	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. 30,000-50,000	0.9	6.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5.6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. 15,000-30,000	7	4	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	140,608	79,142	-	-	26,442	-	-	19,349	-	-	15,675	-	-
4. 10,000-15,000	17	1	2	1	4	-	1	1	1	3	3	-	-	15.1	38.1	-	-	24.2	-	-	17.0	-	-	28.4	-	-
5. 5,000-10,000	49	7	3	7	4	2	6	3	7	3	-	4	3	212,006	14,335	27,399	10,969	44,318	1	10,143	14,350	11,570	39,488	39,434	-	-
6. 1,000-5,000	15.7	6.3	18.2	9.1	33.3	10.0	12.5	11.1	42.9	75.0	-	-	-	22.8	6.9	37.9	14.1	40.5	-	15.4	12.6	17.2	-	-	31,362	20,409
รวมทั้งจังหวัด	108	16	11	11	12	9	10	8	9	7	4	6	5	116,181	12,025	24,334	11,501	11,723	16,327	10,450	7,394	2,848	3,131	-	7,465	8,983
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

ที่มา : จำนวนจากข้อมูลประชากรรายตำบลปี 2516 จากกองทะเบียนราษฎร

ตาราง 3.20 แสดงการกระจายตัวของประชากรระดับตำบลในจังหวัดนครสวรรค์ปี 2525

กลุ่มประชากร	จำนวนตำบล												จำนวนประชากร													
	รวม	ม.	ยล.	บล.	ถย.	กพ.	พร.	ตค.	ทก.	นบ.	พล.	ตพ.	กล.	รวม	ม.	ยล.	บล.	ถย.	กพ.	พร.	ตค.	ทก.	นบ.	พล.	ตพ.	กล.
1. 750,000	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	93,101	93,101	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. 30,000-50,000	0.9	6.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9.3	44.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. 10,000-30,000	10	2	1	-	3	-	-	1	-	2	1	-	-	49,946	-	-	-	-	-	-	49,946	-	-	-	-	-
4. 10,000-15,000	16	2	1	3	3	-	1	1	1	3	-	-	-	4.9	-	-	-	-	-	-	45.1	-	-	-	-	-
5. 5,000-10,000	47	9	4	6	3	2	5	3	7	-	-	4	4	188,801	31,089	15,496	-	72,604	-	-	15,824	-	36,386	17,402	-	-
6. 1,000-5,000	34.2	12.5	45.4	18.2	30.8	77.8	45.5	33.3	20.0	57.1	33.3	33.3	20.0	18.8	14.7	19.8	-	49.7	-	-	14.2	-	58.5	26.9	-	-
รวมทั้งจังหวัด	114	16	11	11	13	9	11	9	10	7	6	6	5	194,915	23,640	14,054	34,456	35,986	-	11,293	13,139	11,815	11,541	38,991	-	-
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	19.5	11.2	17.9	38.8	24.6	-	16.6	11.8	16.7	18.6	60.2	-	-
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	330,731	57,876	28,542	45,981	21,383	11,238	37,887	20,344	51,296	-	-	29,856	26,328
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	33.0	27.4	36.5	51.8	14.7	35.9	55.8	18.3	72.3	-	-	80.4	84.4
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	143,104	5,737	20,043	8,393	16,014	20,010	18,656	11,700	7,783	14,291	8,343	7,276	4,858
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	14.3	2.7	25.6	9.5	10.9	64.0	27.5	10.5	10.9	22.9	12.9	19.6	15.6
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	1000,598	211,443	78,135	88,830	145,987	31,248	67,836	110,953	70,894	62,218	64,736	37,132	31,186
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

ที่มา : จำนวนจากข้อมูลประชากรรายตำบลปี 2526 จากกองทะเบียนราษฎร

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครหลวง

แสดง: การกระจายตัวประชากร

สัญลักษณ์:

แผนที่ภาพ 3.22 การกระจายตัวประชากรปี 2516

แผนที่ภาพ 3.23 การกระจายตัวประชากรปี 2526

ที่มา: จำนวนจากทะเบียนราษฎร

แผนที่:

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- จังหวัด
- อำเภอ

การจำกัดกลุ่มประชากรอยู่ในภาคผนวก) (ดูแผนที่ 3.22 และ 3.23 ประกอบ)

การตั้งถิ่นฐานของประชากรในจังหวัดนครสวรรค์โดยสรุป แบ่งได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. การตั้งถิ่นฐานแบบเมือง เป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่บริเวณเทศบาล ทั้งเทศบาลเมือง และเทศบาลตำบลตาคลี ส่วนเทศบาลเมืองชุมแสง มีขนาดประชากรน้อยกว่าเทศบาลตำบลตาคลี นอกจากนี้ยังได้แก่บริเวณสุขาภิบาลต่าง ๆ ทั้ง 14 แห่ง
2. การตั้งถิ่นฐานแบบเมืองผสมชนบท เป็นบริเวณที่อยู่ใกล้ชุมชนเมือง หรือเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ทั้งทางน้ำ ทางรถยนต์ และทางรถไฟ ทำให้มีประชากรอยู่เป็นจำนวนมาก แต่น้อยกว่าชุมชนเมือง เช่นตำบลจันทน์เล่น ตำบลเนินมะกอก ตำบลย่านมัทรี ตำบลหนองยาว ตำบลวังม้า ตำบลบ้านไร่ ตำบลท่าไม้ เป็นต้น
3. การตั้งถิ่นฐานแบบชนบท มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่จำนวนน้อยกว่า 2 ประเภทแรก ปรากฏอยู่โดยทั่วไป บริเวณพื้นที่ทางการเกษตร และบริเวณที่ไม่เป็นชุมชนเมือง หรือไม่มีเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ๆ ผ่าน อีกทั้งบริเวณที่สภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสมในการเพาะปลูก หลายตำบลเป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาชนบทตามแผนพัฒนาชนบทยากจนด้วย เช่นตำบลในอำเภอโกรกพระ อำเภอท่าตะโก อำเภอพยุหะคีรี อำเภอตากฟ้า และบางส่วนของทางตะวันตกของอำเภอหนองบัว และอำเภอชุมแสง เป็นต้น

การตั้งถิ่นฐานแบบเมือง ซึ่งหมายถึงเทศบาลและสุขาภิบาลนั้น สามารถพิจารณาในรายละเอียดได้ดังนี้ (ดูตาราง 3.21 ประกอบ)

ในปี 2516 จังหวัดนครสวรรค์ มีเทศบาล 2 เทศบาล คือเทศบาลเมืองปากน้ำโพ หรือเทศบาลเมืองนครสวรรค์ และ เทศบาลเมืองชุมแสง ประชากรในเขตเทศบาลเมืองมีจำนวน 52,242 คน ส่วนเทศบาลเมืองชุมแสงมีประชากร 14,284 คน ซึ่งเป็นจำนวนน้อยกว่าสุขาภิบาลตาคลี ซึ่งมีประชากร 37,119 คน และสุขาภิบาลหนองบัวที่มีประชากร 17,119 คน ส่วนในเรื่องพื้นที่นั้น สุขาภิบาลตาคลีมีพื้นที่มากที่สุดคือ 27.00 ตารางกิโลเมตร สุขาภิบาลโกรกพระ มีพื้นที่น้อยที่สุดคือ 0.71 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นประชากรในเขตเทศบาลเมืองชุมแสงสูงสุดคือ 5,952 คน ต่อตารางกิโลเมตร อันดับสอง

ตาราง 3.21 แสดงการตั้งถิ่นฐานประชากรแบบเมือง (เทศบาล, สุขาภิบาล) ในจังหวัดนครสวรรค์
เปรียบเทียบปี 2516 กับ 2526

	เนื้อที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2516		พ.ศ. 2526	
		ประชากร	ความหนาแน่น (ตร.กม.)	ประชากร	ความหนาแน่น
1. เทศบาลเมืองนครสวรรค์	9.00	52,242	5,805	27.87	3,413
2. เทศบาลเมืองชุมแสง	2.40	14,284	5,952	2.40	5,812
3. เทศบาลตำบลตากสิน	27.00	37,119	1,375	16.00	2,275
4. สุขาภิบาลช่องแค	1.00	4,310	4,310	1.00	4,154
5. สุขาภิบาลพยุหะ	1.80	8,530	4,739	1.80	5,451
6. สุขาภิบาลลาดยาว	1.56	7,575	4,856	1.56	5,000
7. สุขาภิบาลบรรพตพิสัย	1.43	7,119	4,978	1.43	7,191
8. สุขาภิบาลหนองบัว	6.05	17,669	2,920	2.10	7,486
9. สุขาภิบาลท่าตะโก	2.66	6,619	2,488	2.66	3,045
10. สุขาภิบาลโกรกพระ	0.71	3,966	5,586	0.71	5,723
11. สุขาภิบาลหนองเบน	1.12	3,459	3,088	1.12	5,759
12. สุขาภิบาลไพศาลี	6.10	9,023	1,479	6.10	2,239
13. สุขาภิบาลทับกฤช	1.26	2,301	1,826	1.26	2,317
14. สุขาภิบาลเก้าเลี้ยว	7.02	6,391	910	7.02	854
15. สุขาภิบาลบางประมง	4.20	5,548	1,321	4.20	1,199
16. สุขาภิบาลตากฟ้า	4.00	4,702	1,176	11.20	480
รวมประชากรเมือง	77.31	190,857	2,468.7	94.43	2,652.7

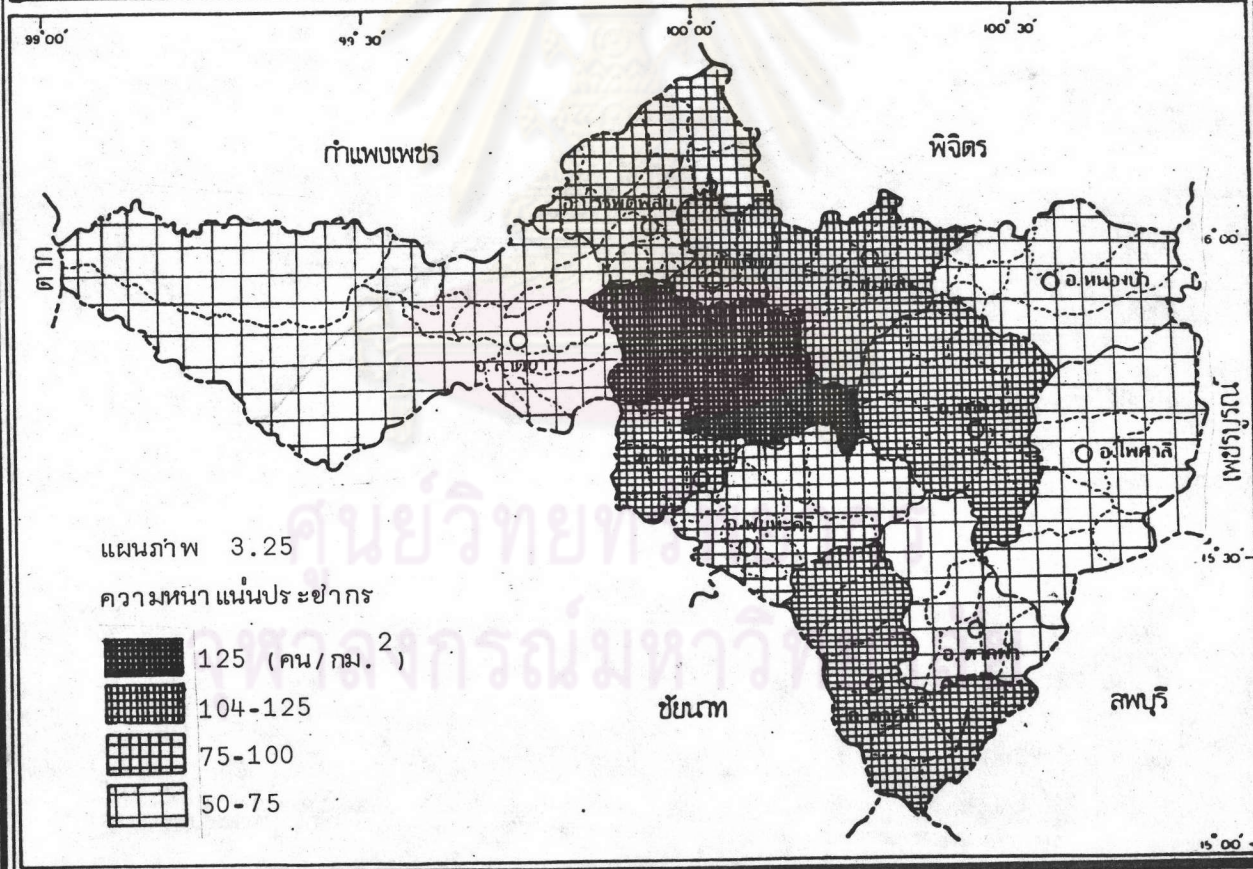
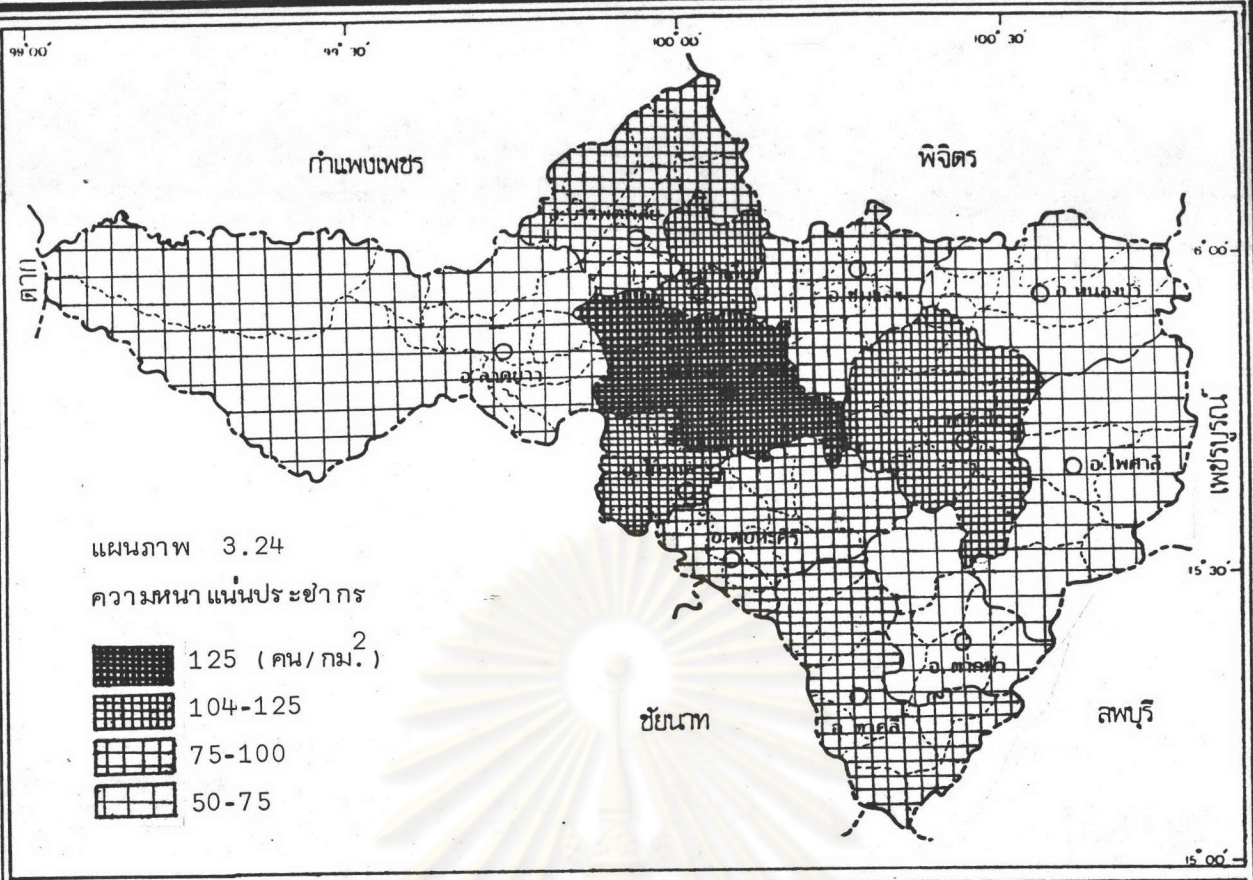
คือเทศบาลเมืองนครสวรรค์ คือ 5,805 คน ส่วนลูขาทิบาลเก่า เลี้ยวมีความหนาแน่น ประชากรต่ำสุดคือ 910 คนต่อตารางกิโลเมตร

ในปี พ.ศ. 2526 มีการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ (ตั้งแต่ปี 2522) และยกลูขาทิบาลตาคลึ ขึ้นเป็นเทศบาลตำบลตาคลึ ทำให้มีเทศบาล 3 แห่ง และลูขาทิบาล 13 แห่ง ในปี 2526 เทศบาลเมืองนครสวรรค์มีประชากร 95,128 คน อันดับล่องคือเทศบาลตำบลตาคลึ 36,407 คน และอันดับสามคือลูขาทิบาลหนองบัว มีประชากร 15,850 คน โดยเทศบาลเมืองขยายเขตเทศบาลจาก 9.00 ตารางกิโลเมตร มาเป็น 27.87 ตารางกิโลเมตร และรับโอนประชากรจากตำบลนครสวรรค์ตก ตำบลนครสวรรค์ออก และตำบลวัดไทรเข้ามา ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มมากผิดปกติ แต่ความหนาแน่นประชากรลดลงเหลือ 3,413 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปีนี้ลูขาทิบาลหนองเบนมีความหนาแน่นประชากรสูงที่สุดคือ 7,579 คนต่อตารางกิโลเมตร ลูขาทิบาลตาคลึมีความหนาแน่นประชากรต่ำสุด คือ 480 คนต่อตารางกิโลเมตร

ข. ความหนาแน่นประชากร

พิจารณาในปี 2516 เปรียบเทียบกับปี 2525 ในระดับอำเภอ โดยที่ในปี 2516 จังหวัดนครสวรรค์มีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 87 คนต่อตารางกิโลเมตร เมื่อเปรียบเทียบกับระดับจังหวัดในอนุภาค ในตัวจังหวัดนครสวรรค์เองนั้น อำเภอเมืองมีความหนาแน่นประชากรสูงที่สุดกว่าอำเภออื่น คิดเป็น 149 คน ต่อตารางกิโลเมตร (คิดพื้นที่ทั้งอำเภอไม่ได้หักพื้นที่เกษตรและที่ไร้ประโยชน์) ส่วนอำเภอเก่า เลี้ยวมีความหนาแน่นรองลงมาเป็น 117 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรสูงเกินกว่า 100 คนต่อตารางกิโลเมตร นอกจากนี้ได้แก่ อำเภอท่าตะโก อำเภอตาคลึ และอำเภอโกรกพระ ส่วนใหญ่จะเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก และอำเภอที่อยู่บริเวณเส้นทางคมนาคมสายหลัก อำเภอลาดยาวมีความหนาแน่นน้อยที่สุดคือ 51 คนต่อตารางกิโลเมตร เพราะมีพื้นที่ขนาดใหญ่กว่าอำเภออื่น ๆ (ดูแผนที่ 3.24 ประกอบ)

ในปี พ.ศ. 2525 อำเภอเมืองยังคงมีความหนาแน่นประชากรสูงที่สุดคือ 151 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอนอกเหนือจากนี้ที่มีความหนาแน่น ประชากรเกิน 100 คน ได้แก่ อำเภอเก่า เลี้ยว อำเภอท่าตะโก อำเภอตาคลึ อำเภอโกรกพระและอำเภอชุมแสง การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของอำเภอกลุ่มนี้ไม่มากนัก แต่กลุ่มอำเภอที่มีความหนาแน่น

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครหลวง

แนว:	การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากร	แผนที่:
สัญลักษณ์:	แผนที่ 3.24 ความหนาแน่นประชากรปี 2516 แผนที่ 3.25 ความหนาแน่นประชากรปี 2526	- - - - - เขตประเทศ - - - - - เขตจังหวัด - - - - - เขตอำเภอ - - - - - เขตตำบล ● จังหวัด ○ อำเภอ
ค่า:	คำนวณจากกองทะเบียนราษฎร	

ประชากรต่ำกว่า 100 คนนั้น มีการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น ในปี 2525
อำเภอตากฟ้ามีความหนาแน่นประชากรต่ำสุดคือ 58 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยลดลงจากปี
2516 คือ 61 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนความหนาแน่นประชากรจังหวัดนครสวรรค์ ในปีนี้
เฉลี่ยประมาณ 94 คนต่อตารางกิโลเมตร (ดูแผนที่ 3.25 ประกอบ)

ค. การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร

ในระดับอำเภอของจังหวัดนครสวรรค์นั้น การเปลี่ยนแปลงประชากรช่วง 5 ปี
2 ช่วงคือ ปี 2516-2520 และปี 2520-2525 พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางลดลงและ
เพิ่มขึ้น (ดูแผนที่ 3.23 และ 3.27 ประกอบ)

ช่วงปี 2516-2520 จังหวัดนครสวรรค์ มีประชากรเพิ่มขึ้น 18,519 คน
โดยมีอำเภอที่มีจำนวนประชากรลดลง 4 อำเภอได้แก่ อำเภอเมือง ลดลงสูงสุดคือ 12,857
คน คิดเป็นร้อยละ 6.19 จากปี 2516 รองลงมาคือ อำเภอหนองบัว อำเภอตากฟ้า และ
อำเภอตากฟ้า ตามลำดับ ส่วนอำเภอนอกนั้นมีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น โดยอำเภอลาดยาว
มีประชากรเพิ่มขึ้นสูงสุด คือ 14,072 คน คิดเป็นร้อยละ 12.87 และร้อยละ 75.98 ของการ
เปลี่ยนแปลงประชากรจังหวัดในช่วงปีนี้

ในช่วงปี 2520-2525 จังหวัดนครสวรรค์ มีประชากรเพิ่มขึ้น 50,960 คน
ซึ่งมีทั้งอำเภอที่ประชากรเพิ่มขึ้นและลดลง กลุ่มอำเภอที่มีประชากรลดลง ได้แก่อำเภอชุมแสง
อำเภอโกรกพระ และอำเภอท่าตะโก โดยอำเภอชุมแสงลดลงมากที่สุด คือ 2,343 คน
คิดเป็น 2.91 ของปี 2520 และร้อยละ 4.60 ของการเปลี่ยนแปลงประชากรจังหวัดในช่วงนี้
อำเภออื่น ๆ มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น โดยอำเภอลาดยาวเพิ่มมากที่สุดเช่นเดียวกับช่วง 5 ปี
ที่แล้ว โดยเพิ่มขึ้น 22,593 คน คิดเป็นร้อยละ 44.33 ของจำนวนประชากรที่เปลี่ยนแปลง
ของจังหวัด ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการที่อำเภอลาดยาวมีพื้นที่กว้างขวาง ประชากรยังไม่หนาแน่น
มาก และมีทรัพยากรป่าไม้อยู่มากกว่าบริเวณอื่น ๆ ประชากรบุกรุกหาพื้นที่เพาะปลูก เพราะ
บริเวณที่ราบลุ่มอื่น ๆ ถูกจับจองเป็นเจ้าของหมดสิ้นและประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่มากแล้ว อำเภอ
เมืองที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเป็นอันดับสองรองจากอำเภอลาดยาว คือ 16,512 คน คิดเป็น
32.40 % ของการเปลี่ยนแปลง ส่วนอำเภอเก้าเลี้ยวมีประชากรเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด เพราะมีพื้นที่
ขนาดเล็ก แม้ว่าประชากรจะมีอยู่น้อย แต่พื้นที่ค่อนข้างขาดความอุดมสมบูรณ์

ง. ส่วนประกอบของการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร ในจังหวัดนครสวรรค์

การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรประกอบด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ คือการเกิด-การตาย
2. การเปลี่ยนแปลงจากการย้ายถิ่น คือการย้ายเข้า-การย้ายออก

จากตาราง แสดงองค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงประชากรของจังหวัดนครสวรรค์

ในช่วงปี 2519-2526 พบว่าการเพิ่มโดยธรรมชาติ คือการเกิด ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น เพราะการอพยพย้ายถิ่นเสียดุลย์ตลอดมา คือมีการอพยพออกจากจังหวัดมากกว่าการอพยพเข้า แม้ว่าการอพยพออกมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่อัตราการเพิ่มประชากรโดยธรรมชาติมีแนวโน้มลดลง ส่วนการเปลี่ยนแปลงรวมมีอัตราไม่แน่นอน

การย้ายถิ่น จากการศึกษาข้อมูลประชากรในอดีตมาจนถึงปัจจุบันพบว่า การย้ายถิ่นของประชากรออกจากจังหวัดนครสวรรค์มีตลอดมา ในการศึกษารายละเอียดการย้ายถิ่นของประชากรจะทำการศึกษาข้อมูล จากสำมะโนประชากรและการเคหะ ในช่วง พ.ศ. 2508-2513 และช่วงปี พ.ศ. 2518-2523 (ดูตาราง 3.22 และ 3.23 และแผนที่ 3.28 ประกอบ)

ในช่วงปี พ.ศ. 2508-2513 นั้น การอพยพออกจากจังหวัดนครสวรรค์มีมากกว่าการอพยพเข้า คือมีการย้ายถิ่นออกจากจังหวัดนครสวรรค์ รวม 59,302 คน และมีประชากรอพยพเข้ามา 46,259 คน ประชากรที่อพยพเข้ามานั้นมาจากนอกอนุภาคศึกษามากกว่าจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนล่างคือ 67.66 % ของประชากรที่อพยพเข้ามา โดยมาจากภาคกลางมากที่สุด ขณะที่ภายในอนุภาคศึกษานั้นประชากรจากจังหวัดพิจิตร อพยพเข้ามามากที่สุดประมาณ 26.91 % ของประชากรที่อพยพจากอนุภาครวม และมาจากจังหวัดอุดรดิตถ์น้อยที่สุด ประมาณ 2.89 % (ดูตาราง 3.22 ประกอบ) ส่วนการอพยพออกของประชากรจังหวัดนครสวรรค์นั้นเป็นการอพยพภายในอนุภาคศึกษามากกว่าออกไปสู่ภาคอื่น คืออพยพไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ภายในอนุภาครวมประมาณ 38,032 คน หรือ 64.13 % โดยอพยพไปสู่จังหวัดกำแพงเพชรมากที่สุดประมาณ 56.62 % ของอนุภาครองลงไปก็คือจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดพิจิตรตามลำดับ ไปสู่จังหวัดอุดรดิตถ์น้อยที่สุด ส่วนการอพยพออกนอกอนุภาคศึกษานั้น ปรากฏว่าไปสู่ภาคกลาง (รวมกรุงเทพฯและปริมณฑลด้วย) มากที่สุดคือ 51.06 % รองลงไปคือไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และไปภาคใต้น้อยที่สุด

ตาราง 3.22 แสดงภูมิสำเนาของประชากรที่อพยพเข้ามาสู่จังหวัดนครสวรรค์

ถิ่นเดิมก่อนย้ายมา	พ.ศ. 2508-2513		พ.ศ. 2518-2523	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ภายในภาคเหนือตอนล่าง	14,961	32.34	18,743	45.73
กำแพงเพชร	3,564	23.82	4,565	24.36
พิจิตร	4,026	26.91	3,125	16.67
พิษณุโลก	1,288	8.61	1,475	7.87
สุโขทัย	628	4.20	1,004	5.36
เพชรบูรณ์	1,486	9.93	4,054	21.63
อุตรดิตถ์	432	2.89	970	5.17
อุทัยธานี	3,537	23.64	3,550	18.94
ข. นอกอนุภาคศึกษา	31,298	67.66	22,239	54.26
ภาคเหนือตอนบน	1,644	5.25	1,936	8.71
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	7,010	22.40	6,787	30.52
ภาคกลาง	12,242	39.11	10,496	47.20
ภาคตะวันตก	992	3.17	1,641	7.38
ภาคตะวันออก	610	1.95	1,066	4.79
ภาคใต้และไม่รู้	8,800	28.12	313	1.40
ยอดรวมการย้ายถิ่นเข้า	46,259	100%	40,982	100%

ที่มาข้อมูล : 1. สำมะโนประชากรปี 2513, ตารางที่ 9.
2. สำมะโนประชากรปี 2523, ตารางที่ 16.

ตาราง 3.23 แสดงพื้นที่ที่ประชากรนครสวรรค์อพยพไปอยู่ใน 2 ช่วงปี

ถิ่นฐานที่ย้ายไปอยู่	พ.ศ. 2508-2513		พ.ศ. 2518-2523	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ภายในภาคเหนือตอนล่าง	38,032	64.13	21,847	44.25
กำแพงเพชร	21,915	56.62	10,771	49.30
พิจิตร	2,365	6.22	1,617	7.40
พิษณุโลก	1,640	4.31	1,436	6.57
สุโขทัย	535	1.41	474	2.17
เพชรบูรณ์	8,802	23.14	4,102	18.78
อุตรดิตถ์	520	1.37	410	1.88
อุทัยธานี	2,255	5.93	3,037	13.90
ข. นอกอนุภาคศึกษา	21,270	35.87	27,527	55.75
ภาคเหนือตอนบน	2,089	9.82	2,861	10.39
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4,120	19.37	2,013	7.31
ภาคกลาง	10,860	51.06	17,803	64.67
ภาคตะวันตก	1,830	8.60	1,871	6.80
ภาคตะวันออก	2,054	9.66	2,656	9.65
ภาคใต้	317	1.49	323	1.17
ยอดรวมการย้ายถิ่นออก	59,302	100%	49,374	100%

ที่มาข้อมูล : 1. สำมะโนประชากรปี 2513, ตารางที่ 9.
2. สำมะโนประชากรปี 2523, ตารางที่ 16

ส่วนในช่วงหลังคือปี 2518-2523 การอพยพออกจากจังหวัดนครสวรรค์น้อยกว่า ในช่วง 5 ปีก่อนที่ผ่านมา คืออพยพออกประมาณ 49,374 คน ส่วนประชากรอพยพเข้ามาลดลง เล็กน้อยคือประมาณ 40,982 คน ประชากรที่อพยพเข้ามานั้นยังคงมาจากนอกอนุภาคศึกษามากกว่า จากจังหวัดต่าง ๆ ภายในอนุภาคศึกษา โดยมาจากภาคกลางมากที่สุด รองลงไปก็จากภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนจากจังหวัดต่าง ๆ ภายในอนุภาคนั้นมาจากจังหวัดกำแพงเพชรมากที่สุด ประมาณ 24.36 % และรองลงไปคือจากจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดอุทัยธานีตามลำดับ ส่วนการอพยพออกในช่วง 5 ปีนั้น พบว่าอพยพออกนอกอนุภาคมากกว่าภายในอนุภาค คือ 55.75 % โดยไปจังหวัดในภาคกลางและกรุงเทพฯ มากที่สุด ประมาณ 6.67 % รองลงไปคือจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน ในขณะที่การอพยพออกไปสู่จังหวัดในอนุภาคฯ นั้นไปอยู่จังหวัดกำแพงเพชร มากที่สุด 49.30 % รองลงไปคือไปจังหวัดเพชรบูรณ์ และอุทัยธานี ตามลำดับ

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยการย้ายถิ่นนั้นเสียดุลย์ตลอดมา คือประชากร อพยพออกจากจังหวัดนครสวรรค์มากกว่าการอพยพเข้ามาตลอดมา แต่ก็มีแนวโน้มลดลง และการ ย้ายถิ่นเข้านั้นมาจากภายในอนุภาคมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่การอพยพออกนั้นมีแนวโน้มออก นอกอนุภาคมากกว่าอดีต

การพัฒนาที่มีผลกระทบต่อเมืองนครสวรรค์

ก. การพัฒนาระดับภาค

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

การพัฒนาเมือง "เมืองหลัก เมืองรองและชุมชนชนบท" และการชลอ การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร มีจุดประสงค์จะพัฒนาชุมชนระดับเมืองของประเทศให้สามารถ รองรับการขยายตัวของประชากรในเมืองที่จะมีมากขึ้น เกิดมีการจัด "ระบบชุมชนระดับเมือง" ที่มีลักษณะลุ่มดุลย์มากขึ้น และให้เมืองต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคได้มีบทบาทเป็นฐานเศรษฐกิจและ จุดล่าหกรรมของภาคนั้น ๆ ได้ด้วย โดยจะพยายามลดบทบาทและอิทธิพลของกรุงเทพมหานคร ให้ลดลงในขณะเดียวกัน

การพัฒนาเมืองหลักในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 มีเป้าหมาย 5 เมืองคือ เชียงใหม่ (ภาคเหนือ) ขอนแก่นและนครราชสีมา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เมืองสงขลา - หาดใหญ่ (ภาคใต้) และเมืองชลบุรี (ภาคตะวันออก)

นครสวรรค์มีศักยภาพในการเป็นเมืองหลักอันดับรอง เมืองหนึ่งในทหเมือง
ซึ่งเป็นเมืองหลักที่ต้องทำการเร่งรัดพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ให้สำเร็จผลอีก
6 เมือง โดยจะเตรียมการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ต่อไป ได้แก่

1. เมืองพิษณุโลก
2. เมืองนครสวรรค์
3. เมืองอุตรธานี
4. เมืองราชบุรี
5. เมืองภูเก็ต
6. เมืองสุราษฎร์ธานี

จากการที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ได้จัดไว้ให้เป็นเมืองหลักอันดับรอง ที่จะได้เตรียมการพัฒนาในระยะต่อจากเมืองหลักทั้ง 5
นั้นแล้ว ปัจจุบันเมืองนครสวรรค์มีโครงการทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นหลายโครงการ
บางโครงการได้ดำเนินการไปแล้วหรือกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งมีความสำคัญแตกต่างกันแต่
ระดับดังจะพิจารณาต่อไป

2. โครงการพัฒนาจากส่วนกลาง

2.1 โครงการก่อสร้างสถานีขนส่งสินค้าทางน้ำ จังหวัดนครสวรรค์

ปัจจุบันการขนส่งสินค้าเพื่อการส่งออกนอกประเทศนิยมการขนส่ง
ทางบก ได้แก่ ทางรถยนต์และทางรถไฟ ลำเลียงสินค้าจากภาคต่าง ๆ ของประเทศมายัง
กรุงเทพฯ แล้วจึงถ่ายลงเรือที่คลองเตย เพื่อส่งออกนอกประเทศเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่เป็น
การประหยัดค่าขนส่ง ทางกระทรวงคมนาคมจึงมอบให้กรมเจ้าท่าทำการสำรวจและศึกษา
หาข้อมูลในการจะทำการขนส่งทางน้ำแทนทางบก จากกขรสำรวจในปี 2521 ปริมาณการ
ขนส่งสินค้าทางน้ำมีปริมาณร้อยละ 27 ของปริมาณการขนส่งสินค้าทั้งหมดระหว่างกรุงเทพฯ
ถึงจังหวัดภาคกลางและภาคเหนือทั้งสิ้น ดังนั้น จากการคาดคะเนในระยะ 25 ปีข้างหน้า
ถ้าไม่มีการพัฒนาการขนส่งทางน้ำแล้ว ปริมาณการขนส่งสินค้าทางน้ำจะลดลงเหลือเพียงร้อยละ
5 เท่านั้น แต่ถ้ามีการพัฒนาการขนส่งทางน้ำ ปริมาณการขนส่งทางน้ำจะมีเพิ่มขึ้นร้อยละ 20
23, 25 และ 27 ในปี 2528, 2533, 2538 และ 2543 ตามลำดับ

จากลำเหตุดังกล่าวมีความจำเป็นต้องขยายเส้นทางทางรถขนส่ง
 ทางน้ำให้เพิ่มมากขึ้น โดยการปรับปรุงร่องน้ำทางเดินเรือในแม่น้ำเจ้าพระยาจากกรุงเทพฯ
 ถึงจังหวัดนครสวรรค์ และจากนครสวรรค์ถึงพิจิตรที่อำเภอตะพานหิน โดยจัดตั้งสถานีขนส่ง
 ทางน้ำขึ้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และที่อำเภอตะพานหิน รวมทั้งจัดหาเรือลำเลียงและเรือต้นที่
 กินน้ำตื้นลึนค้ำไต้มาก ๆ และมีประสิทธิภาพสูง สามารถเดินทางขนส่งได้ทั้งในแม่น้ำและ
 ข่ายฝั่งทะเลเพื่อที่จะไต้ทำการขนถ่ายสินค้าที่นำมาจากภาคต่าง ๆ โดยลำเลียงเพียงทอดเดียว
 แล้วถ่ายลงเรือบรรทุกสินค้าใหญ่ส่งออกนอกประเทศ แผนพัฒนาการขนส่งทางน้ำในช่วงแผน
 พัฒนาฉบับที่ 5 นี้ ทางกระทรวงคมนาคมกำหนดนโยบายการพัฒนาไว้ประกอบด้วย

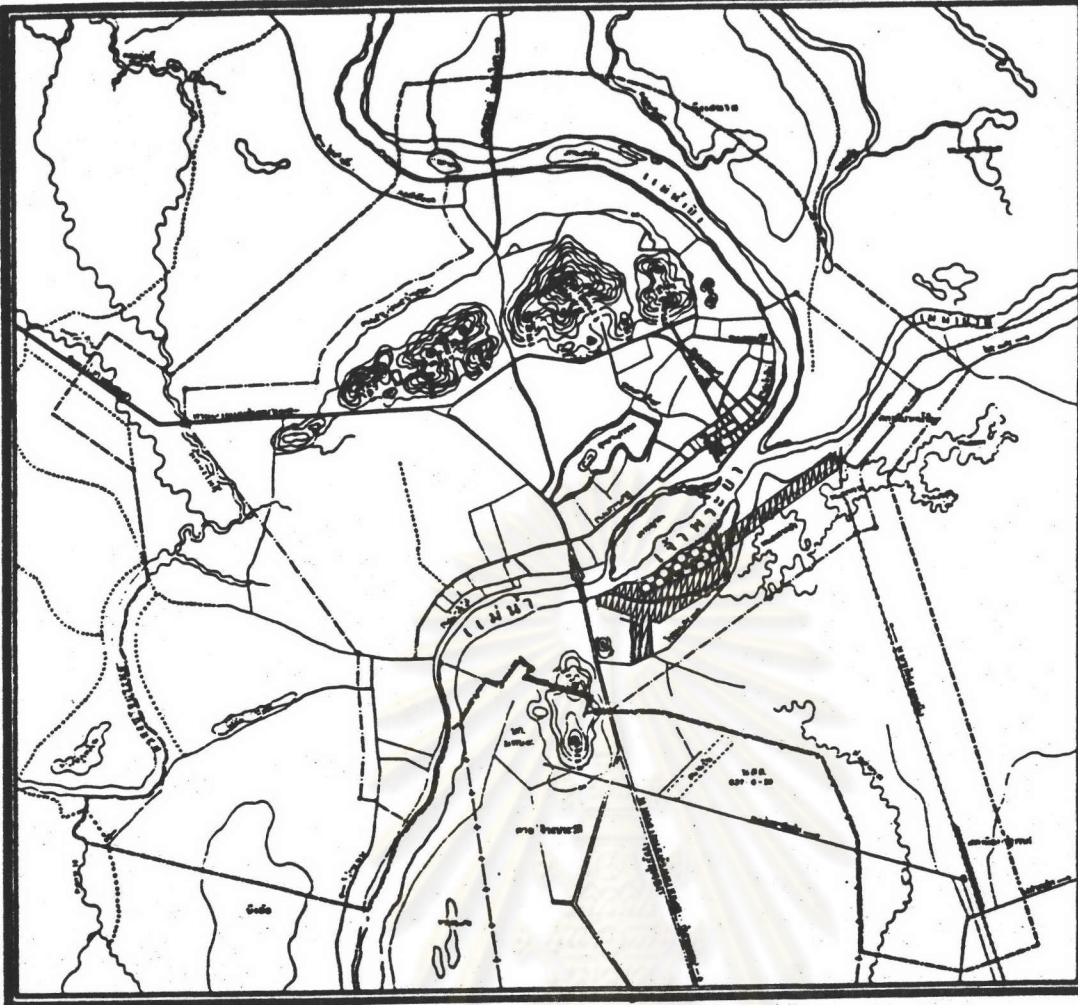
1. พัฒนาการขนส่งทางน้ำภายในประเทศ
2. พัฒนาการขนส่งชายฝั่งทะเล
3. พัฒนาการขนส่งทางน้ำระหว่างประเทศ
4. การส่งเสริมการพัฒนาพาณิชย์นาวี

โดยนโยบายที่กำหนดเหล่านี้ การดำเนินงานขั้นแรกที่กำลังดำเนินการ
 คือทำการขุดลอกร่องน้ำเจ้าพระยาและการสร้างสถานีขนส่งสินค้าทางน้ำที่จังหวัดนครสวรรค์
 และอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

โครงการสร้างสถานีขนส่งสินค้าทางน้ำที่จังหวัดนครสวรรค์นั้น
 จะใช้พื้นที่บนเกาะบางปรอง ซึ่งจะใช้พื้นที่ประมาณ 425 ไร่ งบประมาณประมาณ 233
 ล้านบาท โดยพื้นที่สร้างท่าเทียบเรือมีจำนวนประมาณ 100 ไร่ ขนาดความยาวหน้าท่าเรือ
 260 เมตร สถานีขนส่งนี้ เพื่อให้บริการสินค้าทั่วไป ประกอบด้วยท่าเทียบเรือพร้อมอุปกรณ์
 สำหรับสินค้า 5 ประเภท ได้แก่

1. ท่าเทียบเรือทั่วไป
2. ท่าเทียบเรือซีเมนต์
3. ท่าเทียบเรือผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม
4. ท่าเทียบเรือสินค้าแห้งประเภทกอง
5. ท่าเทียบเรือสำหรับแร่

นอกจากนี้ยังมีโครงการสร้างทางรถไฟ จากสถานีขนส่งสินค้าจังหวัด
 นครสวรรค์ ไปเชื่อมสถานีรถไฟสายเหนือด้วย แต่เป็นโครงการที่ยังไม่มีรายละเอียดที่แน่นอน

การศึกษาเบื้องต้น
การไว้ที่ชุมชนเมืองบางกอก

๓๓. 3.29
๓๓. ทำ เรือสินค้า

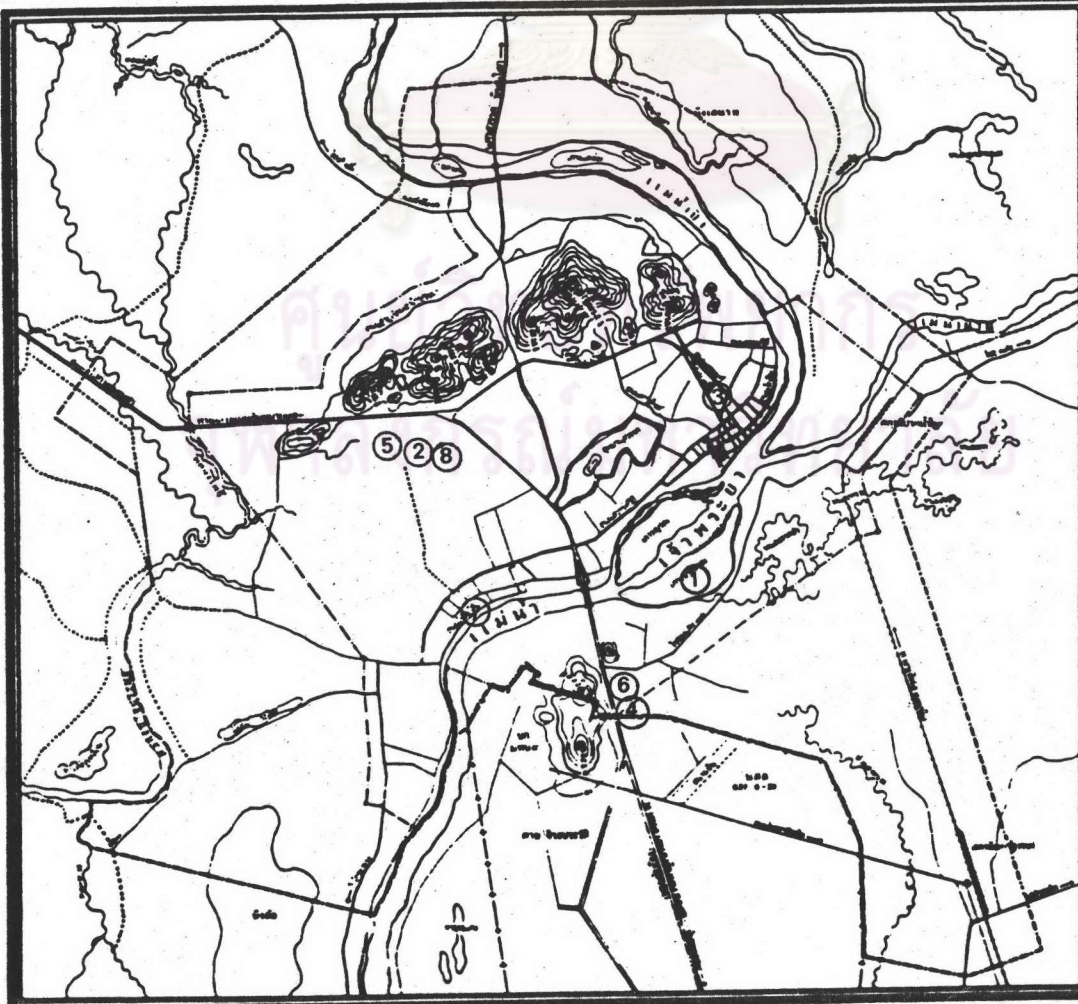
โครงการทำเรือ
ขนถ่ายสินค้า ที่
เกาะบางปรอง

ทำเทียบเรือ
พื้นที่ส่วนอื่น ๆ
ของ โครงการ

๓๓. กรมเจ้าท่า

สัญลักษณ์
ถนน
คลอง
ทางรถไฟ
เขตเมือง
เขตอุตสาหกรรม
เขตเกษตรกรรม
เขตป่าไม้
เขตน้ำท่วม
เขตน้ำเค็ม

๓๓

การศึกษาเบื้องต้น
การไว้ที่ชุมชนเมืองบางกอก

๓๓. 3.30
๓๓. ที่ตั้ง โครงการ

๑. ทำ เรือ
๒. เรือนจำและอื่น ๆ
๓. รพ. ศูนย์ภาค
๔. รพ. ศายศิริ-
ประวัติ
๕. รพ. สิตเวช
๖. ศูนย์อนามัยแม่-
และเด็ก
๗. ที่ว่างริมน้ำ ๆ
๘. รร. นครสวรรค์

สัญลักษณ์
ถนน
คลอง
ทางรถไฟ
เขตเมือง
เขตอุตสาหกรรม
เขตเกษตรกรรม
เขตป่าไม้
เขตน้ำท่วม
เขตน้ำเค็ม

๓๓

เมื่อดำเนินโครงการนี้สำเร็จตามโครงการจะเป็นการประหยัดเศรษฐกิจ คือการขนส่งสินค้า ทำให้ได้คราวละมาก ๆ และค่าขนส่งถูกกว่าทางบกมาก ทั้งยังเป็นการพัฒนาหลายปัญหาการจราจรบนทางหลวงสายเหนือ (พหลโยธิน) นอกจากนี้ยังจะทำให้สภาวะทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์ดีขึ้น โครงการนี้เป็นความหวังของชาวเมืองในการจะหวนกลับไปสู่อดีตแห่งการเป็นชุมทางการขนส่งทางน้ำ การแลกเปลี่ยนสินค้าทางน้ำ (ดูแผนที่ 3.29 และ 3.30 ประกอบ)

2.2 โครงการสร้างเรือนจำกลางนครสวรรค์

ปัจจุบันมีเรือนจำจังหวัด ซึ่งสร้างมาประมาณ 20 ปีแล้วขนาดเนื้อที่ 15 ไร่ 2 งาน ใช้ก่อสร้างอาคารทำการ โรงเรียนฯ เรือนขังประมาณ 10 ไร่ ใช้คุมขังนักโทษประมาณ 1,200 คน และได้เปลี่ยนชื่อจากเรือนจำจังหวัด เป็นเรือนจำพิเศษ เพื่อใช้คุมขังผู้ต้องโทษได้มากประเภทยิ่งขึ้น ปัจจุบันคนมาอยู่จังหวัดนครสวรรค์มาก ก่อเกิดคดีและนักโทษมาก ความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำมีมาก ทางเรือนจำมีนโยบายขยายที่จะสร้างเรือนจำแห่งใหม่กว้างขวางกว่าเดิม โดยขอใช้พื้นที่บริเวณเขากบบริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) เนื้อที่ประมาณ 2,172 ไร่ ซึ่งได้รับอนุมัติจากกรมราชทัณฑ์แล้ว

ขณะดำเนินการนี้เนื่องจากพื้นที่ใหม่เป็นพื้นที่กว้างขวาง จึงมีส่วนราชการหลายแห่งขอใช้สถานที่ร่วมด้วย ได้แก่โรงเรียนพลตำรวจภูธรนครสวรรค์ วิทยาลัยครูนครสวรรค์ ศาลจังหวัดนครสวรรค์ โรงพยาบาลจิตเวชนครสวรรค์ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ (ขอใช้เป็นที่เก็บและกำจัดขยะ) โรงเรียนนครสวรรค์ (ชาย) โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ และสำนักงานจังหวัดนครสวรรค์ (ขอใช้สร้างบ้านพักข้าราชการ) ซึ่งบางอย่างทางราชทัณฑ์อนุมัติบางรายการเท่านั้น เรื่องกำลังพิจารณา โดยที่ตามนโยบายของโครงการนี้จะสร้างเป็นเรือนจำกลางรับผู้ต้องโทษสูงสุดไม่เกิน 15 ปีทั่วภาคเหนือมาคุมขังไว้ที่นี่ ซึ่งเดิมรับแต่ผู้ต้องโทษสูงสุด 10 ปี นอกนั้นส่งมาเรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้ยังมีนโยบายสร้างทัณฑสถานหญิง ทัณฑสถานวัยหนุ่มด้วย

นอกจากนี้ทางเรือนจำนครสวรรค์ ได้ขอใช้สถานที่ด้านหน้าของเรือนจำที่เพิ่มขึ้นจากการถมเกาะเห็นในแม่น้ำเจ้าพระยา จากกรมราชทัณฑ์ ทำเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้นอีกสำหรับเมืองนครสวรรค์ เนื้อที่ประมาณ 5 ไร่

โครงการก่อสร้างเรือนจำนี้ คาดว่าจะมีผลกระทบต่อชุมชน ในการที่อาจก่อให้เกิดร้านค้าพาณิชย์ ย่านธุรกิจการค้า จะมีผลต่อรูปแบบการใช้ที่ดินและเศรษฐกิจของเมือง

2.3 โครงการขยายโรงพยาบาลประจำจังหวัดเป็นโรงพยาบาลศูนย์

โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ เป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัด ตั้งอยู่ที่ถนนอรรถกวี เดิมเป็นสุ่ยศาลาของสุขาภิบาลเมืองนครสวรรค์ ปี 2493 เทศบาลได้โอนกิจการให้กรมการแพทย์ดำเนินการ ทว่าการก่อสร้างปรับปรุงด้วยเงินงบประมาณและเงินบริจาคของประชาชนสร้างเป็นโรงพยาบาลเสร็จเมื่อปี 2512 ปรับปรุงเรื่อยมา สามารถดูแลผู้ป่วยได้ 400 เตียงในปี 2525 ได้รับพระราชทานนามว่า "โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์"

การปรับปรุงโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์เป็นโรงพยาบาลศูนย์แห่งหนึ่งของภาคเหนือ โดยเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี 2522 มีโครงการสร้างตึกคนไข้ 7 ชั้น 1 หลัง ซึ่งสามารถขยายบริการเพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่นเตียงผู้ป่วยเพิ่มขึ้นเป็น 600-650 เตียง (เป็นเตียงอุบัติเหตุต่าง ๆ 50 เตียง) รับคนไข้จิตเวช แผนกหู ตา คอ จมูก แผนกพยาธิวิทยา แผนกเภสัชกรรม และชันสูตร (ชั้น 7) เป็นที่พักของแพทย์ฝึกหัด นักศึกษาแพทย์ แพทย์ประจำบ้าน โดยทางโรงพยาบาลมีโครงการเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับการเป็นโรงพยาบาลศูนย์ คือโครงการรับแพทย์ฝึกหัด โครงการขยายห้องผ่าตัด โครงการขยายหลักสูตรวิทยาลัยพยาบาล เพื่อผลิตพยาบาลในปริมาณและคุณภาพสูงกว่าเดิม

การขยายกิจการโรงพยาบาล เป็นโรงพยาบาลศูนย์ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ จะทำให้โรงพยาบาลมีประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาลแก่คนไข้บริเวณเมืองและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งเดิมเมื่อโรงพยาบาลไม่ได้ปรับปรุง คนไข้ต่าง ๆ มักเดินทางเข้ามารักษาในกรุงเทพมหานคร ซึ่งถ้าประสิทธิภาพของโรงพยาบาลสูงขึ้น ก็จะลดการเดินทางมารักษาที่กรุงเทพฯเป็นการแบ่งเบาภาระของกรุงเทพฯ และประหยัดเศรษฐกิจ เวลา ด้วย

2.4 โครงการก่อสร้างโรงพยาบาลค่ายศิระประวัติ

ปัจจุบันโรงพยาบาลค่ายศิระประวัติ เป็นโรงพยาบาลของราชการทหาร มีพื้นที่จำนวน 50 ไร่ รับคนไข้ได้ประมาณ 150 เตียง ปัจจุบันอาคารชำรุดทางมณฑลทหารบกที่ 4 กำลังดำเนินการย้ายไปก่อสร้างที่สถานที่ใหม่ หน้ากรมทหารบกที่ 4

เมื่อโครงการสำเร็จจะสามารถเปิดบริการรักษาพยาบาลได้
เพิ่มขึ้น ทั้งข้าราชการทหาร ครอบครัว ตลอดจนประชาชนทั่วไปด้วย

2.5 โครงการก่อสร้างโรงพยาบาลจิตเวชนครสวรรค์

เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของโรงพยาบาลจิตเวชที่จังหวัดเชียงใหม่
ทางกระทรวงสาธารณสุข จึงมีโครงการก่อสร้างโรงพยาบาลจิตเวชขึ้นที่จังหวัดนครสวรรค์
เนื่องจาก เป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการให้บริการแก่จังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง โดยจะทำการ
ก่อสร้างที่ตำบลเขาขาด พื้นที่ประมาณ 200 ไร่ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นจะสามารถรับการฝึกงาน
ของนักศึกษาพยาบาล จากวิทยาลัยพยาบาลในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเดิมส่งไปฝึกงานที่โรงพยาบาล
ศรีธัญยานนทบุรี ซึ่งมีปัญหาที่พักและงบประมาณ เป็นการแบ่งเบาภาระของโรงพยาบาลศรีธัญญา
ประหยัดงบประมาณ และยังสามารถรักษา บำบัดผู้ป่วยทางจิตที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดนครสวรรค์
และใกล้เคียงด้วย

2.6 โครงการก่อสร้างศูนย์อนามัยแม่และเด็ก จังหวัดนครสวรรค์

ทางกระทรวงสาธารณสุขมีวัตถุประสงค์ให้จังหวัดนครสวรรค์เป็น
ศูนย์กลางในการรักษาพยาบาล และการอนามัย สำหรับบริการในจังหวัดนครสวรรค์ และใกล้
เคียง เพื่อประสิทธิภาพและการอนามัย โดยเฉพาะแม่และเด็ก จึงทำการก่อสร้างศูนย์อนามัย
แม่และเด็กขึ้นที่บริเวณริมถนนพหลโยธิน ประมาณหลักกิโลเมตรที่ 235 เมื่อโครงการสำเร็จ
จะสามารถรับคนไข้บริเวณใกล้เคียงและจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการแบ่งเบาภาระในเรื่องการ
คลอดและรักษาพยาบาลเด็กก่อน ออกจากโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ได้มาก

นอกจากโครงการจากส่วนกลาง ซึ่งมีผลต่อนครสวรรค์ในการเสริม
บทบาทในระดับอนุภาคเหล่านี้แล้ว ทางท้องถิ่นยังมีโครงการพัฒนาปรับปรุงภายในท้องถิ่นเอง
ทั้งโครงการของจังหวัดและเทศบาล มีทั้งโครงการที่ละรองรับความเจริญในอนาคต และ
โครงการแก้ปัญหาชุมชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2.7 โครงการใช้กิ่งอกริมแม่น้ำเจ้าพระยา

เดิมในลำน้ำเจ้าพระยาบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด มีเกาะเกิด
อยู่กลางลำน้ำ ต่อมากรมชลประทานศึกษาแล้วพบว่าถ้าถมแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงดังกล่าว
จะได้ประโยชน์ในการไหลของกระแสน้ำช่วง เกาะเกิดได้สะดวก และได้พื้นดินเพิ่มขึ้นเพื่อไปใช้
ประโยชน์ด้านอื่น โดยเริ่มโครงการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2512 โดยเริ่มโครงการมาตั้งแต่

พ.ศ. 2512 โดยการถมที่ดินช่วงดังกล่าวยาวประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีหน่วยราชการหลายแห่งขอใช้ที่ดินไปแล้วบางแปลง เหลือเนื้อที่ประมาณ 41 ไร่ อยู่ช่วงระหว่างหน้าศาลจังหวัดนครสวรรค์ ถึงสำนักงานเกษตรกรจังหวัด

โครงการใช้ที่ดินที่เหลือ 41 ไร่ นี้ เป็นโครงการของส่วนราชการต่าง ๆ ได้แก่

1. เรือนจำนครสวรรค์ ขอใช้จัดทำเป็นส่วนสาธารณะปลูกไม้ดอกไม้ประดับประมาณ 5 ไร่ บริเวณที่ดินแปลงหมายเลข 2
2. สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินขอพื้นที่ 14 ไร่ โดยประมาณ (แปลง 2+3)
3. ขณะเดียวกันทางจังหวัดนครสวรรค์ต้องการส่งวนพื้นที่แปลงที่ 3, 4 เพื่อขยายรั้วเขตของศาลากลางออกไปจนจดแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณ 11 ไร่
4. ศาลจังหวัดนครสวรรค์ใช้ที่ดินแปลงที่ 1 เนื้อที่ประมาณ 8 ไร่ ทำสนามฟุตบอล
5. สำนักงานศึกษาธิการและสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดขอใช้เนื้อที่ 2 ไร่ แปลงที่ 5
6. สำนักงานสรรพากรจังหวัดนครสวรรค์ ขอใช้แปลงที่ 7 เนื้อที่ 1 ไร่

ผลจากโครงการนี้จะเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อชุมชนในด้านมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น

สรุปลักษณะ เมืองนครสวรรค์จากกรศึกษาาระดับจังหวัดและอนุภาค

เมื่อพิจารณาสภาพของเมืองนครสวรรค์ในลักษณะความ เกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ข้างเคียง (Relative Location) ทำให้ทราบถึงผลที่เมืองนครสวรรค์มีลักษณะทำเลสัมพัทธ์ที่ดี คือ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและล้อมรอบไปด้วยพื้นที่ที่มีสมรรถนะทางการเกษตร ซึ่งมีผลทำให้เมืองนครสวรรค์มีลักษณะสำคัญดังนี้

ก. ด้านกายภาพ

1. เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของอนุภาค คือมีพื้นที่เพาะปลูก

72.26 % ของทั้งหมด (ปี 2526) พื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดมีพื้นที่ที่มีสมรรถนะดินเหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวประมาณ 3.3 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 54.90 ของพื้นที่จังหวัดและพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ถึง 5.3 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.15 ของพื้นที่จังหวัด แม้ว่าส่วนมากจะเป็นการผลิตโดยอาศัยธรรมชาติ ก็ยังมีผลผลิตสูงในอนุภาค พื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตชลประทาน สามารถเพิ่มผลผลิตได้ประมาณ 8.4 แล่นไร่ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ชลประทานมากที่สุดกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในอนาคต ส่วนเรื่องผลผลิตนั้นส่วนใหญ่เป็นข้าว พืชไร่ บริเวณพื้นที่บางส่วนเป็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ เหมาะแก่การปลูกสัตว์ ซึ่งปัจจุบันนครสวรรค์ก็มีผลผลิตด้านปศุสัตว์สูงที่สุดในอนุภาค การที่มีพื้นที่แหล่งน้ำมากก็เหมาะแก่การประมงทั้งธรรมชาติและการเพาะเลี้ยงตามแหล่งน้ำต่าง ๆ ดังนั้น ผลผลิตสำคัญของจังหวัดได้แก่ข้าว ข้าวโพด ถั่วประเภทต่าง ๆ อ้อย เป็ด ไก่ โคและสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ ปัจจุบันสามารถกล่าวได้ว่าจังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง

ชุมชนเมืองนครสวรรค์มีบทบาทสัมพันธ์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกษตรกรรม นั่นคือเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการระดับภาคที่ให้บริการสินค้าทุกประเภท โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมที่สำคัญเป็นการดำรงชีวิตและสินค้าที่ไม่มีการผลิตในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการซื้อขายผลผลิตและอุปกรณ์การเกษตร ศูนย์กลางอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร อุตสาหกรรมบริการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและการอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบนอกภาคเกษตร ซึ่งขอขยายการให้บริการมีทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง

2. การคมนาคมขนส่ง การที่นครสวรรค์มีทำเลที่ตั้งที่คิดว่าเป็นประตูสู่ภาคเหนือเป็นจุดเชื่อมโยงภาคเหนือกับภาคต่าง ๆ โดยมีเส้นทางคมนาคมทั้งทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางน้ำ จากการศึกษาข้อมูลจากอดีต เริ่มตั้งถิ่นฐานประชากรเมืองนครสวรรค์พบว่าเมืองนครสวรรค์มีบทบาททางด้านการคมนาคมในระดับภาคมาตลอด แม้ความสำคัญของการคมนาคมแต่ละรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไป คือจากทางน้ำสู่ทางรถไฟและทางถนนตามลำดับพิจารณาได้จากปริมาณการจราจรทางรถยนต์ การคมนาคมขนส่งทางรถไฟ และทางน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีปริมาณสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในอนุภาค นอกจากนี้ภายในจังหวัดมีเส้นทางคมนาคมทางรถยนต์ติดต่อทั่วถึงทุกอำเภอและติดต่อกับอำเภอในจังหวัดใกล้เคียงได้กระทั่งถึงจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน บางจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางอย่างสะดวก

การที่ชุมชนเมืองนครสวรรค์เป็นที่บรรจบกันของแม่น้ำปิง และแม่น้ำน่าน (ซึ่งเกิดจากการรวมกันของแม่น้ำปิงกับแม่น้ำวัง และแม่น้ำยมกับแม่น้ำน่านมาก่อน) กลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้สิ่งผลต่อชุมชนในลักษณะชุมชนริมน้ำที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางน้ำมาตั้งแต่เริ่มแรก เมื่อการคมนาคมเปลี่ยนไปเป็นทางรถไฟเมืองนครสวรรค์ก็ยังมีบทบาทในการคมนาคมขนส่งทางรถไฟโดยเฉพาะสินค้าขาลง ซึ่งเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ต่อมาพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางถนน ซึ่งเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักของภาคเหนือ ผ่านชุมชนเมืองนครสวรรค์ ทำให้บทบาททางด้านการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะทางรถยนต์ระหว่างภาคเหนือกับภาคต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจเติบโตของชุมชนมาก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และโครงการก่อสร้างสถานีถ่ายสินค้าทางน้ำที่บริเวณเกาะบางปรอง ซึ่งอยู่ในชุมชนเมืองฯ คาดว่าจะทำให้บทบาทในการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางน้ำของเมืองนครสวรรค์จะกลับคืนมาอีก

ข. ด้านเศรษฐกิจ

ระดับเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในอันดับ 1 ของภาคเหนือตอนล่าง มาโดยตลอดตั้งแต่อดีต จากการศึกษาพบว่า 8 สาขาการผลิตของผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดมีค่าสูงที่สุดในภาคเหนือตอนล่าง นอกจากนี้ยังมีสภาพความมั่นคงของครอบครัวสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ เมื่อพิจารณาลำดับทางการเงินและปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งการที่ประชากรต่างจังหวัดนิยมมาใช้บริการทางด้านการเงิน การธนาคารในจังหวัดนครสวรรค์ สาขาการผลิตที่จังหวัดนครสวรรค์มีบทบาทเด่นได้แก่ การกลั่นกรอง การบริการ การคมนาคมขนส่ง การอุตสาหกรรม การค้าปลีก-ส่ง การธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ และการปลูสดัว ในด้านรายได้ของประชากรรายหัว (Per capita Income) จังหวัดนครสวรรค์อยู่ในลำดับที่ 4 (รองจากอุดรธานี อุทัยธานีและกำแพงเพชรตามลำดับ เพราะนครสวรรค์มีประชากรมาก ในขณะที่อุดรธานีมีจำนวนประชากรไม่สูงมาก และมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดสูง เนื่องจากรายได้จากสาขาไฟฟ้า เพราะเป็นที่ตั้งของเขื่อนสิริกิติ์) เมื่อเปรียบเทียบกับโดยภาคการผลิตหลักแล้ว นครสวรรค์มีบทบาทเด่นในภาคเกษตรกรรม (ขั้นปฐมภูมิ) และภาคการบริการ (ขั้นตติยภูมิ) ในขณะที่ภาคการผลิต (ขั้นทุติยภูมิ) ยังเป็นรองจังหวัดอุดรธานี เนื่องจากสาขาไฟฟ้าเท่านั้นเอง

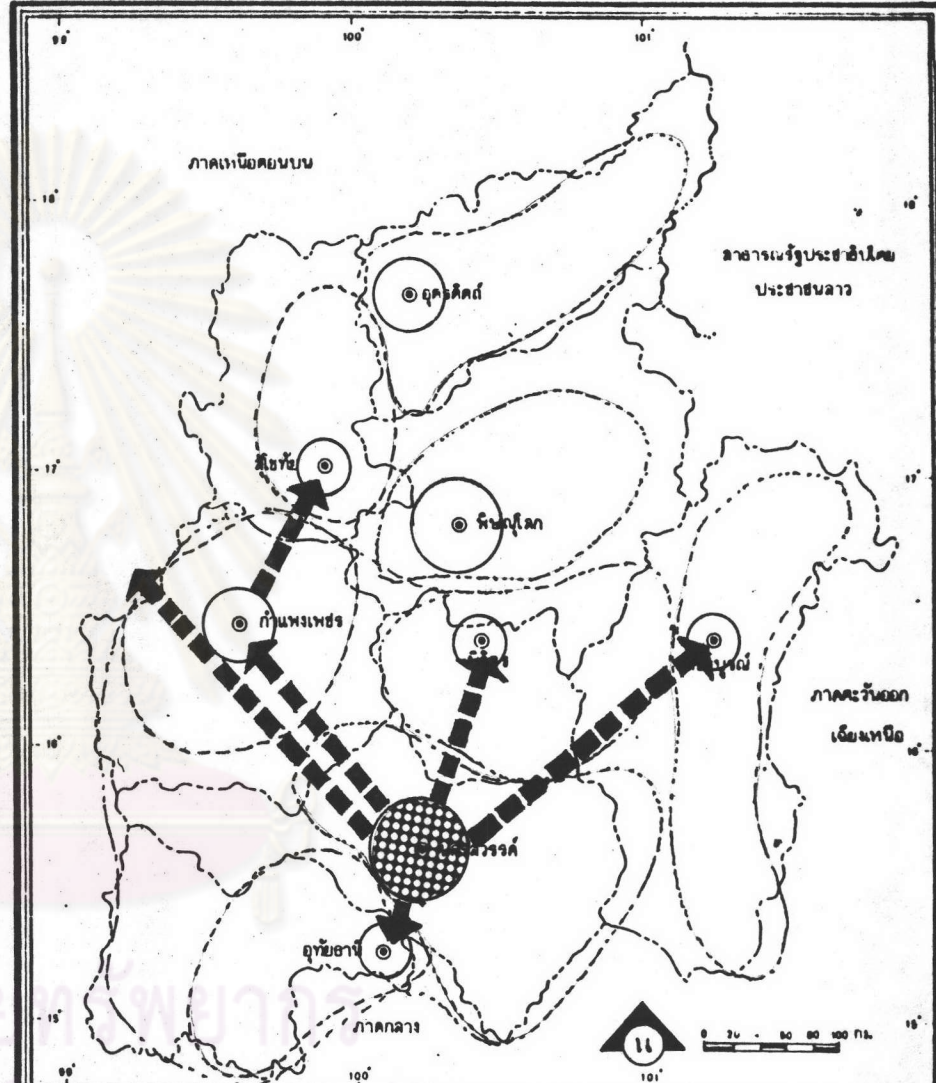
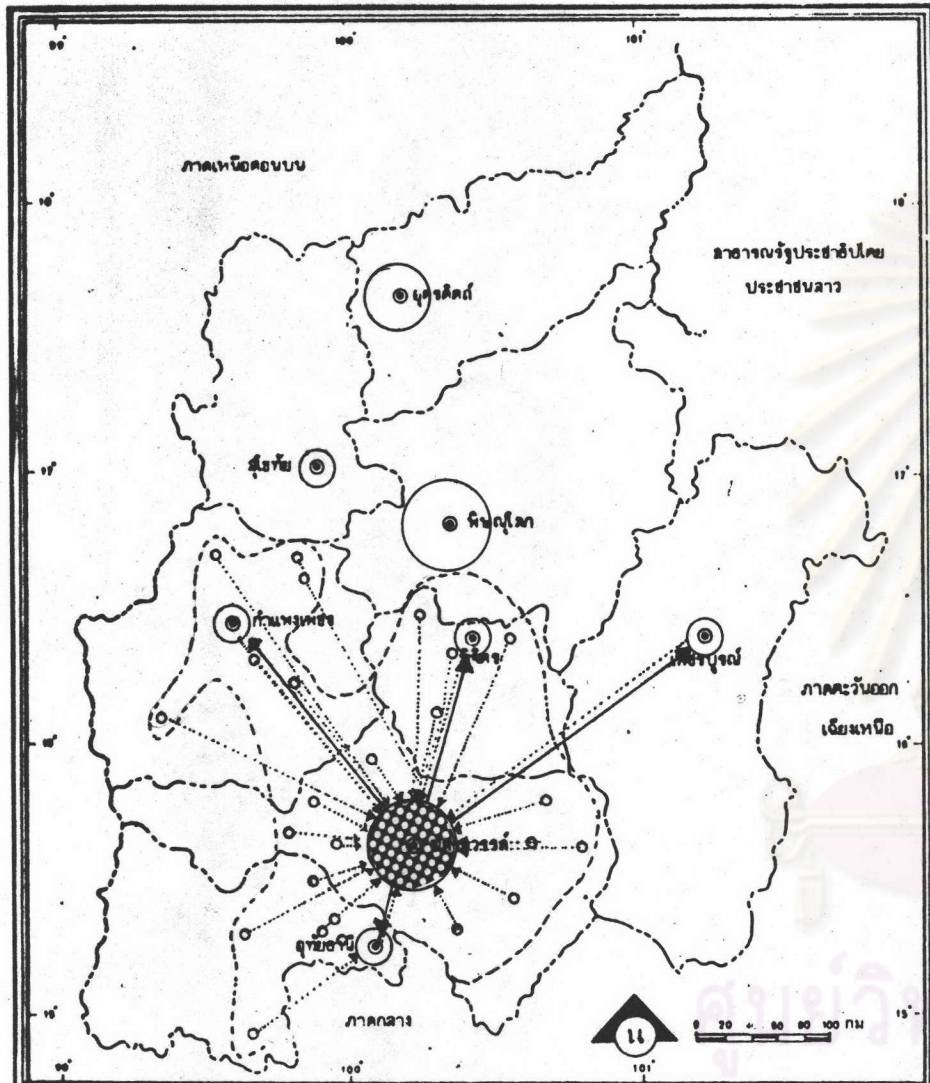

ชุมชนเมืองนครสวรรค์นั้นมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจต่อภาคเหนือตอนล่าง โดยเป็นผลต่อเนื่องมาจากระดับจังหวัด การบริการเป็นลักษณะเด่นของชุมชน ซึ่งเป็นการบริการแก่ชุมชนรอบนอกของจังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งชุมชนจากจังหวัดใกล้เคียงในภาคเหนือตอนล่าง จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นประกอบกับผลการศึกษาเรื่อง "การจัดลำดับชุมชนเทศบาลในภาคเหนือ" วิทยานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิตของ ศุภรณี ดนตรี นิสิตปริญญาโทภาควิชาผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2524 ทำให้ทราบถึงลักษณะความสำคัญของชุมชนเมืองนครสวรรค์ในด้านเศรษฐกิจที่มีต่อภาคเหนือตอนล่าง คือ

- 1) เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการสินค้าทุกประเภท โดยเฉพาะ เป็นศูนย์กลางของอนุภาคในการซื้อขายผลผลิตและอุปกรณ์การเกษตร
- 2) เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม ทั้งอุตสาหกรรมที่ผลิตจากวัตถุดิบการเกษตร และอุตสาหกรรมสำราญรูปอื่น ๆ ที่มีใช้การเกษตร โดยการผลิตนี้ใช้วัตถุดิบจากภายในจังหวัดภาคเหนือ ตลอดจนวัตถุดิบจากต่างประเทศ
- 3) เป็นตลาดสินค้าทั้งระดับภายในภาค ภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าพืชไร่ ผลผลิตทางการเกษตร (ดูแผนที่ 3.31 ประกอบ)

ค. ด้านประชากรและสังคม

1. ลักษณะประชากร จังหวัดนครสวรรค์มีจำนวนประชากรมากที่สุดในภาคเหนือตอนล่างโดยการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นอยู่ตามพื้นที่ลุ่มน้ำตอนกลางของจังหวัด มีสภาพความเป็นเมืองสูงประกอบด้วยเทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่งและสุขาภิบาลกระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ อีก 13 แห่ง ประชากรอยู่ในเขตเมือง (เทศบาล สุขาภิบาล) สูงที่สุดกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในอนุภาค โดยเฉพาะตัวชุมชนเมืองนครสวรรค์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าการบริการ ฯลฯ ของภาคเหนือตอนล่าง ความหนาแน่นประชากรของจังหวัดโดยเฉลี่ย 94 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งนับว่าสูงเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ประชากรส่วนใหญ่หนาแน่นอยู่บริเวณพื้นที่เมือง และพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก เช่นอำเภอเมือง อำเภอชุมแสงและอำเภอบรรพตพิสัย เป็นต้น ประชากรในเมืองนครสวรรค์ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน และอาชีพการค้าและบริการมากที่สุด ลักษณะประเพณีวัฒนธรรมจีนจะค่อนข้างเด่นชัดมากกว่าประเพณีไทย คนไทยเชื้อสายจีนโดยเฉพาะพ่อค้าจะมีบทบาทต่อกิจกรรมภายในชุมชนเมืองนครสวรรค์มากที่สุด ในขณะที่อำเภอต่าง ๆ รอบนอกประชากรเชื้อชาติไทยจะมีบทบาทและกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมแบบไทยมากกว่า

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แผนที่: การจัดทำตำบลชุมชน	แผนที่: 3.31
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ..... เขตประเทศ ..... เขตจังหวัด ..... เขตอำเภอ ..... เขตตำบล ○ จังหวัด ● อำเภอ ● กิ่งอำเภอ ○ ตำบล
<ul style="list-style-type: none"> ○ อันดับที่ 2 ○ อันดับที่ 3 ○ อันดับที่ 4 	
ที่มา: คูทริณี ดนตรี (วิทยานิพนธ์)	

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนเมืองนครสวรรค์

แผนที่: การจัดทำตำบลชุมชน	แผนที่: 3.31
สัญลักษณ์:	<ul style="list-style-type: none"> ..... เขตประเทศ ..... เขตจังหวัด ..... เขตอำเภอ ..... เขตตำบล ○ จังหวัด ● อำเภอ ● กิ่งอำเภอ ○ ตำบล
<ul style="list-style-type: none"> ○ ศูนย์กลางระดับภาค ○ ศูนย์กลางระดับจังหวัด ○ ศูนย์กลางระดับท้องถิ่น 	
ที่มา: กองแผนภาค สำนักผังเมือง	

2. การศึกษา นครสวรรค์มีสถานศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษามาก ส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษามีเพียงวิทยาลัยเท่านั้น และส่วนมากเป็นวิทยาลัยเอกชน สภาวะทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาลงมานั้นมีลักษณะลุ่มบุงเพียงพอต่อความต้องการของประชากร เพราะในปัจจุบันมีอัตราส่วน นักเรียน : ครู นักเรียน : ห้องเรียนยังต่ำกว่าระดับมาตรฐานของประเทศ นอกจากนี้ยังมีศักยภาพในการรองรับหรือเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แต่จากการที่มีสถานศึกษาในระดับมัธยมและประถมมากพอเพียงแก่นักเรียนในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงประกอบกับมีโครงการขยายการก่อสร้างสถานศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ แล้ว อาจกล่าวได้ว่าเมืองนครสวรรค์มีบทบาทด้านการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาในภาคเหนือตอนล่าง ในขณะที่จังหวัดพิษณุโลกมีบทบาทของการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคเหนือตอนล่าง เพราะเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และวิทยาลัยต่าง ๆ อีกหลายแห่ง

3. การสาธารณสุข นครสวรรค์มีสถานบริการสาธารณสุขรวมทั้งอัตรากำลังในการรักษาผู้เจ็บป่วยมากเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดพิษณุโลก แต่มีบทบาทในการบริการสูงโดยพิจารณาข้อมูลสัดส่วนของบุคคลากรและอุปกรณ์ต่อจำนวนผู้ป่วยสูงมากกว่าระดับมาตรฐานของชุมชนมาก เพราะมีขอขยายการให้บริการทั้งภายในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อพิจารณาประกอบโครงการพัฒนาของโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ระดับโรงพยาบาลศูนย์ โดยจะมีศักยภาพในการรักษาพยาบาลสูงชัน มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญครบทุกสาขา เป็นสถานที่ฝึกอบรมบุคคลากรทางสาธารณสุขของภาคเหนือตอนล่าง เหล่านี้ล้วนเป็นผลให้นครสวรรค์มีบทบาทด้านการสาธารณสุขในภาคเหนือตอนล่าง เพื่อบรรลุผลในการเป็นเมืองหลักลำดับรองของภาคเหนือตอนล่าง คือการสกัดกั้นการเข้ามาบริการรักษาในกรุงเทพมหานครของผู้ป่วยในจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดต่าง ๆ ใกล้เคียง

4. การสื่อสารโทรคมนาคม กล่าวได้ว่านครสวรรค์เป็นศูนย์กลางด้านการสื่อสารโทรคมนาคม เพราะเป็นที่ตั้งของระบบการสื่อสารระดับภาคทุกประเภท ทั้งด้านโทรศัพท์ไปรษณีย์โทรเลข สถานีวิทยุฯ สถานีถ่ายทอดโทรทัศน์ ซึ่งระบบสื่อสารโทรคมนาคมเหล่านี้ล้วนแต่ส่งเสริมความเป็นเมืองให้สูงขึ้นโดยเฉพาะการบริการและการเป็นเมืองหลักของอนุภาค

5. จากนโยบายการพัฒนาตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ที่กำหนดให้เมืองนครสวรรค์เป็นเมืองหลักในภาคเหนือตอนล่าง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่นครสวรรค์พอจะมีศักยภาพในการพัฒนาบ้างแล้ว เป้าหมาย

คือ การให้ นครสวรรค์ สามารถ ให้ การบริการ และ รองรับ ประชากร ที่จะ เดินทาง เข้า กรุงเทพมหานคร เป็นการลดภาระ และ บทบาท ของ กรุงเทพฯ ที่มี ต่อ ภูมิภาค ลงบ้าง โดยการ เป็น แหล่ง จ้าง งาน แหล่ง การบริการ ทาง สาธารณูปโภค-สาธารณูปการ และ การบริการ ทาง สังคม ที่ จำ เป็น อีกทั้ง มี เป้าหมาย ด้าน การ เป็น ศูนย์ กลาง การบริหาร การปกครอง ของ ภาค เหนือ ตอน ล่าง จาก แผน พัฒนา และ โครงการ พัฒนา ต่าง ๆ ที่จะ ดำเนิน การ ใน ด้าน ต่าง ๆ จะ ทำให้ บทบาท ความ สำคัญ ของ เมือง นครสวรรค์ สำคัญ เพิ่มขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย